

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HANS BRIX
BLICHER=
STUDIER

G · B · N · F

HANS BRIX

BLICHER-STUDIER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
MDCCCCXVI

INDHOLD

	Side
Forord	7
En Landsbydegns Dagbog ..	9
Røverstuen	37
Sildig Opvaagnen	51
Fire Perioder	65
Hosekræmmeren	73
Fjorten Dage i Jylland	85
Juleferierne	91
Eneboeren paa Bolbjerg	121
Høstferierne	139
Tre Helligaftener	149
Steen Blicher	161

Det er for den danske Literatur-Verden et Savn, at Steen Blichers Arbejder ikke foreligger i en samlet, med videnskabelig Omhu udført Udgave. End ikke af Digterens Hovedværk, *Novellerne*, ejer vi nogen kritisk behandlet Udgave, skønt de har en talløs og trofast Læsekreds i Norden.

Af Digtene er der aldrig foretaget nogen samlet Udgivelse; kun et Udvalg foreligger ved P. Hansen, der som Udgiver forenede en ubestridelig Kyndighed med adskillig Vilkaarlighed. Hvad der forefindes af selvstændige Artikler i Blichers to Tidsskrifter, *Nordlyset* og *Diana, et Tidsskrift for Jagtelskere*, er ikke fremdraget af nogen Udgiver, saa lidt som hans *dramatiske Arbejder*, der ganske vist med Undtagelse af Johanna Gray er meget ubetydelige. En fuldstændig Udgave vilde endelig komme til at omfatte hans *topografiske Arbejder* og den Flok af *Bladartikler* om allehaande almene Emner og af polemisk Indhold, som han gennem Aarene offentliggjorde. Det er et meget føleligt Savn for vor nationale Literatur, at vi ikke ejer en saadan Udgave af *Steen Steensen Blichers samlede Værker*.

Derimod har vor Literaturforskning intet at bebrejde sig med Hensyn til den jyske Hovedforfatter. Særlige Fortjenester har to Mænd indlagt sig ved de Undersøgelser, de har foretaget, nemlig *Hans Hansen*, hvis Blicher-Studier er en fortrinlig Bog, der giver

ualmindelige Bidrag til Forstaaelse og Vurdering af Blichers Ejendommeligheder som Forfatter, og *Jeppe Aakjær*, der i sin omfangsrige Bog: *Steen Steensen Blichers Livs-Tragedie* ganske vist begaar mange Forsyndelser mod videnskabelig Nøjagtighed og Omhu, men som har samlet Stoffet til og nedskrevet denne Bog med en nidkær Begejstring for Opgaven og med en Evne til at give Stoffet Liv og rive sin Læser med sig, der giver rig og fuld Sonebod for dens videnskabelige Mangler.

Til disse to Forfatteres Arbejder slutter de efterfølgende Undersøgelser sig. Men jeg fremhæver, at der endnu er meget at gøre for Literaturforskningen, inden Blichers Værk og dets Betydning kan ligge fuldt og retfærdigt belyst; og frem for alt og endnu engang, at hans Værker bør forelægges i fuldt og nøjagtigt Omfang for Folket.

EN LANDSBYDEGNS DAGBOG

I.

Det var i Aaret 1818, at A. F. Elmquist i Aarhus udsendte første Hæfte af et Maanedsskrift, som han gav den efter Tysk oversatte — og misforstaaede — Titel *Læsefrugter*, samlede paa Litteraturens Mark. Det er ikke noget godt eller vægtigt Tidsskrift, det er kun beregnet til jævn Underholdning efter Datidens Godtfolks borgerlige Smag. Men det har faaet Betydning ved, at det blev Aarsagen til, at Steen Blicher fandt sig selv og fandt sin Evnes rette Omraade. Det var væsentlig under Vejledning af de beskedne Underholdningsskribenter af tredje og fjerde Rang, hvis Frembringelser oversattes til »Læsefrugterne«, at Steen Blicher lededes til at anvende og afgrænse det rige Stof til Digtning, som han sad inde med, paa en Maade, der for ham var den rette og noget nær den eneste.

Saaledes findes der i syvende Bind af *Læsefrugterne*, udkommet 1820 — et Bind, hvori Blicher møder op med flere Bidrag, blandt andet den bekendte Velkomst til Ingemann: Hede-lærkens Velkommenhjem til Nattergalen — som Indledningsstykke en Novelle »Nytaarsgaven«, der maa antages at være oversat fra Engelsk. Hvem der har oversat den, kan man ikke be-

stemt afgøre; det er muligt, at Steen Blicher har gjort det, men det er ogsaa muligt, at Oversættelsen skyldes Elmquist selv, De to stemmer overens i Retskrivning, og deres almene literære Sprog har i de almindelige Træk samme Form, idet de begge i stilistisk Henseende har faaet deres Opdragelse i det attende Aarhundredes retoriske Skole, hvilket for Steen Blichers Vedkommende var en Overlevering fra Faderen, Pastor Niels Blicher, med hvem han har den almindelige Udtryksform tilfælles.

Den omtalte Novelle, Nytaarsgaven, beretter om en engelsk Kapellan, der lever i yderst trange Kaar, men er en Engel af Sindelag, og som har to Døtre, der ogsaa er Engle af Sindelag. I en rørende Tone fortælles om deres Nød, der for en Tid stiger til Fortvivelse, og om det Omslag, der indtræder i deres Skæbne, da en udmærket ung Herremand forelsker sig i og hjemfører den ældste af Døtrene. Det er nete Billeder fra ydmyge og sagtmodige Menneskers beskedne Verden.

Som Literatur er det intet.

Men denne Novelle bærer Undertitlen: »Brudstykker af en fattig engelsk Landsbypræsts Dagbog«. Og denne Undertitel er af en ganske særegen Betydning for den danske Literatur; thi det er utvivlsomt over den, at Steen Blicher har kalkeret Titelen paa sin Novelle »Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog«, der udkom i 1824 i »Læsefrugterne«s tre og tyvende Bind, og hvormed han grundlægger sit prosaiske Forfatterskab. Den engelske Novelle er ligesom den danske formet i Afsnit, der bærer Dateringer som Overskrift (»Den 15de November 1764« staar der over »Nytaarsgaven«s første Stykke).

Men disse Afsnit er i det engelske Forbillede betydeligt længere og mere vidtsvævende end i den danske — Efterligning, om man saa maa sige.

For Blicher har der i Fremstillingen af hans engelske Kaldsbroders økonomiske Jammer været adskilligt tiltalende og hjertegribende; det var et Emne, overfor hvilket han var inderligt forstaaende. Men om nogen Art af indre Forbindelse mellem den engelske og den danske Dagbog er der ikke Tale. Det eneste, ganske underordnede Punkt, hvor der kunde være Vidnesbyrd om en Berøring, er en Enkelthed i begge Arbejders Begyndelse. Der staar i »Nytaarsgaven« om Sognepræsten, der modtager den fattige Kapellans Besøg: »Han besvarte mine Komplimenter med et majestætisk Hovednik til Siden, idet han skiød sin skønne sorte Silkehue op og ned«. Dette kan være tilfældig erindret af Blicher, der i sin Landsbydegns første Dagbogstykke skriver: »Da Hr. Søren tog sin Hue af efter Maaltidet og sagde, som han plejer: „*agamus gratias!*“ pegede han paa mig i Stedet for Jens.« Den til Hovedet fastnaglede Kalot, et præsteligt Særkende i ældre Tider, er iøvrigt en ærværdig Overlevering fra Tonsurens katolske Dage.

Da Novellen i 1824 fremkom i Elmquists »Læsefrugter«, bar den altsaa Navnet Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog. Blicher har set rigtigt, da han i 1833 ændrede Titlen til En Landsbydegns Dagbog; Læseren bør have det Indtryk, at hvad der meddeles, er hele Bogens Indhold, ikke et Udvalg. Han maa forestille sig en lille slidt Skindbog, der kan gemmes i en Lomme eller paa Brystet, og hvor Indførslerne

er foretaget med en Skrift, der gennemgaar Alderstrinene fra det barnlig uøvede over til Mandens faste Haand og ender med Oldingens sindige Skriftræk; alt mens Blækkets Farve veksler mellem sort og lysebrunt. Det er en Bog, som den fjorten Aars Dreng indretter paa Nytaarsdag efter sin Konfirmation, da Præsten er begyndt at læse Latin med ham, og han saaledes sanser, at han har gjort det første Skridt paa sin Livsvej. Den ender der, hvor Morten Vinge er naaet til Vejens Ende. Indførslerne følger i vigtige Afsnit af hans Ungdomsaar Slag i Slag; senere bliver Springene længere; saaledes er der et Gab mellem Dagbogskriverens otteogtyvende og halvtredsindstyvende Aar, fra hvilket Tidsrum intet meddeles; det er klart, at Læseren ikke bør tænke sig her, at Udgiveren har udeladt det mellemliggende som ligegyldigt for Handlingen. Det rette er, at Morten Vinge i alle disse Aar intet har haft at indføre, fordi hans Liv var Haabløshed. At dette er Blichers Tanke, ses ogsaa af et Brev, som han sender til Ingemann, der havde anket over de store Spring, og i hvilket Blicher tydeligt angiver sin Hensigt; den korte Skitsering af Heltens Historie og de lange Spring i den forekommer ham at være af stor tragisk Virkning.

Ingemann har imidlertid for saa vidt Ret i, at Tilførslerne i Dagbogen fra Sverrig og Rusland virker mindre levende end de øvrige Dele af Novellen. Det har sin Grund i, at deres Indhold ikke staar i afgørende Forbindelse med de paagældende Dage, hvis Dato de bærer, men blot meddeler Sammenhængen af Morten Vinges Oplevelser i disse Aar; dette svækker Indtrykket noget, selv om det maa fremhæves, at Foraars-

billedet fra Sibirien sidestillet med Barndoms-
mindet fra Føvlum er meget gribende.*

En Indvending, som Madvig med Styrke gjorde
gældende imod »Jøderne paa Hald«, kunde
tænkes rejst ogsaa imod enkelte af Dagbogens
Stykker; Forfatteren lader nu og da det sete
være nedskrevet i det Øjeblik, hvori det ses, i
Præsens, skønt man ikke ret vel kan tænke sig
Dagbogskriveren paa een Gang iagttagende og
indskrivende et Stykke som dette: »Der gaar
Jens oppe paa Laden** med sin Bøsse og nogle
Fugle i Haanden — han kommer herind.« Dog
kan man ikke erklære en saadan Nedskrivning
for afgjort utænkelig; og selv om dens Ægthed
er tvivlsom, giver det noget aldeles livagtigt,
naar den skrivende fortsætter efter Afbrydelsen:
— »Det var Agerhøns, han havde skudt.«

Men i det hele og store maa man om En
Landsbydegns Dagbog sige, at Blicher aldrig
har skrevet noget i teknisk Henseende fuld-
kommnere end denne Novelle, og at den er et
lille Kunstværk af udmærket Rang. Saa klar,
helstøbt og behersket er dens Form, at J. P. Ja-
cobsens »Marie Grubbe«, som den sædvanligt
nævnes sammen med, i denne Henseende alde-
les ikke kan maale sig med den.

Blicher fører os Drengen Morten Vinge for
Øje; han er Degns Søn og Legekammerat med
Præstens Jens og optagen i Præstens Hus; et
fromt og artig Barn. Vi ser ham skride fremad
i Kundskab: de latinske Citater bliver talrige;

* Det er Skade, at alle senere Udgaver har ændret det
oprindelige: Stæren sidder paa Kjelen (∴ Brønden, altsaa
Brøndvippen) til: Stæren sidder paa Kirken. ** Blicher
har senere rettet til: ved Laden; men paa er det rigtige.
Sneen ligger op over det lave Tag i den frygtelige Vinter.

Dateringen faar et lærd teologisk Udseende; »Føulum die St. Martini;« noget senere bliver dens Form klassisk: »Føulum, Calendis Januar. 1709;« endelig møder den i fuld romersk Rustning: »Føulum, Pridie iduum Januarii MDCCIX.« Men efter Faderens Død er det forbi med Latin; Dateringen bliver atter dansk.

Han gaar ind som Tjener paa Tjele Herregaard. Man følger Mortens vaagnende Lyst til Jagten og hans Studier i det franske; Madvig finder det urimeligt, at han skulde kunne tilegne sig den franske Udtale ved at lytte udenfor Døren, naar Frøknerne faar Undervisning; det synes dog, at man uden stor Overvindelse kan tænke sig ogsaa denne Vej til Lærdom farbar; Kundskaber tilegnes virkelig nu og da ad andre Veje end gennem regulære Lektioner.

Med Livet paa Herregaarden følger for Degnesønnen tillige den elegante Verdens Form og Væsen. Blicher fremstiller for vort Blik uden store Fagter, men med Mesterhaand denne Knøs i Overgangsaaene, der med sine gode Evner stræber at tilegne sig det ny.

»Et plaisant Vejr! Solen staar op saa rød, som en brændende Glød! det seer ret curieux ud, naar den saadan skinner igjennem de hvide Træer; og alle Træerne see ud, som de vare puddrede, og Grenene hænge rundt omkring ned til Jorden.« Det er ikke blot de franske Gloser, der er værd at mærke, og det fortræffelige Udtryk, at Rimfrosten i Lakajens Øjne ligner Pudder. Men selve dette, at han ser Vinterlandskabet; ser det fra Herregaardens Vinduer og beundrer det med Værdighed (»ret curieux«), det tegner os den nye Morten Vinge saa forskellig fra Peblingen. Længere henne i samme

Dagbogsstykke forekommer den brillante Vending, han bruger om Frøken Sophie: at hun var at røre ved som en varm Kakkelovn; man forstaar, at Morten endnu ikke er nogen fuldkommen Verdensmand.

Den overvejede Finhed, hvormed Blicher har formet den unge Tallerkenbærers Notater, indbragte ham ikke just Paaskønnelse. Madvig, der i sin Anmeldelse af Novellerne bebrejder ham, at han lader sin Helt opdage, at han er forelsket, ved at læse i Ovids ars amandi, har ikke begrebet, at dette Træk netop er paa een Gang saa naivt og saa søgt, som en saadan forlegen Ynglings aandelige Form nu eengang er det. Den fine Humor i dette hans Udbytte af den latinske Lærdom modsvares af hans følsomme Udbrud: »Gid du var en Bondepige eller jeg en Prins!« der har sin Kilde i hans Kendskab til de sentimentale franske Romaner, og det fortræffelige Tjener-Træk, at han som en mandlig Sigrid med Sløret brænder sine Fingre i Vabler paa Tallerkenerne, mens han staar bag Sophie og hendes Brudgom ved Taflet.

Ganske stilfærdigt har Blicher øvet sin Kunst i disse omhyggeligt beregnede Ting; man iagttagte blot, hvorledes han i den Række Dagbogsoptegnelser, hvor Morten lige er kommet op paa Herregaarden, lader Frøken Sophies Navn smutte ind i Slutningen af hver; det er tydeligt, at Morten knap tør nævne hende; og dog ikke kan lukke Bogen, inden han har prentet hendes dyrebare Navn.

Netop den lette Farvning af Humor, som Mortens Person har i dette Afsnit, er saa beundringsværdig. Man maa smile og røres, naar han

drømmer om den Aften, da han kørte Frøken Sophie til Fussingø: »Maanen skinnede saa blank som en Sølv tallerken paa den blaa Himmel.« Bestandig disse Tallerkener!

Og hvilke naive og vakre Ord han har for sin Kærlighed:

»Nu er Gaarden for mine Øjne, ligesom der nylig var kalket og pyntet. Træerne i Haven har faaet en deilig lysegrøn Couleur, og alle Folk see saa milde ud. — Frøken Sophie er kommen hjem igjen; hun kom ind ad Porten som Solen gennem en Sky!«

Som ægte Herskabstjener gør han sig ganske til eet med Huset: »En magnifique Jagt, vi havde idag!« Der er med det franske kommet en Kende affektet i hans Udtryk. Herregud, han er kun sytten Aar.

Sidste Gang vi finder den lette Tone i Dagbogens Optegnelser, er under Mortens Ophold i København som Junker Chrestens Ledsager; med dennes Død ender Morten Vinges sorgløse Ungdomstid. I de følgende Stykker af Dagbogen bruger han vel endnu sine franske Gloser, men uden Koketteri, kun fordi det falder ham naturligt; hans Sorger giver fra nu af Stilen dens Præg.

Med Aarene mildnes det mørke af den Fred, som følger med Alderdommen, indtil Mødet med den fordums Elskede paa Falster fornyer den bitre Smerte. De to sidste af Novellens Afsnit sluttes med Citater af det gamle Testamente; Morten Vinge staar foran den endelige Vending i sit Liv, idet han kaldes til Embede i Tjele og Vinge, ikke som Præst, hvilket var hans Ungdoms Haab, men som beskeden Degn i sin Faders Bolig.

— —

Den historiske Baggrund for »En Landsby-

degns Dagbog, har man som bekendt fundet i Marie Grubbes Livshistorie, idet dog Blichers Fremstilling indeholder meget store Afvigelser fra Virkeligheden. Der er ingen Tegn til, at han skulde have opnaaet sit Kendskab til Marie Grubbes Skæbne gennem mundtlig Overlevering. Derimod vides det med Sikkerhed, at han har kendt et historisk Skrift, hvori Marie Grubbes Historie berettes.

De literære Kilder for »En Landsbydegns Dagbog« er Farstrups og Axelsens Dagbøger, trykt i Aalborg 1813, og Niels Blichers Topografi over Vium Præstekald fra 1795 (cfr. Hans Hansens Udgave af Novellerne I). Den første af disse Bøger er et Par gamle Dagbøger, hvis Tilblivelse skyldes jydsk Præster. I Noterne, der er tilføjet af Udgiveren Axelsen, findes Marie Grubbes Levned meddelt i Hovedtræk. At Blicher har kendt disse Dagbøger, er sikkert nok; fra dem har han taget den Anekdote, der danner Grundlaget for Novellen »Vinhandleren og Herremanden«. Og i Maanedsskriftet for Jagtelskere »Diana« henviser han til Bogen.

Det er altsaa ikke den mundtlige Overlevering, der bærer Skylden for de Afvigelser fra den historiske Sandhed, som findes i Blichers Novelle.

De Forandringer, som Blicher har foretaget i det historiske, er følgende: først og fremmest er hele Skildringen rykket halvhundrede Aar ned i Tiden fra Frederik den Tredjes til Frederik den Fjerdes Tid. Landsbydegnen er født 1693. Selve Marie Grubbes Navn er forandret, idet hun kaldes Sophie, medens Navnet Marie tillægges Søsteren. Eftersom Blicher meget godt har vidst, hvad hun hed, maa Forandringen af

Navnet Marie til Sophie være foretaget for at forhindre Indvendinger mod det historiske. Naar han i Brev til Ingemann 1833 kalder hende Sophie Grubbe, er det aabenbart, fordi han til det Fornavn, han har tillagt Marie i Novellen, knytter det virkelige Slægtsnavn. Navnet Grubbe anvendes ikke i Novellen; Blichers Standpunkt er altsaa det, at han fornægter sin Digtning's Forbindelse med Marie Grubbe. Fremdeles: ifølge Blichers Fremstilling fuldbyrdes Giftermaalet med Gyldenløve ikke; den livslange, gradvise Nedgang, som J. P. Jacobsen har fremstillet, er ombyttet med en Forførelses- og Flugthistorie.

Endelig er Fortællingens Akse, der naturligt vilde komme til at ligge gennem Marie Grubbes Oplevelser, flyttet udenfor Herregaardens Kreds, idet Degns Søn er gjort til Midtfigur; et betydningsfuldt og udmærket Træk.

Efterser man, hvilke Beviserne er for, at det er Marie Grubbes Historie, der behandles, da er det disse tre Kendsgerninger: Handlingen foregaar paa Tjele; den fornemme Frier hedder Gyldenløve; Pigen forenes med et Tyende fra en Herregaard, og Ægteparret havner paa Falster.

— —

Sin Novelles ejendommelige Farvning har Blicher faaet Ideen til ved at sysle med Axelsens Præstedagbog. Der kan ogsaa for en almindelig Læser være en stærk Ejendommelighed ved disse daterede Bemærkninger om Dagliglivets vigtige Punkter — de erindrer om Kirkebøgernes Rækker af paabegyndte og afsluttede Liv —; og ind derimellem kan komme Notater, der er af alment Indhold: vigtige historiske Begivenheder og Mærkeligheder ved Vejrliget optegnes.

EN LANDSBYDEGNS DAGBOG

I disse simple Nedskrifter har Blicher, den Præst og Præsteætling han var, fornemmet en aandelig Luft, med hvilken han var dybt fortrolig. Se den Række Dødsfald, som Landsbydegns Dagbog anfører; det er en hel Dødebog. Præsten Hr. Søren, Mortens Fader og Moder, Junker Chresten, Frøken Marie, den gamle Herremand — de dør en for en. De simple hjertelige Ord, hvormed nogle af Dødsfaldene omtales: »Gud give hende en salig Opstandelse!« findes i lignende Former i Præstedagbogen.

Af Enkeltheder, der er laant fra Axelsens Dagbog, kan nævnes Mortens Faders Dødsmaade, der genfindes i følgende Dagbogsbemærkning fra 1694: »Den 10. Januar frøs Christen Harbo (Degn i Uldbjerg) ihjel mellem Rind og Tolstrup, der han vilde gaa hjem fra Lynderup Kirke.« I Novellen er det 11. Januar, Degnen giver sig ud paa sin Dødsvandring. — Med Blichers Linier: »I Gaar gik min kære Fader til Viborg, at han kunde faa Middagsmad til mig, naar jeg skal i Skolen.« kan sammenlignes Dagbogens: »Den 18. Marts kom lille Mogens Christensen, Christen Mogensens Søn, hid at gaa i Skole hos Christen Harbo og ligge her i Huset til Kost.« — Om Pesten i København 1711 hedder det i en Notits, der angaar Mag. Søren Sevel, som fra Viborg blev kaldet til Holmens Kirke: »Hans Hustru Maria Trane døde fem Dage derefter og blev begravet i Viborg Domkirke. Siden døde hans ældste Søn Lauritz Trane i Kjøbenhavn af Pest, som da grasserede ibid.« Man erindres ved denne Notits om Junker Chrestens Død.

Endvidere er det den udførlige og malende Skildring af Ulykkesvinteren 1711, som Blicher har hentet Indtryk fra. Kulden varede fra Sep-

tember til Maj, og der gøres Rede for, hvorledes Mennesker og Dyr led under den. I Novellen driver Jens Jagt i Kaalgaarde og paa Møddinger, og Snedriverne rækker op i Højde med Ladernes Mønninger.

En Grund til, at Blicher har valgt at lade Novellen foregaa i Begyndelsen af det attende Aarhundrede, er sikkert den, at hans Hovedkilde her var saa rig paa Stof, der lod sig anvende i Skildringen: den store Vinter, Krigen med Svenskerne og Pesten.

Den klippefaste Forsynstro, som mærkes bag de kortfattede Stykker i Axelsens Dagbog, er ligeledes Grundvold i Tilværelsen for den jydsk Degnesøn, der tumles saa underligt om. Mennesket staar i Guds Haand, det er Summen af den Trøst for jordisk Nød, der er at uddrage af Morten Vinges Liv og Levned.

Een Ting endnu lader Blicher Morten Vinge lære: at naar Livets gyldne Drømme er gaaet under, og Livets Nød er prøvet tilbunds, da er det godt at leve Resten af sine Dage paa Fædre-nes Jord, mellem deres Grave. Derom havde han lært et og andet af sin Fader, den gamle Pastor Niels Blicher i Randlev.

Medens den særegne Duft og Tone, der omgiver »En Landsbydegns Dagbog«, er inderligt i Slægt med Axelsens Præstedagbog, har den Tankegang, der ligger bag ved Værket, uden al Tvivl adskilligt at gøre med den Topografi af Vium Sogne kald, som hans Fader havde forfattet, og hvori han havde meddelt adskilligt af sit eget.

At denne Bog virkelig har noget med Landsbydegns Dagbog at gøre, kan ses af, at Junker

Chrestens Navn er hentet herfra. Thi Niels Blicher meddeler (S. 275—77) en Levnedsskildring af Forfatterens Formand som Præst i Vium, i hvilken det hedder, at han opholdt sig en Tid paa Kjærsholm her i Herredet, hvor han — ej med synderligt Held — anførte de to unge de Friedenreicher, af hvilke den ene døde som Major i maadelig Omstændighed, og den anden under Prædikat af Junker Kræsten. (Navnet paa Hovmesteren, Monsieur Hartman, der lejlighedsvis anføres under Søkampen ved Thunø, er hentet fra Randlev, Niels Blichers sidste Kald, hvor to Præster det attende Aarhundrede igennem havde baaret dette Navn.)

Det Afsnit af Niels Blichers Bog, der viser inderlig Forbindelse med Landsbydegnens Dagbog, er Slutningsafsnittet, hvori han fortæller sit eget Levned. Overensstemmelsen i det ydre mellem Pastor Blichers og Morten Vinges Levnedsløb er ikke stor. Men den Betydning, der lægges i Begivenhederne, og den Opfattelse af Skæbnen som en Førelse, der sammenbinder det hele, er ganske ensartet. Saaledes siger Niels Blicher i Anledning af en ulykkelig Kærlighedshistorie fra hans Ungdom: »Hvo eftertænker sit Levnedsløb, og har ikke mangan Anledning til den Anmærkning, at Menneskenes gode Fader, der styrer alle vore Hændelser, undertiden lod os nyde det, vi vare heftigen opsatte paa, for derefter at vise os desto tydeligere, at dette formeente Godes Nydelse ikke var vort sande Gavn? — men, at han dog som oftest slog en Streg over vore Regninger, og førte os paa saadanne Veje, som ikke stemmede med vore Ønsker og vor Attraa, — men som dog i

Grunden vare de rette til vort Vel.« Dette er en Del af den Tankegang, der ligger bag ved Landsbydegnens Historie.

Hans Hansen har i sin Udgave af Novellerne endvidere peget paa følgende Række Betragtninger:

»Hvor underligen, hvor viiseligen ere dog det menneskelige Livs Hændelser sammenkædede! Hvor usynlig fiint et Led opdages ofte i den uhyre Kæde? Uden dette Led skulde Kæden dog ej have udgjort et sammenhængende Hele. At hint ikke skal briste, og denne derved sønderrives — derfor kunne vi være fuldkommen rolige. Hvor mangen en liden — hartad ubemærkelig — Omstændighed var dog fornøden, for at drage de vigtigste Følger efter sig? Hvor ofte anviste Forsynet os pludseligen et ganske fremmed — ganske uformodet Opholdssted?«

Efter den omtalte, ulykkelige Kærlighedshistorie havde Niels Blicher villet drage til det nordlige Norge som Huslærer. Efter fjorten Dages Sejlads landede han imidlertid paa Sjælland igen: Vejret var stormende! Den ulykkelige Elsker gik da om Bord hos en anden Skipper, og »efter 10 Dages udstaaen Elendighed« strandede han ved Grenaa. Forsynet vilde have, at han skulde tage Attestats! I 1772 var han Huslærer hos Præsten i Føvlum. Efter at have taget Embedseksamen blev han Hovmester paa Tjele. Som han selv mente, var Grunden til Antagelsen hans Færdighed paa Fløjte; og i denne Forbindelse fremsætter han sine Betragtninger over Forsynets Førelse; thi denne Stilling førte ham videre til et Ægteskab med Etatsraadinde Steen de Steensens Søsterdatter og det dermed følgende Vium Sogne kald.

Paa lignende Maade er Morten Vinges Ansettelse paa Tjele den Begivenhed, der indleder den Række af Oplevelser, der tilsammen danner hans Skæbne.

Naar Blicher saaledes maa antages at have haft sin Faders Skæbne og dennes Opfattelse deraf i sine Tanker, da han skrev En Landsbydegns Dagbog, er det fordi denne i meget mindede om hans egen Skæbnelinie. Efter en livlig og aandelig bevæget Ungdomstid drages han Skridt for Skridt tilbage der, hvor hans Fædres Spor findes: først til Købstaden Randers, derpaa ud til Præstegaardsforpagtningen, endelig ind i den jyske Præstegaard, som Forsynet lod til at have forbeholdt enhver mandlig Blicher; og her befandt han sig som ved Banens Ende, paa den Tid da han skrev Dagbogen; han var 42 Aar og kunde synes at være færdig med Livet. Han havde gode Grunde til at se det i det Ydre som en endeløs Modgangs Kæde, i det indre som en fast og alvorlig forsynsstyret Sammenhæng, vidt forskellig fra den Fornedrelse og Forraaelse, der for Jens og Sophie var bleven Sydens Sold.

Endnu maa det tilføjes, at Blicher aabenbart, idet han valgte Tiden for den store nordiske Krig til Baggrund for sin Skildring, havde Tankerne henvendt paa Krigen med England 1807—14, der var falden i hans egen Ungdomstid, og fra hvilken han havde talrige Erindringer. Paa samme Maade, som han i Sommeren 1807 glad var draget til København efter Hundedagsferien og et Par Maaneder derefter vendte tilbage igen efter at have oplevet Bombardementet og Flaadens Tab, saaledes drager Morten Vinge af Sted med Junker Chresten over Kattegat, oplever Pestens Forfærdelse og Junkerens Død og

vender dybt nedslagen tilbage til Tjele med Budskabet.

At Marie Grubbe i sin Alderdom var paa Falster — en Kendsgerning, der ikke er anført i Præstedagbogen, men som han har kendt fra Pontoppidans danske Atlas — gjorde ham Emnet mere fortroligt, idet han kendte Øen fra to Aars Ungdomsophold der. Han har saaledes let ved at følge Morten Vinge til Korselitse.

Enkeltheder i Novellen ses at være kommet fra andre Steder; for en enkelt Skildrings Vedkommende giver Blicher selv i »Diana, Tidsskrift for Jagtelskere« I. Bind (1833) Oplysninger. Han fortæller her: »En Skytte ved Herregaarden Aakjær, som levede for en 80 Aar siden, da Jylland endnu ikke havde saa faa Vildsvin, anskød engang en gammel Basse, som straks søgte ham. Da den tog det sidste Spring imod ham, sprang han til Siden, og hug med sin Hirschfænger efter Dyrets Bagben, for at overskære de store Sener; men ramte ulykkeligvis for højt oppe, og — til end større Ulykke — sprang Klingen oppe ved Fæstet. Den værgeløse Jæger vidste intet andet Raad, end at svinge op paa Bassens Ryg og holde sig fast i Børsterne, med kun lidet Haab om heldig Ende paa dette fortvivlede Ridt. Det rasende Dyr foer nu omkring med sin Rytter imellem Træer og Buske, hvorved denne fik baade Klæder, Hænder og Ansigt temmeligt forreven, og under Bassens voldsomme Spring og idelige Huggen ud maatte han hvert Øjeblik vente at vorde Græsrytter, og derpaa et Offer for den forbitrede Fjende. Men sel da Nøden her var størst, var ogsaa Redningen nærmest; i sit blinde Raseri kommer Svinet ud paa et lidet glatfrosset Skovkjær, der

var tildækket med et tyndt Lag Sne. Her skri-
der det straks omkuld — Skytten springer op
og iler tilbage efter sin Bøsse, som han skynd-
somst lader. Han kommer tidligt nok for at give
det sin Rest, inden det havde kunnet naa Lan-
dingen, og der faa Fodfæste. — En endnu uøvet
Jægerdreng, som var baade for angest og for
raadvild til at staa Skytten bi, havde fra et
Træ, hvor han søgte Tilflugt, været Vidne til
det hele Optrin.◀

Denne gamle Jagthistorie har Steen Blicher
anvendt i den kendte Scene, hvor Herremanden
paa Tjele reddes fra sit Ridt paa Vildbassen af
Jægerdrengen Morten, der spiller en mere glans-
fuld Rolle end Drengen i det virkelige Optrin.

Til en anden Enkelthed ses Blicher at have
gjort et Laan i *Ove Malling* ›Store og gode
Handlinger af Danske, Norske og Holstenere◀ fra
1783, en Bog, hvis nidkære og sunde Borger-
aand er levende i den Del af Blichers Forfatter-
skab, der har almene praktiske Formaal.

Heri finder man under Afdelingen ›Tapper-
hed◀ følgende Beretning:

Paa Farvandet mellem Aarhus og Kallundborg
blev en af der værende Færgejagter i Aaret 1715 en-
gang uformodentlig overfaldet under Øen Thunø af
en stor og velbemandet svensk Skiærbaad. Færge-
skipperen, *Peder Møller*, som selv havde Mod til at
forsvare sig saa længe han kunde, opmuntrede nu de
Reisende, han havde inden Borde, til at tænke som
han, og sætte Forsøg paa at drive Fienden bort. Kun
tvende Skydegeværer havde han paa Skibet; deraf
tog han selv det ene, en Skytte, som var nærværende,
det andet; de andre Reisende bleve bevæbnede med
Øxer og andet Haandgevær, og anviste hver sin Plads.
Skiærbaaden nærmede sig, Skipperen og Skytten fy-

EN LANDSBYDEGNS DAGBOG

rede med hurtige og visse Skud; adskillige Svenske faldt; de andre bleve opmærksomme, saavel ved disses Fald, som ved det, de saae alle Mand paa Færgenjagten færdige og fyrige til at tage imod dem, ifald de vilde entre. De holdt det da ikke raadeligt at komme saa nær, men dreiede af; og Peder Møller førde derefter Skib og Gods frie og frelst i Havn. I Betragtning af denne kiekke Handling fik han siden sit Skib udrustet med Kanoner, og selv Patent som Kaper-Capitain; og til Erindring om hans Iver, lode Færgeløbets Interessentere forfærdige et vægtigt Sølvbegger, ziret med adskillige Paaskrifter, til at vidne om hans Ære; hvilket Begger blev ham foræret, og eies endnu af hans Familie.

Denne Beretning er bleven indføjet i »En Landsbydegns Dagbog« i passende ændret Form med Datering »Kalundborg, den 4de Februar 1711«. Kampen mellem Jagten og den svenske Kaper beskrives, og som Skytten, der staar den kække Skipper bi, har Blicher indført Morten Vinge, Skytten paa Tjele. Foruden Fortællingen om Peder Møller er benyttet et Træk af Beretningen om Tordenskjolds Kamp med en svensk Fregat, der i Mallings Bog staar lige foran den anden Historie, nemlig følgende Linjer: »I det samme sigtede Tordenskiold paa Capitainen, skiød og traf. Idet han saa ham falde, lod han Pauker og Trompeter høre under et almindeligt Frydeskrig.« Saaledes hilses ogsaa i »Landsbydegnen« Svenskerens Fald med Hurraraab.

Et geografisk Punkt i Teksten fortjener at oplyses:

I Optegnelsen for 17. April 1713 hedder det, at det flygtende Par, Jens og Sophie, er kommet over Skjern Bro. Hermed tænkes ikke paa Skjern Aa i Vestjylland, ad hvilken Vej de umuligt

kunde antages at komme, men paa Landsbyen Skjern ved Nørreaa, et Par Mil Vest for Randers.

II.

I det foregaaende er der gjort Rede for den Afstand, der er imellem Marie Grubbes historiske Oplevelser og det Billede, Blicher tegner af Sophie i »Landsbydegnen«. Det gælder nu om at forklare Aarsagen til de Afvigelser, der er fremkommet.

Mod Slutningen af sit Liv skrev Blicher sit Levned, der findes trykt i Udgiven af Novellerne 1846; det er i det hele et noget konfust og upaalideligt Arbejde, men det indeholder adskillige Oplysninger af Værdi. Heri hedder det:

Det kan jo ikke være andet, end at den, der har skrevet saa meget om Kjærlighed, ogsaa maae have haft selv nogen Erfaring om den Magt, der er ligesaa gammel som Verden. — Neppe syv Aar gammel havde han den første Anelse om samme, idet han forelskede sig i en fjortenaarig Pige, uden at vide, hvad han fejlede. Var hun ham ude af Syne — det var alleene gjennem Øjnene, at Barnehjertet talte — saa faldt en Sky over Solen, Jorden fordunkledes, Græsset visnede, og Blomsterne skiftede Farve. Kom hun igjen, da brød Solen atter frem og belyste Jorden, Græsset fik sin forrige Friskhed, og Blomsterne ligesaa. Hun er levende endnu, en gammel Enke efter et ulykkeligt Ægteskab, men om hun ogsaa faaer dette at læse, hun tænker vel neppe paa, at hun selv var Heltinde i Digterens første Roman. Videre meddeler Blicher, hvordan de to spillede Skrabnæse sammen, og hvordan han var lige lykkelig, hvad enten han vandt eller tabte; og endelig fortæller

han, hvorledes han udpyntet fra Aunsbjerg med rød Silkestofkjole, dito Vest og Buxer, Silkestrømper og Sko, kræppet Toupé og Pisk i Nakken rejser med sin Fader til den Købstad, hvor hans Fe har sin Bopæl, og hvorledes han af Betagelse falder over sine egne Ben i Rendestenen, medens den Elskede sidder i Vinduet og ler af ham.

Paa Aunsbjerg boede som bekendt Blichers Grandonkel og Grandtante, de Steensen, der tillige var Lotte v. Schinkels Onkel og Tante; det var Etatsraadens aflagte Galladrugt, omsyret til Brug for Drengen, som han ødelagde i den viborgske Rendesten.

Den unge Dame, i hvem Barnet var saa forelsket, hed Charlotte von Schinkel og var eneste Barn af Herremanden paa Hald, Kammerherre v. Schinkel, der undertiden boede i Viborg, hvor han ejede en Gaard.

Den unge Charlottes Historie findes udførligt fortalt i Aakjærs Bog om Blicher; hendes Fader, Kammerherren, havde til hendes Ægtefælle udset en ung Mand, efter Goldschmidts Udsagn en Baron Rosenkrantz; men Datteren havde valgt sig en anden, en borgerlig Præstesøn og Lieutenant i Flaaden Martinus Braëm. Der opstod Strid mellem Fader og Datter, og den endte med, at hun blev sendt til sin Onkel og Tante paa Aunsbjerg, de Steensens. Hun holdt imidlertid fast ved sit Valg; og det lykkedes hendes kaarne Ven at sætte Enevoldsmagten i Bevægelse til Fordel for deres unge Kærlighed; hun blev ved kongelig Bevilling gjort myndig under Kurator, og til hendes Formynders blev en af Braëms Venner udset. Der var derefter ingen Hindring for, at Brylluppet kunde fejres; Velsen foregik ikke fra Hjemmet paa Hald, men

fra Herregaarden Rydhave ved Skive. Kammerherre Schinkel døde et Par Aar efter, og Braëms arvede Hald.

Ægteskabet blev ulykkeligt paa Grund af Lottes uforanderlige Letsindighed; i 1814 blev det ophævet. Aarsagen var Hustruens Utroskab; hun levede i aabenlys Forbindelse med en anden gift Mand.

I sin sidste Forfattetid gjorde Blicher ikke saa meget for at overflytte sit Stof i ophøjede eller fremmedartede Sfærer som i de yngre Aar. Han lod det være nok at gengive Livsløb, han havde kendt, og Begivenheder, han havde haft Del i, med indtrængende Foredrag og i kraftig Fortælling.

Fra dette Livsafsnit stammer to Noveller, hvori han har meddelt Minder om Familierne paa Aunsbjerg og Hald, nemlig »Skytten paa Aunsbjerg« og »Eneste Barn«.

I »Skytten paa Aunsbjerg« findes en Skildring af de Steensens; Etatsraaden er den indtagende og venlige Mand, en vældig Jæger; Etatsraadinden er fuldblods og meget stram: »Hvor er din Villie, lille Steen,« ynder hun at sige til Digteren, og den ulykkelige Steen Blicher er afrettet til at svare: »I Bedstemoders Lomme.«

Ogsaa i »Eneste Barn« er de skitserede, han som godmodig og jævn; hun har den fine Næse og er den, der træffer de nødvendige Bestemmelser.

Af den elskovssyge Frøken Lotte gives der i Eneste Barn følgende fasttegnede Rids: »Fra den første Tid af, at min Hukommelse staar mig bi, mindes jeg godt Frøken S og tyktes, — uagtet jeg var en Vildkat, naar jeg kom paa min egen Boldgade, — at Frøkenen var endnu

mere forvildet end jeg; hun tog mig paa Skødet og vippede mig og kyssede mig og sagde, at naar jeg blev ældre, vilde jeg nok komme til at forstaa saadan noget.◀ Overfor sin fornemme Bejler, der kommer i Besøg paa Aunsbjerg, er hun ikke forknyt: »Baronen arriverede endnu samme Dag. Det gik saa meget kærligt til: hun baade kyssede og klappede ham; og ingen skulde tro andet, end at hun var forelsket til op over begge Ører. Det var hun ogsaa, men ikke i den stakkels Baron.◀ Om Natten har hun nemlig Besøg i sit Kammer af den virkelige Udkaarne, Præstesønnen.

Vender vi os nu paany til »En Landsbydegns Dagbog«, saa finder vi her det samme Handlingsløb gentaget: den dristige, varmlodige Adelsfrøken, den fornemme Bejler, hvis Bejlen paa det ivrigste fremmes af en energisk Moder; Datterens besynderligt tvetydige Stilling overfor denne Frier; og hendes Hengivelse til den i Rang underlegne unge Mand. Men Belysningen er en ganske anden end i senere Gengivelser af samme Stof; de dybt sørgmodige Skygger, den gamle Mands ensomme Stemme fra Mørket.

Det er ovenfor omtalt, at der i »En Landsbydegns Dagbog« er anvendt utvivlsomme Træk af Marie Grubbes Historie; men at der paa mange Punkter findes meget store Afvigelser. Af disse er en af de mest fremtrædende den stærke Forkortning, der er indført i Skildringen af den jyske Adelsdames Nedgang. Medens Marie Grubbe først efter to Ægteskaber og som moden Kvinde giver sig i Lag med Søren Møller, er Frøken Sophie, da hun falder for Jens, endnu ung Pige og ugift. Historien stemmer i saa Henseende — efter Skildringen i »Eneste

Barn« at dømme — ganske overens med Frøken Lottes. En anden Enkelthed, som man bør lægge Mærke til, er Fremstillingen af Herremanden. Det er bekendt, at Erik Grubbe var en meget lidet tiltalende Personlighed, og man har undret sig over det elskværdige Billede, som Blicher i sin Novelle har givet af Frøken Sophies Fader. Man har søgt Forklaringen i de Linier, som Præsten Axelsen i sin Dagbog skriver om Grubbe: »Den 18. Maj er Velb. Erich Grubbe til Tiele begravet i Tiele Kirke om Aftenen. Anno ætatis 87. Gud give hannem en ærefuld Opstandelse. Han haver gjort mig meget Godt og holdt mig i Skole i Viborg samt til Kost og Logement i syv Aar udi sal. Mag. Niels Jensens Hus, som da var Rector Scholæ ibid. og Canonicus.« Imidlertid findes i Noterne, paa det Sted, hvor ogsaa Marie Grubbes Skæbne kortelig fortællés, følgende Omtale af ham: »Selv oplevede Erich Grubbe alt dette med en foragtelig Alderdom, og synes kun at have naaet saa mange Aar, 87, alene for at straffes med retfærdigt hævnende lige Sindskrænkelser, han især havde foraarsaget den biskoppelige Familie i Aarhus.« Dette Skudsmaal har Blicher jo ogsaa kendt; hans Skildring har saaledes ingen Hjemmel i Præstedagbogen.

Hvis man derimod sammenholder »En Landsbydegns Dagbog« med »Eneste Barn« og »Skytten paa Aunsbjerg«, saa faar man det rette Syn paa Blichers Skildring af Frøken Sophies Forældre. Det er ganske aabenbart den venlige og brave Etatsraad, vældig Jæger, noget buldrende af Væsen, og den fuldblods Etatsraadinde med den bestemte Vilje.

Afgørende for hele »En Landsbydegns Dagbog«s Form er dens Anlæg med den beskedne Degnesøn som Midtpunkt. Ogsaa dette Forhold klarer sig, naar vi antager Forbindelsen med Charlotte v. Schinkels Livshistorie. Blicher var jo som Dreng netop overflyttet fra sin Faders ydmyge Præstebo til den anselige Herregaard, hvor han ingenlunde vandrede paa Roser: »I min Opvækst maatte jeg ofte og længere, end jeg ønskede, opholde mig eller rettere indespærre mig paa denne Gaard,« siger han derom.* Den godlidende de Steensen tager nu og da Drengen med paa Jagt, hvilket er ham til stor Glæde; saaledes bliver ogsaa Morten Vinge fra Skolepebling forvandlet til Jægerknøs.

Den Skildring, som Blicher i sit Levned giver af den Magt, Forelskelsen har over hans Drengesind: »Kom hun igen, da brød Solen atter frem og belyste Jorden, Græsset fik sin forrige Friskhed, og Blomsterne ligesaa!« minder aldeles om Mortens hjertelige Udbrud: »Nu er Gaarden som den var kalket og pyntet; Træerne i Haven har faaet en dejlig lysegrøn Kulør og alle Folk ser saa milde ud: Frøken Sophie er kommen hjem igen; hun kom ind ad Porten som Solen gennem en Sky.« Og naar Morten Vinge mærker Kærlighedens Magt uden at vide, hvad han fejler, saa har han det paa samme Maade som den unge Steen: »Han forelskede sig i en fjortenaarig Pige, uden at vide, hvad han fejlede.«

Med det Møde, som Landsbydeggen har med Frøken Sophie paa Falster, efter de mange Aars

* Der synes at have været Planer om, at Steen skulde arve Herregaarden efter sin Grandonkel og Gudfader. Han sagde »Bedstemor« til Etatsraadinden.

Forløb, kan sammenstilles Indledningen til Novellen »Eneste Barn«, hvor Steen Blicher som midaldrende Mand (han opgiver — men hertil kan man ikke fæste Lid — Aaret 1815 som Tidspunkt for dette Møde) genser sin Ungdoms Elskede, den fortryllende Charlotte, som en lurvet, rundrygget Tiggerske med slukte Øjne.

Det er ikke Meningen, at »En Landsbydegns Dagbog« skal opfattes som en Selvskildring. Morten Vinge er ikke Steen Blicher. Men Digteren har af et Stof, hvis Elementer jeg har gjort Rede for, udformet dette Billede af to Skæbneløb: den straalende unge Frøken, hvis utøjlede Sind fører hende gennem Synd og Vanære til Elendighed; og den unge, blændede Knøs, hvis Ungdomsdrømme svides bort af de skarpe Vinde, og som af Forsynets mægtige Villie føres Trin for Trin fra det attraaede Lykeland til Fædrenes magre og mørke Jord, til Faderens fattige Hus, det Hus, hvor han selv skal leve sine Dage til Ende og dø.

Denne Historie har han kendt fra sig selv, og har fortalt den om en anden; om Morten Vinge, Landsbydeggen.

RØVERSTUEN

Blicher aftrykte sin Novelle Røverstuen i første Aargang af det Tidsskrift, *Nordlyset*, som han i 1827 satte i Gang som et Foretagende, der skulde kappes med »Læsefrugterne«.

Røverstuen er at opfatte som en Art Program for »Nordlyset«: Blicher udtrykker igennem dette Arbejde sine Meninger om Literatur og sine Planer for Tidsskriftet.

Som bekendt indeholder denne Novelle en Del Indskud, hvori Forfatteren tager Ordet direkte til Læserne. Madvig angreb ham derfor i sin bekendte Anmeldelse i Maanedsskrift for Literatur, en Anmeldelse, hvori knap Ros afveksler med rundelig Dadel. Disse indskudte Betragtninger var imidlertid i høj Grad paa deres Plads i Begyndelsen af »Nordlyset«, hvor de kunde tjene til at retlede Læsernes Opfattelse.

Blicher tager Standpunkt mod J. L. Heiberg og hans Retning. Det hedder saaledes: »Det er beklageligt, kære Læser! ligesaavel for mig som for dig, at min Muse ikke er af de ægte humoristiske; thi ellers havde jeg her den ønskeligste Lejlighed til at udpynte min Fortælling med de kraftigste Eder, mod hvilke de, der oplyve vore genialske Komedier, vilde kun lyde som Fruerhundebjæf mod Løvebrøl«. — Man an-

kede stærkt over Heibergs Anvendelse af Eder; Blicher kommer tilbage dertil i sin »Nisseavis«. Og den unge H. C. Andersen forfærdedes over, at de korsørske Damer i »Kong Salomon og Jørgen Hattemager« sagde »min Salighed!«

Paa den anden Side fastholder han overfor »Læsefrugterne« det forkastelige i overspændt romantiske Beretninger. Dette fremkalder Ytringer som følgende: »Efter denne Fortælling, der er ligesaa utrolig, men mere sandfærdig end mange andre, som vi forskrive fra Udlandet . . .« Og den rationalistiske Tone, hvori Spøgelseshistorien er udført, har til Baggrund de Rædselshistorier af tysk Oprindelse, hvormed Elmquist underholdt sine Læsere.

Umiddelbart efter de her omtalte Strejfbemærkninger giver Steen Blicher (i Begyndelsen af andet Kapitel) en Oversigt over en Del fortællende Forfattere, der havde stor Yndest i Tiden, og med hvilke han altsaa nu vil kappes. Da han kun nævner dem med Forbogstav, efterfulgt af Prikker, er et Par af Navnene aldrig blevet forstaaede. Madvig erklærede i sin Anmeldelse, at han ikke var fortrolig nok med tysk Novellelitteratur til at kunne udpege dem. Navnene er R og A . . . , og de skal læses som *Raupach* og *Apel*. Det var et Par Forfattere, hvis Arbejder forekom i Læsefrugterne (*Raupach* blev senere en anset, dramatisk Digter).

Blichers Vurdering af sin Stilling overfor disse Forfattere er ganske nøgtern og berettiget; og Madvig har ikke haft nogen som helst Anledning til at gøre Ophævelser over blandt andet hans Bemærkninger om sit Forhold til Walter Scott. Blicher siger om den Ting i Virkeligheden kun, at Walter Scott gør lange Romaner,

RØVERSTUEN

det har han selv ikke Lejlighed til, fordi den danske Læseverden er for lille. At Scott skulde have vist Blicher Vejen til prosaisk Forfatter-skab, er en Fejltagelse af Madvig, ifølge den Redegørelse, der ovenfor er givet for Landsby-degnens Tilblivelse. I Blichers Forhold til Jyl-lands Natur og Jyllands Beboere er der intet, der er betinget af Scott, saa lidt som i hans Jæ-gerlyst og Fortællerblod. Men ganske vist er der her Berøringspunkter. Indflydelse fra Wal-ter Scott findes hos Blicher væsentlig kun paa anden Haand, og den er ikke af nogen særlig glædelig Art.

— —

Det er ikke blot ved sine literære Hentydnin-ger, at Røverstuen danner en Art Program for Nordlyset; men Novellen er direkte en Prøve paa, hvad Underholdning det kunde byde. Bli-cher har altsaa skudt sit Tungsind og sin Lyst til at granske Mennesker til Side og har i Stedet gjort fuld Brug af sine sjældne Fortæller-evner. Han byder paa en rask og skiftende Handling; han benytter sikkert tegnede Figurer fra høje og lave Befolkningslag; han krydrer Fortællingen med levende Træk fra Fortiden — den er henlagt til Midten af det attende Aar-hundrede — med raske Udbrud af sit Lune og med skiftende Billeder af Herregaardens Indre og brede jyske Landskaber. Indledning til For-tællingen danner et storladent Overskue over den danske Natur, et Overskue, der ligesom drager Læseverdenens Øjne bort fra de smilende Øer over mod de vældige midtjyske Bakkedrag og mod Hedens øde Egne; og han afrunder sin Fortælling med den glade Pinsefest i Hestehaven.

Midterstykket af Novellen er sat op som en

Art Modstykke til de gængse Spøgelse- og Bortførelse-Historier. Han ynder at frembringe en Fortælling, der er paa een Gang spændende og ædruelig. Hans Fortællemaade minder noget om Musæus i sin ironiske Holdning.

Saaledes som denne Fortælling er sat op i usikker Halvbelysning, volder det den Læser, som vil gennemtrænge Sammenhængen i Handlingen, adskillig Ulejlighed at udrede Traadene. Den Elskovshandling, der ligger bagved, skjuler delvis sine Traade i Stilens ironiske Halvmørke. Der er adskillige Spørgsmaal, som man har Vanskelighed ved at klare.

Det er paa den Dag, da den nye Skriverdreng kommer til Aunsbjerg, at Jagten paa Sorte Mads planlægges; man træffer Forberedelser om Natten og drager ud ved Daggry med hele Styrken. Næste Nat kommer Junkeren hjem og gaar i Seng i Taarnkammeret, hvor han oplever den velbekendte Spøgelsehistorie.

For Novellens elskende Par er Følgen af Junkerens Besøg i Taarnværelset den, at de forhindres i at mødes. Men snildt og dristigt faar Jomfru Mette det ordnet saaledes, at hun et Par Nætter efter med sin Kammerpige faar Natteleje i Spøgelsekammeret. Hun benytter sig af denne Ordning til at flygte med sin Kæreste. Man slutter af denne Sammenhæng, at Flugten allerede har skullet foretages den første Nat, da Junkeren ved sin Mellemkomst forpurrede Stævnemødet.

Hvis man imidlertid ud fra denne Sammenhæng prøver Novellens Antydninger, kommer man ikke til Bunds i hele Sagen.

Junkeren ser i den bevægede Nat, han tilbringer i Taarnkammeret, to gaadefulde Syner.

Det ene er en Skikkelse, der staar »for Vinduet«. Det er Skrивerdrengen. Han staar paa Stigen udenfor, men Junkeren tror i det uvisse Maanelys at se ham inde i Værelset. Han løfter Haanden og skriver (det vil sige han banker) paa Vinduet. Det forekommer derfor Junkeren — der mener, at Skikkelsen er inde i Værelset — at denne staar med Ryggen til ham, hvilket den altsaa i Virkeligheden ikke gør.

Da Junkeren tilraaber den sit »Hvem der«, synes Skikkelsen at gøre en rask Vending og synker derpaa langsomt ned. Denne Vending maa forklares saaledes, at Blicher lader Elskeren gaa ned ad Stigen med Ansigtet vendt ud efter — bort fra Muren. Saaledes vil et Menneske virkelig gaa ned ad en Stige, hvis han staar paa dennes øverste Trin klos op ad en Mur; og i næste Kapitel staar virkelig, at Stigen staar *neden* for Vinduet.

Saa vidt er Sammenhængen i god Orden.

Den anden Nattegæst er en hvid Skikkelse, der kommer ind ad Døren hos Junkeren; Gæsten er Jomfru Mette, og Jomfruen er i Natdragt.

Paa dette Punkt brister Sammenhængen i Begivenhedernes Forløb; Jomfru Mette indfinder sig altsaa ikke for at blive bortført, men for at søge Nattemøde med sin Kæreste.

Man vil bemærke, at her stemmer Røverstuen overens med Landsbydegnens Dagbog. Og hertil maa man endvidere føje, at den skæmtfulde Beskrivelse af Nissens Opførsel paa Aunsbjerg paa lignende Maade afviger fra Hovedlinien i Fortællingen.

Blicher beretter om Nissen følgende: »Just i den Tid, paa hvilken vor Historie indfalder, begyndte han atter at drive sit Væsen, eller

Uvæsen — om man saa vil. — Gartneren savnede af og til nogle af sine skønneste Blomster, eller flere af de største og modneste Ferskener; det mærkeligste var, at begge Dele undertiden om Morgenen blev fundne i Frøken Mettes Kammer, hvorfra man med Rimelighed sluttede sig til, at denne Dame stod højt anskreven hos merbemeldte Nisse. Endvidere fortalte Staldkarlene, at det mangen en Nat ikke var rigtigt mellem Hestene, og om Morgenen befandtes en af dem saa ilde tilrakket, som om den havde været taget i Tjeneste til et langt og heftigt Ridt. Kun eengang syntes de at kunne skimte den fatale røde Hue; og siden efter blandede de sig ikke mere i Nissens Affærer; og deri gjorde de meget vel. Videre fortælles om en Tur, som Niels Skytte har gjort til Viborg, og hvorledes han paa Hjemvejen om Natten i en temmelig fortunlet Tilstand forvilder sig ud i Storhusellerne, hvor den røde Hue flere Gange pipper frem mellem Træstammerne, og hvor han hører allehaande sælsomme Lyde.

Naar man gør sig Rede for de Begivenheder, Blicher lader foregaa i det skjulte bag det lune-fulde Spøgeri, saa er det tydeligt nok, at Gartnerens Blomster og Ferskener er at opfatte som dristigt røvede Elskovsgaver fra Kornetten til Jomfru Mette, overbragte om Natten ved Møder i Taarnkammeret. Den røde Hue, som nu og da er set, er aabenbart lejlighedsvis Glimt af den lille røde, guldgalonerede Hue, der gaar ned med en spids Snip i Panden, og som umiddelbart i Forvejen siges at danne en Del af Jomfruens Klædedragt. Den skumsvedte Hest maa antages at hidrøre fra natlige Rideture, som hun foretager til Storhusellerne.

RØVERSTUEN

Det ses saaledes, at man til Stadighed entrer ud og ind ad det bekvemme Vindue i Taarnkammeret paa Aunsbjerg, hvilket Taarnkammer har en lignende Betydning som Jenses Kammer paa Tjele. Men hele denne natlige Farten, der anes af Læseren, stemmer ikke ganske med Bortførelsen, der foretages i højtidelige og ærbare Former. Overhovedet er de mange Ophævelser, hvorunder denne foregaar, inderlig overflødige; naar Fru Kirsten, der iøvrigt passer omhyggeligt paa sine Døre, til Stadighed lader Vejen gennem Taarnkammeret aaben, behøver Kornetten ikke at forklæde sig som Skriverdreng for at hente sin Brud. Hun og han kender — ifølge Nissehistorien — udmærket godt Vejen til og fra Aunsbjerg og er ikke bange for at benytte den.

Udbyttet af denne Undersøgelse er, at der ved Siden af den raske og muntre Kærestehistorie, hvormed Steen Blicher underholdt og opbyggede sin brede Læsekreds, findes Træk af mere betænkelige Begivenheder, og at den raske Adelsfrøken ved nærmere Prøvelse viser sig at være et meget forfløjet Pigebarn.

I denne Henseende stemmer »Røverstuen« med »En Landsbydegns Dagbog«. Ogsaa med »Eneste Barn« falder denne Fremstilling ganske sammen. Det hedder her: »En Morgen, som Herren og Fruen og min Lidenhed sad ved Thebordet, kommer den ene Tjener ind med et Lommeklæde, som han havde fundet under Frøkenens Vindue. »Bring hende det op!« sagde Herren. Men Fruen, som havde en finere Næse, tog Tørklædet fra ham og eftersaa det i alle Hjørnerne, medens hun lod Tjeneren gaa ud. »Eja,« raabte hun saa, »det er ikke Lottes Tørklæde — se

RØVERSTUEN

her staar et B.* Jeg vil vædde paa, at denne Monsieur B. har været hos hende i Nat. Gaa du selv ud, min Hjerte! og se vel til baade i Haven og paa Muren, om der ikke skulde være andre Kendetegn paa et hemmeligt Stævnemøde. «
»Det vil jeg, sandt for Herren! ogsaa,« svarede han og gik. Undersøgelserne lod ham opdage, at langs hen med Muren var Duggen aftraadt og Græsset nedtraadt, at i en Gang, som førte til den nordre Stakitport, var i Sandet synlige Trad frem og tilbage, samt at udenfor Porten havde staaet en Hest bunden, der havde trampet og skrabet. «

Blicher har her paa sine gamle Dage i den Form, som han da havde vundet sig, uden den personligt smertelige Fordybelse i Emnet (Landsbydeggen) og uden den livlige og harmløse, paa Læsekredsen beregnede Tillempning og Tilskæring (Røverstuen), meddelt det Stof, der i mange Maader var blevet bestemmende for hans Livs-syns Art. —

Det er ikke blot i det understliggende Lag af »Røverstuen«, at Charlotte-Motivet træder frem; det viser sig ogsaa paa andet Sted i Fortællingens Gang. Saaledes meddeles der et Optrin paa Aunsbjerg, hvor Frøken Mette, der kaldes »ung, dejlig, eneste Barn, og Arving til Aunsbjerg,« ses i Selskab med sin Trolovede, Junker Kai: »Disse tvende Personer stod bagved den gamle Herre, Haand i Haand og — som det syntes — beskæftigede med et kælent Gækkeri. Junkeren rakte hyppigt de tilspidsede Læber frem til Kys, og Frøkenen drejede ligesaa tidt Ansigtet bort, ikke just med Uvillie, men med et skælmsk

* 3: Braëm.

RØVERSTUEN

Smil. « Det er det kyssende Par fra »Eneste Barn«, der gaar igen i Aunsbjergs Stuer i denne Scene. Den unge Dame udviser i begge Novellerne den samme erotiske Frimodighed. Denne førte i Livet, og i »Eneste Barn«, til hendes Undergang. Men i denne Novelle, hvormed Folket indbødes til at tegne sig for »Nordlyset«, sættes Optrinnet ikke i nogen indre Forbindelse med Frøken Mettes Skæbne og Personlighed, idet hun i Resten af Fortællingen er ulastelig Heltinde efter borgerlige Læsendes Smag. I »Røverstuen« saa vel som i Virkeligheden arver Elskerinden sin Faders Herregaard. Men om den bitre Indskrift, som Kammerherre v. Schinkel lod sætte paa sin Daabsgave til Datterens Førstefødte: »Ær din Fader og din Moder!« er der i Novellen ikke Tale, saa lidt som om den paafølgende Elendighed for den viltre Lotte.

Etatsraaden paa Aunsbjerg og hans Frue gendes meget let i »Røverstuen«. Ganske vist er der gjort Tilløb til at give Herremanden de fra den underholdende Literatur bekendte Træk af haard og ubarmhjertig Jorddrot; men hurtigt skinner de Steensens godmodige og sindige Væsen igennem; og Fru Kirsten er ligesom Etatsraadinden skarpsynet og hurtigt til Handling.

Om det berømte Hjorteridt i »Røverstuen« har man ment, at det var en Gengivelse af et udbredt jysk Sagn fra Folkemunde. Dette er ikke rigtigt. Historien har nogen Lighed med Herremandens Vildsvineridt i »Landsbydeggen«, men er en selvstændig Jagthistorie, som Blicher lejlighedsvis har gengivet i »Diana« saaledes:

»*Baglæns Ridt paa en Hjort.* Man plejer at sige om en, der ikke ret ved selv, hvor han vil

RØVERSTUEN

hen: »Han gaar efter Næsen«; men ved en Parforcejagt i Sjælland er det hændt en Jagtjunker, at han kom afsted paa en ganske modsat Manner, saa at man med Sandhed kunde sige om ham: han red efter R.... — En højvelbaaren Kronhjort var nemlig paa denne Jagt ved *Vaadeskud* truffet for godt — formodentlig af en Fuskker eller en Uindviet, som ikke vidste, at Dyret skal anskydes saa svagt, at det til Jægerens Fornøjelse kan pines saa længe som muligt. Da Hjorten styrter, farer denne Jagtjunker til for at give den Fangsten. Men da han helt kludemæssigt stiller sig ret lige foran den, og Hjorten, som blot var daanet, føler Jernet: springer den op, klemmer Takkerne om Junkeren og farer afsted med ham, hængende baglæns ned over dens Hoved. Med slig en Maske for Ansigtet kunde Hjorten ikke se, hvorhen den løb, og tørnede altsaa mod Grene og Træstammer og mod Stakitterne omkring Dyrehaven! Her omringedes den nu af det øvrige Jagtselskab, som ved flere Stik af Hirschfængere omsider bragte den til fuldkommen Rolighed. Men Ridderen var ved denne uvante Befordringsmaade bleven saa svimmel, at han længe ikke var istand til at staa paa sine to Ben; og ved de mange Stød von hinten var den vægtigste Del af hans *Corpus* bleven saa mør, at han i mange Dage derefter ikke kunde taale at sidde og ej heller ligge anderledes, end Jeppe paa Bjerget, da han blev vækket af Nilles Krabask.«

Det groteske er i »Røverstuen« fjernet fra Anekdoten, og den fornemme Junker er ændret til *Sorte Mads*. Men iøvrigt er det øjensynligt, at det er den samme Historie.

RØVERSTUEN

»Røverstuen« slutter med Pinsefesten i Hestehaven paa Aunsbjerg, hvor den lange Sommerdag skrider blideligt afsted med Solstraaler i Krans om sit Hoved; og hvor selv de to Dødsfjender Krybskytten og Jægeren græsser fredeligt sammen som Dyrene i Paradis. Blicher sætter for en Gangs Skyld sine sørgmodige Erfaringer om Livets vanlige Gang til Side for at glæde de talrige Venner, der flokkedes om at støtte hans nye anselige Foretagende »Nordlyset«, hvoraf han lovede sig varig Ære og Glæde og varige Indtægter til Indfrielse af sin Gæld og til Fremgang for sit Hus.

Lykken var paa Besøg hos Præsten i Spentrup, og Værten gjorde Ære af sin Gæst.

SILDIG OPVAAGNEN

• Tidlig paa Aaret 1810 modtog Steen Blicher en Adjunctpost ved Randers Skole, og giftede sig samme Sommer med sin Aaret forud afdøde Farbroders Enke, Erneste Juliane Berg, som dengang gik i sit 17. Aar.◀

Det er i »Erindringer af Steen Steensen Blichers Liv, optegnede af ham selv◀, i Udgaven af Novellerne fra 1846, at Digteren meddeler disse Oplysninger, til hvilke han føjer følgende Note: »Hans Fødselsdag var den 11te October, hans Bryllupsdag den 11te Juni, og den 11te December 1827 er en mærkelig Terminsdag for ham — ikke i Pengevæsen, men i Skjæbnens Gang, dog Verden skjætter vel ikke om at vide, hvad han selv ønskede at glemme.◀

Det Aar, hvori den mærkelige Terminsdag indtraadte, havde begyndt sit Løb paa en meget trøstefuld Maade. Steen Blicher havde i 1827 — samtidig med at J. L. Heiberg aabnede Flyvende Post — begyndt sin Virksomhed som Lysestøber — for at bruge hans egen Vittighed fra »Eva◀; han udsendte i Forbindelse med Elmenhoff i Randers sit Maanedsskrift Nordlyset, der indbragte ham 16 Rdl. for Arket, da han selv skrev eller oversatte saa at sige alle Bidragene; han havde altsaa i Løbet af

Aaret tjent 1200 Rdl. som Forfatter, hvilket var anselige Penge i de Tider. Men Aaret 1827 skulde ikke gaa til Ende uden en Katastrofe; og denne indtraadte altsaa paa Terminsdagen før Jul.

Hans Hansen har (i sine Blicherstudier) meget rigtigt gjort opmærksom paa, at herhen maa man endvidere føre følgende Sted fra Goldschmidts »En Hederejse i Viborg-Eggen«: »Da Blicher som gammel Mand laa i Kjøbenhavn for at besøge Udgaven af sine samlede Fortællinger, fortalte han mig Grunden til, at han altid vaagnede Kl. 4 om Morgenen, og jeg huskede nu paa den tragiske Aarsag.« Det er under et Besøg i Thorning Præstegaard, medens han staar i det Rum, der engang var Steen Blichers Dagligstue, at Mindet kommer til Goldschmidt.

Steen Blicher lagde ikke Dølg paa sin huslige Jammer. Det var ikke blot, da han var en gammel og sammenbrudt Mand, at han udtalte sig om sine Forhold; men i selve de Aar, da Ulykken stod paa, omtalte han dem med megen Aabenhjertighed i sine Breve.

Saaledes skriver han 22. Febr. 1830 i et Brev til Jonas Collin, som Jeppe Aakjær aftrykker: »At min for to Aar siden indtrufne huuslige Elendighed seent vil forvindes i min Kasse — aldrig i mit Hjerte — alt dette, min ædle Ven! tør jeg sige Dem —«

Og i et Brev til Stiftsprovst Stockholm, som Aakjær ogsaa har, og hvori Blicher udtrykker Haabet om, at Provsten »redebon vil stræbe at lindre en lidende Broders tunge Lidelser«, hedder det: »Med faae Ord: jeg har seet mig nødsaget til at separere mig fra min Kone. Mit

Hjerte bløder og mine forhen fattige Omstændigheder ere ved denne rædselsfulde Forandring blevne endnu mere fortvivlede.«

De fire ovenfor meddelte Udtalelser er det vægtigste og paalideligste Materiale til Oplysning af Katastrofen i Blichers ægteskabelige Liv, som der er Grund til at underkaste en nøjagtig Undersøgelse.

Det var den 11. Juni 1810, at Blicher hjemførte sin Hustru Ernestine. »Jeg elsker min Næste«, plejede han at udbryde med en bibelsk Vits; og han digtede:

Jeg haver mig en Kone,
jeg ikke bytte gad for Svearikes Throne.

Senere sank hun betydeligt i Prisen — som Aakjær rammende bemærker.

Fru Ernestines Eftermæle er blevet haarrende. Man er enig om, at hun har været smuk, — skønt Kilderne er stridige i Henseende til hendes Farve; et Steds skildres hun som lyshaaret, et andet Sted som mørk. Hun skal have været Digterpræsten grænseløs utro, idet hun med Forkærlighed hengav sig til Kuskene i Præstegaarden; og hun skal efter Steen Blichers Død have kørt hans Papirer paa Møddingen, hvilket opgives som Aarsagen til, at saa lidt er bevaret af dem.

For denne sidste Beskyldning er det imidlertid muligt at rense hende. Faktisk blev en Blicher tilhørende Klædebog reddet og bragt til Universitetsbiblioteket, hvor den nu findes. Den kom fra Datteren Malvina Berghs Hus. Og det er mig meddelt af Overlærer Henningsen, der for en Menneskealder siden var Aalborg Latinskoles Bibliotekar, at der hos ham engang

sidst i Halvfjerdserne indfandt sig en Mandsperson, indhyllet i en Dunst af Brændevin, der spurgte, om Biblioteket kunde ønske at købe Digteren Steen Steensen Blichers Manuskripter. Han medbragte Prøver af samme, og derimellem erindrer Overlærer Henningsen, at der fandtes et »Digt til Sophie Amalie«. Talen er om Mindedigtet over Sophie Amalie Voss.

Den Mand, der falbød Digtene, har utvivlsomt været Malvinas Mand, Rasmus Berg, der levede sine sidste Aar i Drukkenskab og Usselhed og døde 1878 i Aalborg. Blichers Yndlingsbarn har altsaa arvet og opbevaret hans Papirer.

Rasmus Berg blev afvist, og Papirerne er sikkert efter hans Død gaaet til Grunde. Fru Ernestine Blicher har saaledes i denne Sag haft en ren Samvittighed. Overfor sin Mand i ægteskabelig Henseende havde hun det derimod ikke. Men det var en lang og indviklet Mellemsgning, Blicher og hans Hustru havde med hinanden; og nogle af Posterne lader sig vanskeligt opgøre saa lang Tid efter.

Inden jeg gaar nærmere ind paa Sagen, maa jeg fremhæve en Kendsgerning: at der Folk imellem i de brede Lag, hvor Snak og Sladder trives og blomstrer saa frodigt som noget Steds, ikke findes noget Stof, der til den Grad tilfredsstiller Hjertet og nærer Fantasiens, som erotiske Begivenheder. Hvad der kan berettes og forsikres og bedyres som given Sandhed, uden at der derfor behøver at være et Sandskorn af virkeligt deri, er rent vidunderligt. Og det høres med Behag og bringes videre af meddelssomme Hjerter.

Man kan derfor ikke uden videre lægge nogen Vægt paa de talrige Vidnesbyrd om Ernestine

Blichers Forhold i sit Ægteskab, — uden for saa vidt som de stemmer med og svarer til de faste Kendsgerninger i Sagen.

Og her bliver det af Vigtighed at fastholde, at Blichers eget Vidnesbyrd bestemt peger hen til en enkelt Begivenhed, nemlig den, der indtraf den 11. December 1827. Det er den, han har omtalt overfor Goldschmidt, og som han har for Øje i sin Note fra 1846.

Dette tyder paa, at der i hvert Tilfælde for Blicher kun har foreligget en enkelt bestemt Begivenhed af skæbnesvanger Natur.

Om een Ting er de Beretninger, der findes om Ernestine Blicher, enige, nemlig at hun var en meget sirlig og pillen Dame. Hun dannede en tydelig Modsætning til sin Mand, der efter enstemmige Vidnesbyrd var en afgjort Fjende af Renvask og Legemspleje. Det stemmer forbavsende daarligt med Fruens Sans for Renlighed, at hun skulde være Kæreste med Kuskene i Præstegaarden. Men det er en af Folkesnakkens Ejendommeligheder, at naar den vil betegne en Dame af højere Kredse som ukysk og meget sanselig, saa tillægges der hende ufravigelig Forbindelser med Tjenestefolkene. Det kan siges, at med det Omdømme Ernestine Blicher maatte faa mellem Folk efter Begivenheden i 1827, da hun en Tid maatte forlade Præstegaarden, kunde hun overhovedet ikke undgaa at blive beskyldt for Præstegaardens Karle.

Per Spillemands-Novellen »Min syvogtyvende og sidste Kærlighedshistorie« har i nogen Grad bidraget til at støtte denne folkelige Antagelse; i denne Novelle berettes, hvorledes Per Spillemand maa ud af Ægtesengen, naar Karlen fra

Konens Pige hjem kommer paa Besøg: »Staa op, Peer! nu er Poul her!« Man har været tilbøjelig til at opfatte Per Spillemands Vanskæbne som en Fremstilling af Blichers egne Forhold, hvad den selvfølgelig aldeles ikke er. Der kan tænkeligvis være et Drag af Selvironi i Skildringen — maaske; for Resten har mangan Hanrej en patologisk Lyst til at fordybe sig i Hanrejhistorier.

Lad mig da — til Oplysning af Steen Blichers indre Forfatning — uddrage af det paa lidelige Stof, hvad der kan vides om Forholdet mellem Ægtefællerne.

Jeg bemærker foreløbig, at Blicher allerede inden 1827 omtaler sine huslige Forhold som ulykkelige, og at han til Gengæld efter 1827 et Par Gange udtaler, at Tilstanden i hans Hjem har forbedret sig betydeligt. Dette Forhold staar i nogen Modstrid med den Antagelse, at Fru Blicher til Stadighed har været Manden utro, og at han opdagede dette i 1827, hvorefter hun koldblodigt fortsatte.

Hvis man forbinder Indholdet af Noten med Blichers Udtalelse til Goldschmidt — og at de to Ting hører sammen, er klart nok; de stammer fra samme Tid, ved 1846, og angaar begge en tidsfæstet skæbnesvanger Begivenhed — faar man ud, at Steen Blicher 11. December 1827 Kl. 4 om Morgenen greb sin Kone i Utroskab.

Det maa hertil endnu bemærkes, at 11. December foruden at være Fandens ogsaa var Fru Ernestines Fødselsdag.

Det ligger fjernt at tænke sig, at hun paa den Tid af Døgnet og ved Vintertide skulde opsøge en Kusk eller et andet Mandfolk, der boede i Gaarden. Men det ligger nær at forestille sig,

at der til Fødselsdagen er kommen Gæster til Præstegaarden, og at Blicher, idet han vaagnede i den tidlige Morgen, har opdaget, at Fru Ernestine var forsvunden; at han derfor har ledt efter hende og fundet hende hos en Gæst, der overnatter, og derved faaet Bevis for sin Ulykke og for hendes Utroskab.

Om Fru Blicher har haft mere end denne Forseelse paa sin Samvittighed, er det naturligvis umuligt at sige noget om, og det er aldeles ligegyldigt for Literaturhistorien. Thi naar denne Katastrofe er indføjet paa sin Plads i Blichers Liv, forstaas de hertil hørende literære og personlige Forhold uden videre; og man faar den simpleste og klareste Orden i Sammenhængen ved at antage, at Blicher ud over denne ene natlige Katastrofe ikke har haft nogen Mistro til sin Kones Opførsel.

Forholdet mellem de to var efter de første Ægteskabs-Aar blevet vanskeligt; der var Penge-sorger og Forskel i Vaner og Karakter; deraf flyder Blichers ældste Klager.

Da Fru Blicher efter Katastrofen var sendt til Randers, ventede hun et Barn (det tiendel); det kom til Verden i Juni 1828, altsaa et halvt Aar efter; det er formodentlig blandt andet dette Barns ventede Komme, der fremkalder Udsoningen og Fru Blichers Tilbagevenden til Hjemmet; der er ingen Grund til at tro, at Blicher ikke har ment, at Barnet var hans — hvilket det formodentlig ogsaa har været. »Pater est quem nuptiae demonstrant» er ikke blot en juridisk Regel, men ogsaa en biologisk Erfaringssætning.

Efter Ægteskabets Fornyelse bedres Forholdene i Hjemmet; det vil formodentlig sige, at

SILDIG OPVAAGNEN

Fruen i Erkendelse af sin Skyld har vist sig blidere overfor Blicher og baaret over med hans Svagheder i Erindringen om sin egen.

I sit Digt om *Rylen* har han, som Aakjær har paapeget, givet et Rids af sin Hustru:

Jeg lider din stændige Husmodersylen — Hvor vel under idelig Sylren og Myslen. — Jeg veed det er ikke saa ilde ment: — Du vil have Huset forsynet og pent. — Den Mand og de Børn vil ej Orden holde, — Det kan Dig jo ogsaa lidt Ærgrelse volde; — Jeg kommer dog virkelig flere i Hu, — Der jævnt hen knurre og knærke som Du; — Men skjøndt de ogsaa skjænde en Smule — Og, som det kan træffe imellem, surmule; — De have *forinden* et kjærligt Sind — *Foruden* et smigrende Smil paa Kind: — Et kjælent Ord og et Favntag ømt — Nu, Herre Gud! hvad er da vel forsømt.

Der er i denne paa Vers udførte Skildring af Madame Ernestine intet Spor af den ægteskabelige Forglemmelse, som hun havde gjort sig skyldig i; selv om Blicher inderst i sit Digtersind nu og da mærkede den gamle Ulykke gnave, var den i den daglige Omgang og under Samlivet i Præstegaarden udslettet, forsvunden og forvunden. Men i »Nordlyset« kom *Sildig Opvaagenen* til at staa som et Vidnesbyrd om den grusomme Jul, som Blicher gennemlevede i 1827. Maanedsskriftet krævede sine stadige Bidrag, og Digteren blev altsaa tvungen til at omsætte sin Lidelse i Værdier.

Det er værd at mærke: ligesaa meget talende Præsten i Spentrup var om den Vanære, hans Hustru havde paaført sig, ligesaa tavs er han om Katastrofen som Kunstner. »*Sildig Opvaagenen*« er ikke et pint Hjertes aabenbare Klagemaal, det er en kold og nøgtern Studie af en Kvindesjæl. Der er i den Handling, gennem hvilken Blicher afslører denne Kvindesjæls farlige Gaader for vore Øjne, et Par Optrin, som

vi, fordi vi kender Blichers Ægteskabshistorie, kan jævnføre med Punkter af denne, nemlig Forfatterens første Møde med den forlovede Elise paa Ballet og hans tilfældige Tilstedekomst ved det brødefulde Forholds Stiftelse. Men selv om man antager Muligheden af, at Forfatteren paa disse Punkter har haft vigtige Stunder af sit Ægteskabs Historie for Øje, er Novellen i alt det afgørende ikke Fremstilling af det selvoplevede, men frit digtet Frembringelse; thi hvorledes han end er naaet til sin Fremstilling af den kvindelige Hovedskikkelse: nogen dybt indtrængende Sjælsstudie af Hustruen er det ikke; men det er et alment Forsøg paa at udrede, hvorledes en Kvinde kan tænkes at leve og være, der i et Ægteskab med en brav Mand, som hun frit har valgt, drives til at indgaa og vedligeholde et hemmeligt Elskovsforhold til en anden Mand.

Blicher fremsætter den Løsning af Spørgsmaalet, som han har fundet, i de to Breve, som Fru Elise har skrevet til sin Elsker, og som han meddeler. Den Kraft, der driver hende til at stifte sit Forhold til Kaptajnen, er den erotiske Drift mod det skjulte; hun udtrykker dette gennem den — stærkt og rigtigt opfattede — Selvforklaring, at hvis Kaptajnen havde været hendes viede Mand, saa kunde det tænkes, at hendes Ægtefælle Doktoren var bleven hendes Elsker og havde opnaaet den fulde Hengivelse, som hun nu helliger Kaptajnen. Dertil føjes endnu et ikke mindre dybt og rigtigt Træk: hendes Elsker er barnløs i sit Ægteskab, og det krænker hendes Hjerte; hun attraar at skænke ham de Børn, som Hustruen ikke kan give ham.

»Sildig Opvaagnens« Tilblivelse kan fastsættes

saaledes: Blichers Hustru havde vist sin Mand, at en Kvinde kan leve i et børnevrimlende Ægteskab og vie sin Passion til en anden. Blicher stiller dette Problem alment og skaber paa Grundlag af Problemet Kvindeskikkelsen Elise.

Denne Kvindeskikkelse — i en Novelle, hvis Udtryk nu og da kan falde noget gammeldags, — er fremstillet med den sikreste Evne og er fortalt med Blichers vante Kraft i hvert Træk:

»Der var i hendes Øjne hverken dette sødt Hensmægtende eller det fyrigt Opfordrende, ikke det ømt Tilladende, ej heller det dybt Udforskende; hendes Smil var hverken sødligt, eller skjælmsk, og endnu langt mindre kjækt; hendes ranke, fuldkommen skønne Figurs Bevægelser havde intet Yppigt, intet som forraadede sanselig Vellyst: og dog laae der i dette blide, lidenskabsløse Ansigt noget Forborgent, noget Fordægtigt; det syntes mig at gjemme en dyb, frygtelig Løndom, eller snarere at varsle om en endnu ikke i Tanken undfangen Forbrydelse, som Fremtiden først skulde bringe for Dagen.«

Og videre: »Jeg kjendte hende som atten-aars Jomfrue, som Ægtefælle og Moder; jeg saae hende i de Dandsendes Rækker, og i de Bedendes; med Kortene i Haanden, og med en Patteglut ved Brystet; ved sin Datters Bryllup og sin Mands Liig; men hun var stedse sig selv liig: blid, rolig, opmærksom og fuldkommen behersket. Jeg har seet hende fornylig — hun er nu ikke langt fra de Halvtreds — men hun er næsten uforandret, nyder en blomstrende Sundhed, og en altid uforstyrret Munterhed.«

Til sin fromme Hustru siger Fortælleren: »Veed Du Noget? har Du seet Noget —?« Hun svarer: »— Kun et eneste Øjekast; men det var et Øje-

kast, som bragte ham til at rødme og mig til at blegne. Det var hurtigt, som et fjernt Lyn-
glimt paa en natlig Skye; men klart nok til at
give Lys.◀

Den jyske Landsbypræst havde mødt den
evige Sfinx, og hun havde forfærdet ham ind
til Grunden af hans Sjæl. Nu forenede han
hendes Træk til et Billede.

Der er i den Tone, hvori Novellen er fortalt,
noget forstenet. Blicher var bleven kold ind i
Hjertet af Gru.

Kold er Tonen i denne Fortælling, og bræn-
dende.

Man tager ikke fejl i dette; Blicher er selv
ægget af det Kvindebillede, han frembringer.
Indenfor hans Præstedragt gemte sig en stik-
kende Sans for Elskov. Bag Sfinxens kølige Ro
fornemmer hans tørstende Mund Sødmen af de
hjemmelige Kys, hun kan give.

FIRE PERIODER

Den Opgave, Blicher havde paataget sig i 1827, nemlig at levere det fornødne Indhold til et Maanedsskrift, udførte han tre Aar igennem, idet han skrev og oversatte over tusind Sider om Aaret. Det maa ofte have faldet ham trættende og byrdefuldt at frembringe den nødvendige Bunke Manuskript; navnlig i Jagttiden har han sikkert, naar han greb Pennen, skævet bedrøvet til sin gode Bøsse paa Væggen.

Midt i Efteraarsjagten er ogsaa den Novelle skrevet, som hedder Fire Perioder, og denne Kendsgerning forklarer og undskylder i vore Øjne det ejendommelige ved Novellens Tilblivelse, men har sikkert ikke gjort det hos Nordlysets Holdere, hvis Tal svandt mægtigt ind fra det ene Aar til det andet.

»Fire Perioder«, der opgives at være »Original Fortælling«, findes trykt i Decemberhæftet 1828 i Blichers Maanedsskrift og har den Ejendommelighed, at den er en tro Efterligning af H. Zschokkes Novelle »Den kvindelige Alders Trappetrin«, der i Oversættelse ved Blicher havde indtaget en anelig Plads i det foregaaende Maanedshæfte af Tidsskriftet, altsaa Novemberhæftet!

Den vigtigste Forskel mellem de to Fortællinger er den, at Zschokke regner med fem Trin

FIRE PERIODER

til sin Trappestige, medens Blicher, som Titlen udsiger, nøjes med fire.

Zschokke lader Novellens Helt møde sin *Augustine* som yndig ti Aars Glut, som blomstrende Pige paa tyve Aar, som fuldmoden Skønhed og koket Frue ved de tredive, som kortspilgal Dame paa fyrretyve og endelig som Bedesøster, da hun er halvhundrede Aar. Midtvejs opgiver han sin Elskov til *Augustine* og vælger sig en ung, yndig Pige til Hustru. Moralen er, at lige Børn lege bedst, men at i Ægteskabet Manden bør være ti Aar ældre end Konen. Ud over en vis Livlighed i Fortællemaaden er Zschokkes Arbejde uden Værdi.

Blicher fortæller i første Afsnit den unge Adelsmands Elskovseventyr med *Stella* og deres Adskillelse. Derpaa følger Mødet mellem dem ti Aar efter, da han er bleven Amtmand og hun Grevinde og elegant Verdensdame i fuld Udfoldelse. Han vender sig mod hendes unge, bedærende Søster og ægter hende. Derpaa følger Gensynet ved Spillebordet i Alderen omkring de fyrre — Blicher tilføjer her af sit eget et Kæresteforhold mellem Grevinden og Husets Lakaj (Hanrejshistorier har som nævnet den allerstørste Tiltrækning for ham), og endelig genser Amtmanden sin Ungdoms Elskede som Bedesøster.

Mest forbløffende virker den Frimodighed, med hvilken Blicher stifter Laan hos sit Forbillede, i Beskrivelsen af Gensynet ved Kortspillet og i Slutningskapitlet, hvor *Stella* ses som Bedesøster, svarende til den tyske Forfatters Beskrivelse af *Augustine* som Katolik.

Om Novellen »De fire Tidsaldre« maa det siges, at den — bortset fra Plagiatet — ikke hører blandt de fremragende af Blichers Frem-

FIRE PERIODER

bringelser. Den er skrevet i den særegne fordringsfulde Stil, som Blicher anlægger, naar hans Skildring bevæger sig i den elegante Verden, navnlig naar han forholder sig spottende til sit Emne, og som mange ikke finder Behag i, skønt den kan synes at eje en vis gammeldags Charme og i hvert Fald forekommer frisk ved Siden af for Eksempel Chr. Winters Verdenstone fra den borgerlige Tidsalder. Tilmed er Sjæleskildringen og Livsskildringen af ingen videre Værdi. Naar »Fire Perioder« alligevel staar langt over Zschokkes Arbejde, skyldes det Blichers ypperlige Fortællergave.

For at faa et Indtryk af, hvor overlegen Steen Blicher er i at gøre en Ting levende og øjensynlig, behøver man kun at sammenligne sideløbende Steder af den tyske og den danske Novelle.

Zschokke indleder det fjerde Møde mellem Præsidenten og Augustine saaledes: »Jeg treen i Templet; der sadde to Spillepartier, saa fordybede i Kortene, at Ingen af dem havde Tid til blot at see paa mig. Jeg kunde neppe kjende *Augustine*, saaledes var hendes Skjønhed falmet. O, almægtige Tid! Nej, farlig kunde hun umuligt være mig længere. Jeg tænkte med stille Henrykkelse paa min *Adele*.

Augustine var med Liv og Sjæl inde i Spillet. Da Tjeneren havde gjort hende opmærksom paa mig, hilsede hun rigtigt nok; men bad tillige indstændigen om, jeg vilde forunde hende et Øjeblik til at ende Partiet; først, da Samme var endt, rejste hun sig.«

Denne Skildring er i »Fire Perioder« udført saaledes: »Jeg traadte først ind i Conversations-salen, hvor jeg fandt fem Spilleborde fuldt be-

FIRE PERIODER

satte med Herrer og Damer. Ved det midterste og med Ryggen mod Døren sad Grevinden — jeg kunde sige i overnaturlig Størrelse: thi hendes brede Ryg tog næsten hele Bordet for*; hendes nøgne Skuldre syntes at være laante af en Torso; Armene vare ligesaa colossale, og et uhyre Hovedtøj med trende vidthenskyggende Strudsfjedre, fuldendte det Gigantiske i Figuren. Da hun just i dette Øjeblik drejede Ansigtet om til Sidemanden, kjendte jeg hende paa Profilen og traadte til for at hilse. »Jeg beholder,« sagde Sidemanden med Øjnene stift hæftede paa sine Kort. »Nej, jeg beholder!« raabte hun, lagde den ene Haand med Kortene paa sin Barm, og rakte mig den anden.«

Figuren er udmærket sat op, og dens Bevægelse er aldeles fortræffeligt gjort i denne Gestus med Kortviften, mens hun hilser.

— —

Det attende Aarhundredes Digtning deler sig med Hensyn til Fremstillingen af den unge Pige mellem to modsatte Opfattelser; den ene sætter Pigens Uskyld som et Værn mod alle Farer (*Virginie*), — den anden gaar ud paa, at de unge Sanser ved første givne Lejlighed vil fremkalde hendes Fald (*Manon*). Ned i det nitende Aarhundrede faar den første af disse Anskuelser Overvægt; men i dets Begyndelse finder man endnu talrige Udtryk for den sidste, saaledes hos den yppige Øhlenschläger. Og saa hos Blicher formaar Tilliden til Dydens Værn ikke at hævde sig over for Erfaringen om Fristelsens Styrke og Forsvarets Svaghed. Han ynder at fremstille purunge Par, der elskovsglade synker i hinandens Arme.

* »: dækkede for næsten hele Bordet.

FIRE PERIODER

Et saadan skælmskt og yndefuldt Optrin finder vi ogsaa i Begyndelsen af Fire Perioder:

»Førte af en usynlig Magt mødtes Stella — lad hende fremdeles hedde saaledes — og jeg i en Løvhytte. Jeg saa paa hendes Fødder; hun paa mine. Jeg skottede til den højre Side; hun til den venstre. Jeg rev et Blad af og plukkede det i Stykker; hun gjorde det ligesaa. Jeg sukede; hun med. Jeg udbredte begge mine Arme; hun sine; og inden vi vidste det allermindste deraf, laa hendes om min Hals og min om hendes smækkre Midie.«

I »Stakkels Louis« for Eksempel har han fortalt den samme Historie paa samme Maade.

Disse Optrin har som nævnt deres almene literære Forudsætninger; men de har tillige deres personlige Baggrund. Steen Blicher fortæller i sit Levned, fra han var fjorten Aar gammel, følgende Oplevelse:

»Det var en sekstenaarig, nygift Kone, paa hvem han nu kastede sine Øjne, men ikke ustraffet. Hvad enten den Dejlige fandt et Slags Behag i Knøsen, eller og hun vilde have lidt Løjer med ham, eller — snarest — begge Dele; nok er det: hun kyssede, klappede, tog ham i Favn, baade under fire og flere Øjne, saalænge, at Spøgen gerne kunde bleven til Alvor, hvis ikke Manden lykkeligvis havde faaet Ansættelse i en fjern Provinds. For B. staaer stedse dette tomaanedlige Paradisliv som et Malerie, der aldrig taber sin friske Colorit. — Lyksalige Bedrag! søde Daarskab! — B. troer stærkt paa, at denne — ikke Sandse- men Sjæleruus var hans Indvielse til Digter, hans Hensættelse i det Eden, hvor Phantasiens søde Bedrag, og Hjertets velsignede Daarskab, har saa mangen lyksalig

FIRE PERIODER

Stund hævet ham over Virkelighedens sørgelige Overdrev.« Videre skildres de Elskendes Skilsmisse, hvorledes han staaende paa Kirkegaardsmuren i Randlev tilvifter hende sit Farvel, og sit bristende Hjertes ømmeste Suk.

Hvad Blicher siger om sin Digterindvielse her, stemmer ikke med, hvad han forebringer andendeds; overhovedet er disse Erindringer noget forvirrede. Men man har det Indtryk, at Mindet om hin uskyldige og farlige Tilstand af pur ung Elskov, hvori han selv befandt sig, ligger bag, naar han smilende og interesseret følger det unge Menneskes og den unge Piges glødende Møde og fortvivlede Adskillelse.

HOSEKRÆMMEREN

Blandt alle Blichers jyske Noveller er ingen saa klar og fast i sit Udtryk som »Hosekræmmeren«. Da en Række af disse Noveller er udførte paa Grundlag af et historisk Stof, og da »Hosekræmmeren« er saa yderst troværdig og personlig af Holdning, er det forstaaeligt, at Blicher-Forskerne har følt sig tilskyndede til at lede efter en mulig, historisk Hændelse, der kunde have dannet Digterens Udgangspunkt. Evald Tang Kristensen har ment at kunne henføre Novellen til Landsbyen Simmelkjær, Nord for Herning, idet en der forefalden Kærlighedshistorie skulde have givet Blicher Æmnet til Novellen. Denne Oplysning synes dog at være ganske løs, og man kan ikke fæste nogen Tiltro til, at den skulde have Rod i det Virkelige.

Tager man »Hosekræmmeren« for sig og betragter dens Indhold, føres man til at skelne skarpt mellem to Dele: den ene Del er alt det, der giver Fortællingen dens Farve og Værdi; dette er Skildringen af Heden, af Hedens Beboere og af Blicher selv. Om en enkelt Begivenhed kan have givet ham Anledning til at omsætte dette Stof i poetisk Form, er tænkeligt, men denne Side af Novellen er saa alment blichersk, at der ikke kan siges noget derom. Den

HOSEKRÆMMEREN

anden Del af Fortællingen er den meget romantiske Handling: Sidsels Kærlighedssorg og Afsind; Mordet paa Kæresten; hendes Tilbagevenden til Bevidsthed og Fornuft; den forsmædede Bejlers brutale Afsløring og hendes deraf flydende fornyede Afsind. Om denne Del af Fortællingen — og det er vel den, der skulde stedfæstes til Simmelkjær — kan man med nogenlunde Sikkerhed udtale, at den i Hovedtrækkene intet har med Virkeligheden og Jylland at bestille. Dens Stof er dels selvopfundet, dels har det sit Udspring fra en literær Kilde.

Det Tilfælde, som vi i »Hosekræmmeren« staar overfor, er af lignende, skønt ikke saa udpræget Natur, som Oprindelsen til »Fire Perioder«. »Hosekræmmeren« er trykt i 1829, i niende Bind af »Nordlyset«, og i sjette Bind fra 1828 findes et lille Stykke om *Miss Townsend* »af det Engelske«.

Bedlam, eller det Huus, hvori de Vanvittige ere indespærrede, hører blandt Londons Mærkværdigheder. Til Skam for Menneskeheden stiller Man her, for en Bagatel, vort Kjønns Elændighed i den meest fornødrende Skikkelse til Skue. Alle Arter at Forrykthed møde den Nysgjærrige ved Indtrædelsen. Af Fruentimmerne, som befandt sig i dette Huus, rørte Ingen, mig saa meget, som en ung Pige, der stedse holdt sig afsides. Hun havde noget Ædelt i sit Udvortes, hvoraf Man kunde slutte, at hendes Dannelse overgik den, hendes øvrige ulykkelige Selskabssøstre havde faaet. Sorgen vanzirede vel Noget hendes Træk; men qvindelig Uskyldighed forskjønnede dem igjen; hun var nedslaaet; men hendes Kummer interesserede, og vakte Medlidenhed istedetfor Gru. Alles Øjne vare henvendte paa hende, og vor Ledsager sagde, da han mærkede det: »Det er den unge Frøken Townsend,

HOSEKRÆMMEREN

engang bestemt til at kjøre med Sex. Hendes Historie er denne: Hun blev elsket af en Yngling, som lignede hende i Stand; men ej i Riigdom. Men Kjerlighed gjør Alle lige; hun elskede ham ligesaa hæftigt, som han hende. Hendes Fader vilde imidlertid Intet vide af denne Forbindelse, og truede sin Datter med at udstøde hende af det faderlige Huus, saafremt hun vedblev at see sin Elsker. Denne Trusel bragte det unge Menneske paa det fortvivlede Indfald at gaae til Amerika, hvor han haabede at gjøre betydelig Lykke, og saaledes erholde den, hans Hjerte begjerede. Men ved sin Ankomst til hiin Verdensdeel faldt han i en hidsig Feber, og døde inden faa Dage, begrædt af Alle, som kjendte ham. Miss *Townsend* bekom Tidende herom i det samme Øjeblik, hendes Fader vilde tvinge hende til at ægte en riig Pengepuger, der kunde have været Bedstefader til hende. Elskerens Død kunde ikke røre den haardhjertede Mand; han drev ikkun desto stærkere paa hende, at hun skulde lade sig vie til Gnieren. Fortvivelse over at have mistet det Dyrebareste, hun havde i Verden, føjet til den Afskye, hun følede for den ny Bejler, bragte hende i den Tilstand, hvori De nu seer hende. Men Himlens Forbandelse har ramt Faderen: hans Formue glk tilgrunde, og han døde i største Elændighed.

Naar man hertil endnu føjer den Oplysning, som danner Slutningen paa Historien, at Billy, ifølge senere Efterretninger, var løjet død af Frøkenens Fader; at han nogen Tid efter kom tilbage, og at Synet af ham virkede saa velgørende paa den afsindige Pige, at hun igen fik sin Forstands fulde Brug, saa vil man se, at denne Anekdote, som Blicher selv har oversat Aaret før han skrev sin Novelle, meddeler den Linje, som »Hosekræmmeren« med ubety-

HOSEKRÆMMEREN

delige Afvigelser følger, indtil det Punkt, hvor Rædslerne for Alvor bryder løs. Enkeltheder af Værdi har Blicher ikke kunnet hente i den engelske Anekdote. Men der er i den Beskrivelse, der gives af den unge Dames Vanvid — et Tilfælde af Nymfomani, thi hun forelsker sig øjeblikkeligt i den Besøgende — Træk, der genkalder visse Ting i »Hosekræmmeren«. Den unge Piges Vanvidstale skildres nemlig paa følgende Maade:

Ak! *Billy!* min *Billy* er borte! Fælde I ikke og Taarer over ham? Himlen velsigne disse Taarer! Jeg vilde græde med Eder; men jeg formaaer det ikke længere; min Hjerne er udtørret og Øjet ganske taareløs. Ak! det brænder frygteligt!« Jeg nærmede mig til hende med disse Ord: »Berolige Dem, ulykkelige Frøken! Deres *Billy* er nu i Himlen!« — »I Himlen! Er det ogsaa virkelig sandt?« svarede hun: »Der, der ville vi igjen samles. Men denne stygge Mand« — her pegede hun paa vor Ledsager — »vil jeg i det mindste ikke finde hisset? Ak! i denne Bolig har jeg aldeles tabt min Religion; har næsten glemt Himlen; dog beder jeg endnu undertiden, naar mit Hoved er let. Stundom synger jeg tillige; jo mere Kummer jeg har, desto mere synger jeg!« Hun begyndte derpaa en Sang, rigtigt nok uden nogen ordentlig Tone; men med en saa sørgelig Stemme og Gebærde, at mit Hjerte gjennemrystedes derved.

Maanedsskrifternes Holdere havde en Smag, der krævede krydret Læsning, stærke Sager. Man ønskede Spøgelse- og Vanvidsfortællinger, eller Dyds- og Forførelses-Historier med lumre Optrin og ophøjet Tænkemaade. Den første Art var ny Smag, den sidste en Arv fra det fore-

HOSEKRÆMMEREN

gaaende Aarhundrede; ogsaa Optrin af Tidsalderens mægtige Historie var søgte, naar de indeholdt gode Enkeltheder af Heltenes private Oplevelser. Som Vanvidshistorie med tilhørende Mord og anden Elendighed havde »Hosekræmmeren« Betingelser for at blive vel modtaget.

Blicher skriver naturligvis ikke denne Mesternovelle blot for at kappes med »Læsefrugterne« eller for at tilfredsstille sine Læseseres Smag; men fordi Æmnet rørte ved hans Tilbøjelighed. Blicher har nemlig af Romantikken nemmet Smagen for de store Katastrofer i Menneskelivet. Det er uforholdent at nævne Eksempler paa den Lyst, som han har til at fremstille de stærke Omskiftelser; det er hans Hovedæmne i de af hans Digtninge, der er romantisk paavirkede; Blicher er Ulykkens Digter. Den Kæde af Ulykker, der er »Hosekræmmeren«s Æmne, danner en mærkelig Modsætning til Novellens Stil; og denne Modsætning er det, der gør Novellen til et saa fremragende Stykke Prosa.

Novellens Yderlinier er ganske fordringsløse. Den benytter en usmykket Jeg-Form, der ofte forekommer hos Blicher; dens Jeg er Digteren selv, fremstillet som en Vandrer og Ensom, en sørgmodig og livserfaren Aand. Yderlinien er da den, at Digteren paa sin Vandring i Heden besøger en Gaard, hvor han faar Lejlighed til at iagttage fire Mennesker og opfatte et Sammenstød mellem de Unges Kærlighed og de Gamles Penge dyrkelse: et Glimt af et Par Menneskeskæbner i Udvikling. Seks Aar senere kommer han til samme Egn og erfarer da, hvorledes Historien har udviklet sig, hvilket Forløb disse Menneskeskæbner har taget.

Paa denne Maade er Novellen delt i to natur-

HOSEKRÆMMEREN

lige Afsnit. Disse er af Stilart noget forskellige. Det første Besøg i Hedegaarden meddeles i en Tone, der er svagt farvet af Lune og rigt understrømmet af Erfaring om og sjælden Kyndighed i Bondens Væsen og Tænkeform. Der forekommer her Udviklinger og Træk, der er typiske for Blichers Hang til det Skruede; Bondepigen Sidsel kaldes for »Cecil«; og i Forlængelse af den Udtryksform, der var hjemmehørende i »Læsefrugterne«, siger Blicher om hende, at han »ufejlbarlig vilde have erklæret hende for en fra grusomme Forældre og et modbydeligt Ægteskab bortflygtet, forklædt Frøken, hvis ikke hendes rødladne Hænder og uforfalskede Bondemaal havde overbevist mig om, at ingen Travestering fandt Sted.« Om Blichers øjeblikkelige Interesser minder den Ytring, at han indledede en politisk Samtale med sin Vært. Novellen er trykt i Foraaret 1829; og i November 1828 havde Blicher i Anledning af Kronprins Frederiks Formæling med Frederik den Sjettes Datter udsendt et Skrift »Danmarks nærværende Tilstand« med en ivrig Lovprisning af det absolute Kongedømme. Samtalen med Hosekræmmeren maa forudsættes at behandle samme Æmne. At Blicher er Jæger, mindes vi om ved Nævnelser af Hunden Chasseur, der omtales i »Diana« I, 119.*

Med overordentlig Omhu er den unge Bondekarls Skikkelse udført. Blicher forholder os ikke de komiske Træk, der er forbundne med en landlig Friers Optræden, saaledes hans Haandtering af Pibe, Tobakspung og Fyrtøj; men han minder os bestandig om, at vi ikke maa tage

* I »Diana« findes ogsaa nærmere Oplysning om den mærkelige Kurmetode for en Bøsse, der omtales i Begyndelsen af »Røverstuen«.

HOSEKRÆMMEREN

den ydre Koldsindighed for Vidnesbyrd om Mangel paa Følelse.

I denne Novellens første Halvdel tillægger Blicher sig selv en vis Tvivl om Oprigtigheden og Uegennyttens af den unge Karls Kærlighed til Cecil. Han begaar endda for at skaffe Udtryk for denne Tvivl, den Forglemmelse at lade ham bakke løs paa den Pibe, han lige har puttet i Lommen: »Saaledes — tænkte jeg — uddamper hans Sorg og hans Kjærlighed.« Han opnaar ved at udtrykke denne Tvivl, at Espens tro og ømme Følelse, der beviser sig i det følgende, gør et saa meget stærkere Indtryk.

Novellen naar sit Højdepunkt i det sidste Afsnit. Den overordentlige Virkning, som Fortællingen gør, er fremkaldt ved den Ægthed, hvormed to Kvinders Sjæleliv er gengivet: Moderens og Datterens.

Moderen er skildret som den gæstfrie Husmoder: »— et Stykke endnul vær saa god; og forsmaa det ikke! det er rigtignok kun Bondekost!« Saadanne Ord indskyder hun i Samtalens Begyndelse.

Hun er opvokset og indøvet i Sparsommelighed og Flid. Hun glemmer ikke, hvor Talen er om det Fruentimmer, der holdes til at bevogte den gale Cecil, at bemærke: »— hun kan heller ikke tage sig stort andet for; hun skulde rigtignok fare med at spinde og binde lidt, men det har intet Skrid —«; og hun minder ved Omtalen af Datterens Sindssyge i Forbigaaende om, at »Ingenting vilde hun bestille«.

Hun er enig med sin Mand i hans Synsmaade: »Vor Mand var ikke meget for det, og jeg ikke heller, for Esben havde ikke stort, og hans Fa-

der slet intet.◀ Og fremdeles: »Vor Mand sagde Nej — som ikke sært var —.◀ Men hun er Kvinde, og hun har Hjærte for Datterens Sorg: »Jeg syntes nok, han var for haard.◀ Og skønt hun ved Udbruddet af Cecils Galskab i Kirken kun giver Udtryk for Bondens Skam ved det opsigtsvækkende: »Ethvert Menneske i Kirken havde hørt det og saae hen til vor Stol — vi overgik jo en stor Skam!◀ saa er der i hele hendes Fortællings Gang en stærk Understrøm af sand Følelse, der ikke har Ord.

Blicher lader denne Følelse faa sit eneste Udbrud i den Pause, han beskriver med sandt Mesterskab:

»Her lod Fortællerinden Bindehosen synke i Skødet, tog Uldnøglet fra den venstre Skulder, drejede det nogle Gange og bekiggede det paa alle Sider. Men hendes Tanker var andensteds henne; efter et Par Minutters Ophold trykkede hun Nøglet ind imod begge Øjnene, hængte det atter paa sin Hægte og satte Strikkepindene i hurtig Bevægelse, idet hun saaledes sammenknyttede den sørgelige Begivenheds afrevne Traad.◀

Der er et fortroligt Sammenspil mellem det stadigt skridende Bindearbejde og den sindige og ubønhørlige Gang i Fortællingen, begge Dele kun afbrudt af dette Øjeblikks overmægtige Ve; og truffet paa det sikreste er den Brug, Moderen gør af sit Nøgle til at dæmpe Taarerne med.

Til Moderens Strikkestrømpe svarer den vanvittige Cecils indbildte Rok. Ogsaa Pigens Skikkelse staar overmaade fint i Fortællingen, fra det første Træk, hvor hun efter et flygtigt Blik til Blichers Hund gaar ud og henter Føde til den, til hendes rastløse Syssel med den ene

HOSEKRÆMMEREN

Tanke, der endnu i hendes Vanvid behersker hendes Liv. Værd at mærke er det kirkeprægede Højtidssprog, som hun i Vanvids-Fantasierne tillægger sig: »Vig bort fra mig! hvad haver jeg med dig at gjøre? Du er et Menneske og jeg en Guds Engel,« og som er ganske forskelligt fra hendes daglige Tale.

— —

Der findes i Teksten en gammel Trykfejl, som aldrig er rettet; der staar: »Hun sad i Esbens Seng og havde lagt hans Hoved i sit Skød; men da jeg saae nøjere til, var han saa bleg som et Lig; hans Ansigt, og Lagnerne var røde af Blod.« Senere Udgaver har uvilkaarlig rettet til: »Hans Ansigt og Lagner var røde af Blod«. Men Semikolonet er en Trykfejl for »i«. Der skal læses: »Men da jeg saae nøjere til, var han saa bleg som et Lig i hans Ansigt, og Lagnerne var røde af Blod.« Hvis Esbens Ansigt var indsmurt i Blod, vilde Konen straks have bemærket det. Kommaet tyder ogsaa paa, at Rettelsen giver den rigtige Tekst.

— —

Somme har villet paastaa, at Blicher ikke var den ensomhedstørstende Sjæl, man har villet gøre ham til, men selskabelig og menneskekær af Natur. Sandheden er dog, at hans Livlighed og Munterhed var et ydre Drag i hans Væsen, og at der dybest i ham boede en sørgmodig Trang til den store Ensomhed og stærke Tvivl om Opnaaeligheden af Lykke ved Menneskers Sammenknytning og Fællesliv. Gennem »Hosekræmmeren« aander et Ønske om Udslettelsen af alt Menneskeligt af Jorden som den eneste Vej til Ende paa Kummeren.

FJORTEN DAGE I JYLLAND

Om denne Novelle er følgende Bemærkninger at gøre:

I »Røverstuen« havde Blicher udtalt sin Tilbøjelighed for den korte Form; den var ham i Kødet baaret. Imidlertid syslede han i Begyndelsen af Trediverne, som vi veed af et Brev til Ingemann, der er omtalt af Hans Hansen og Aakjær, med Planerne om at skrive en Roman om Indvirkningen af den franske Revolution i Jylland. Planen blev for saa vidt ikke gennemført, som »Fjorten Dage i Jylland«, der blev Udbyttet af Blichers Arbejde, ikke er nogen Roman i stort Format, skønt den i Omfang overgaar de andre Noveller og i vore Dage, udgivet særskilt, gerne kunde kaldes en Roman.

Om Novellens Forudsætninger har Hans Hansen rigtigt bemærket, at I. M. Millers »Siegwart, eine Klostersgeschichte« har øvet nogen Indflydelse paa den. Fornemlig er den Virkning, der søges opnaaet ved Modsætning af de ryggesløse og de ædle Sjæle, en Efterklang af Millers Bog.

Naar derimod Dr. H. L. Møller (i Historiske Aarbøger for Aarhus Amt 1915) paa Grundlag af en henkastet Formodning hos Jeppe Aakjær udvikler den Antagelse, at Baronens og hans

Hustru i Novellen skulde være en Fremstilling af Major Voss til Rodstenseje og hans Hustru, kan det hævdes, at der ikke foreligger nogen-sombelst Kendsgerning, hvorpaa en saadan An-tagelse kan bygges. Hans Hansen har i en An-mærkning til Novellen udtalt, at Motivet til Skildringen af Baronen (nemlig hans Elskovs-eventyr) er hentet hos Kammerherre de Schindel til Hald, og dette er rigtigt. Man kan hertil føje, at Skildringen af Forholdet mellem Baronen og hans Hustru kan vises at være bygget over Schindels huslige Forhold, og altsaa ikke over Major Voss'es. Blicher har nemlig i »Eneste Barn« givet en ligefrem Beskrivelse af Ægte-parret, og denne lyder saaledes: „Jeg ... søgte, saa ofte som jeg kunde, ind til hendes (Lotte v. Schinkels) Moder, som, meget gigtsvag og, som siden er rundet mig i Tanker, meget hjerte-syg, alligevel kælede for mig og altid havde Sukkergodt at putte i min lille Mund. Jeg saa hende aldrig uden for hendes Kam-mer, inden hun blev baaret derfra i den be-kendte lille, sorte Portechaise. — Hendes Mand, Kammerherren, stod ikke nær saa højt hos mig. Naar han kastede sine smaa, grønne Øjne paa mig, fornam jeg altid noget antipatisk, hvorvel han aldrig sagde mig et eneste haardt Ord, men blot gjorde lidt uskadelige Smaaløjer med mig — disse endda ikke af de fineste, men de var mig lige saa uforklarlige som Datterens. — Denne gammeladelige Herre var en rigtig Ari-stokrat; hvilken Bondepige paa Godset han til-kastede Tørklædet, hun maatte holde for; og hvilken Bonde han blev vred paa, maatte holde Ryggen til.«

I »Fjorten Dage i Jylland« fortælles om Ba-

FJORTEN DAGE I JYLLAND

ronessen netop det samme som her om Fru Schinkel, at hun aldrig viste sig udenfor sin Stue. Skildringen stemmer, og af Dr. Møllers Jævnførelse bliver kun det ene Punkt tilbage, at Major Voss, ligesom Baronen i »Fjorten Dage i Jylland« havde en eneste Søn. For saa vidt Skildringen af Baronen har historisk Baggrund, er denne at finde paa Hald.

Men iøvrigt er Figuren i det hele og store sikkert fri Opfindelse, og dens Plan er betinget af Emnet. Da Skildringen skulde fremstille Revolutionens Indvirkning paa de jyske Sind, maatte Baronen aflægge Schinkels robuste Væsen og paatage sig eftergjort fransk-fordærvet Holdning. Det bliver derved ogsaa muligt at indføre ham og hans Ledsagere i de viborgske Jakobineres Forsamling.

At Billederne af denne skumle og blodtørstige Klub i det fredelige Jyllands Hjerter er morsomme og ejendommelige kan ikke bestrides, men man maa bekende, at Blicher ikke er kommet ganske ærligt til dem. Det er meget muligt, at han har erindret et og andet Træk af republikanske Udskejelser i Viborg fra et Barndomsbesøg, men det maa dertil føjes, at der i »Læsefrugterne« fra 1825 (30. Bind) findes en lunefuld Fortælling: »Den afsatte Privatsekretær Jeremias Kätzleins biografiske Hospitalsglæder«, oversat efter Weissflog, hvori Helten, der kommer hjem til sin Fødeby, finder denne besat af Revolutionsraseri, saa at høje og lave gaar om og leger Jacobinere. De har ligesom Borgerne i Viborg deres Konventsøl, hvor de holder Møder. Selv Natvægteren er Jacobiner og kan ikke finde sig i at sige »Herre Christ«, men synger:

FJORTEN DAGE I JYLLAND

Det var ved Midnatstide
Den *Borger* Christ blev født —

Da Ligheden i Skildringen er saa omfattende, og da Blicher som Medarbejder ved »Læsefrugterne« (hans Johanna Gray er omtalt i det paa-gældende Bind) kan vides at have læst Weiss-flogs Skildring, maa Paavirkningen anses for ubestridelig.

— —

En Enkelthed: der staar i Kapitlet »Gravhøjen« følgende Udtryk: »Hæ! nu rider Fanden Konrektoren.« Da der overhovedet ingen Konrektor findes i Novellen, synes Udtrykket uforklarligt. Men i 19. Bind af Læsefrugterne (1823) findes en Skitse efter Tenelli ved P. D. Faber, hvori forekommer denne Sætning; »Rider Conrektor ham? hvad klapper han for?« Her ses »Konrektor« at være en Eufemisme for Fanden. Blichers Udtryk er grundet paa denne Eufemisme, men enten har han ikke kendt den rigtige Form, eller ogsaa er Vendingen bleven forvansket i Trykken. Man kunde tænke sig, at Blicher havde skrevet: »Nu rider Fanden ham!« og senere rettet »Fanden« ved at skrive »Konrektoren« ovenover; men at man i Trykkeriet i København havde misforstaaet dette og indsat »Konrektoren« i Stedet for »ham«. Blichers Korrektur var meget skødesløs.

Det er sandsynligt, at der skal staa: »Hæ! nu rider Konrektoren ham.« Det er en Præst, der siger Ordene; det var altsaa rimeligt, at Blicher mildnede Udtrykket.

JULEFERIERNE

I.

For den, der vil læse Blichers »Juleferierne« nøjagtigt og med fuld Forstaaelse af Enkelthederne, frembyder Teksten adskillige Vanskeligheder. Saaledes begynder sidste Kapitel af Novellen med en Drøftelse af Degnens Ordsprog »Ingen veed — naar Solen staar op — hvordan den vil gaae ned«. (Blicher kalder det urigtigt en Spaadom. Han tænker paa den Bebudelse, der kan lægges deri, at »Aften ej vil blive Morgen lig«, som det hedder i Begyndelsen af »Himmelbjerget«).

Om dette Tankesprog hedder det, at »den avisbelæste Pranger satte det over for (d. v. s. i Højde med; de senere Tryk har forandret Udtrykket til »oven for«) Etatsraad Syrachs: es kann nicht so bleiben«. Dette Sted har hidtil henstaaet uforklaret.

Et Parallelsted findes i en lille Humoreske af Blicher »Vejrspaadomme«, trykt i Nordlyset 1828. Her læses: »Schirach spaaede rigtig nok for rum Tid siden; men paa den Maade kunde jeg ogsaa spaae: »Es kann nicht so bleiben«, det veed vi nok.« Det er for at parodiere et Par tyske Vejrsprofeter, at Blicher har skrevet det lille Stykke; og dette forklarer, at Ordene citeres paa Tysk.

JULEFERIERNE

Paa det behandlede Sted i »Juleferierne« tillægges der den vise Syrach følgende Form for Tankesproget: »Pris ingen lykkelig, før hans Endeligt kommer!« Dette Udbrud — der citeres af Degnen — findes i Jesu Syrachs Bog 11. Kapitel 31. Vers: »Pris ingen lykkelig førend hans Endeligt.«* Medens Degnen anfører Bibelen, siges Herredsfogeden at jævnføre med Grækenlands syv Vise. Hermed sigtes naturligvis til Solon, hvem det berømte Ord almindeligvis tilskrives.

Prangeren holder sig, som nævnt, til Etatsraad Syrach. Hvem der menes, erfarer man af Spaadommene i »Nordlyset«; her finder man nemlig Mandens rette Navn. Blicher har sigtet til Etatsraad G. B. v. Schirach, en Tysker, der ved 1780 traadte i dansk Tjeneste og fra Altona udgav »Politisches Journal«, hvori han behandlede danske Anliggender og virkede for Fremskridt af almen Art. Han havde personlig et meget daarligt Ord paa sig, hvilket sikkert er Grunden til, at Blicher omtaler ham saa haanligt. Han døde 1804.

Et andet Punkt i »Juleferierne«, hvortil man savner Kommentar, er Omtalen af Konrektorens og Qvintus' Spillepartier. Det Spil, som de dyrker, Toccategli, bedre kendt under Navnet Toccadille (nær i Slægt med det franske Tric-trac) ses nu aldrig mere. Men man faar endnu i Handelen Dampil, hvor Brættet danner en flad Kasse. Aabnes denne Kasse, findes indvendig Toccadille-Brættet, der altsaa bestaar af to Kvadrater ved Siden af hinanden, et dobbelt Dambræt. Spilleren sidder foran Brættets Bred-

* Stedet anføres ogsaa i »Præsten i Vejlbys«.

JULEFERIERNE

side og manøvrerer med sine femten Brikker sidelæns gennem 6 + 6 Felter op til »Hukken« eller Hvilehjørnet, det yderste Felt paa egen Side. Brikkerne flyttes efter Antallet af Øjne, som Kast med to Terninger fremviser. Det gælder at holde godt sammen paa Brikkerne og have flere end een paa hvert Felt; i »Hukken« skal man mindst have to; og paa et givet Tidspunkt under Fremmarchen vil Spilleren som Regel have sine Brikker staaende i en fast Kolonne med Hukken som yderste, faste Punkt. I Konrektorens Mund siges Hukken at hedde »Principilus«. Dette er en — aldrig rettet — Trykfejl for »Primipilus«. Primipilus er i den romerske Hær Befalingsmanden over første Manipel af Triarierne. Sandsynligvis har Blicher brugt Ordet i Betydning af »primus pilus«, der svarer til det danske »første Kompagni«. Han betegner dermed ikke Hukken selv, men Hukkens Besætning, der danner højre Fløj af Slagordenen.

Den Del af Brættet, som ligger lige overfor den opmarcherede Hær, kaldes i Spillets Sprog Fjendens Land. At føre sine Brikker ind i dette kaldes at gaa over; og, da Brikkerne flyttes efter Tærningkast, plejer Konrektoren at bruge Cæsars Ord: Tærningen er kastet, jeg gaar over Rubikon.

Naar Brikkerne er ført hen igennem Fjendens Felter, kan de spilles ud af Brættet; den, som først naar at gøre dette, vinder Marchen (jfr.: Das Toccateglispiel. Lüneburg 1804. Anonym). Efter dette Udtryk er hos Blicher Marchen anvendt om Brikernes Udgang af Brættet, hvilken kaldes »hiberna«: Tropperne føres i Vinterlejr.

JULEFERIERNE

Blicher udsendte i 1833 sine samlede Noveller i tre Bind paa et københavnsk Forlag (Steens). De havde hidtil foreligget spredt i de jydsk Tidsskrifter. Da Samlingen baade gjorde Opsigt og Lykke, føjede han hertil i 1834 et fjerde Bind, hvis Hovedstykke, »Juleferierne«, ikke havde været trykt før. Teksten er yderst fejlfuld, og det er øjensynligt, at Blicher overhovedet ikke har læst nogen Korrektur paa Trykket.

I Fyrrerne udsendtes en ny Udgave af Novellerne; den besørgeades af den kendte Literat P. L. Møller. Denne var paa ingen Maade nogen fremragende Forsker; Blicher-Udgiven skilte han sig alt andet end godt fra. Han skaffede sig hos den gamle Forfatter — der ved denne Tid var i fuld Opløsning — en skriftlig Tilladelse til at maatte handle med Novellernes Tekst, som han vilde; og han ændrede i Følge denne Tilladelse Teksterne vilkaarligt; kun sjældent er en Retelse fra hans Haand rigtig og værdifuld.

Et fornyet Gennemsyn blev Novellerne til Del i Halvfjerdserne, da P. Hansen besørgeade en Udgave. Han var en velbegavet, men overfladisk Literaturforsker; Udgiven lader derfor adskilligt tilbage at ønske. — I det tyvende Aarhundrede er Hans Hansens Udgave af Blichers Noveller kommen til. Det kan ikke skjules, at den blev en Skuffelse.

II.

En af de gode Rettelser, som P. L. Møller har foretaget i »Juleferierne«, forekommer i Kapitlet »Julebal«. Her findes en Beskrivelse af Alices Skønhed, hvortil slutter sig følgende Fodnote: »Hvad er Skønhed andet end Gjennemskinnit

JULEFERIERNE

af en skøn Sjæl. Hver enkelt Del af Ansigtet kan være smukt, det hele regelmæssigt, men fattes det Aandens Glans, har det ikke større Værd end Pygmalions Galathea, førend Guderne hørte hans Bønner og skjænkede hende en; det vækker Beundring, men ikke Kjærlighed. P. L. Møller flytter uden videre denne Tirade op i Teksten, saa at den danner Fortsættelse af Skønhedens Beskrivelse, og han har sikkert Ret. Det er den græske Lærdom i Betragtningerne, der har bevæget Sætteren til at opfatte den som en Note; men dette kunde ikke være faldet ham ind, dersom Afsnittet ikke i Blichers Manuskript havde dannet en Tilføjelse. Vi lærer deraf, at Haandskriftet til »Juleferierne« ikke har foreligget som en Renskrift; Enkeltheder, som vil blive omtalt i det Følgende, godtgør tværtimod, at det Manuskript, hvorefter man har trykt, har været en gennemreftet Kladde.

Endnu en Rettelse, der kræver Opmærksomhed, skyldes P. L. Møller. I Kapitlet »Jagten« hedder det (det er Rektoren, der har Ordet): »Min Sidemand, en velfodret Pranger og Selvejer, sagde, da jeg undslog mig, med et Blik til Krudtmaalet i mit Knaphul: »A tænkt ikki te di Lærde —«. P. L. Møller stryger Ordene »da jeg undslog mig«.

Det er aabenbart, at de ikke giver Spor af Mening i Sammenhængen. Med Manuskriptets formodede Tilstand for Øje kunde man tænke sig, at de stammede fra en ældre, atter opgivet Skildring. Ethvert Forsøg paa at tænke sig en saadan glipper imidlertid. Hvad kunde Rektoren afvise? Virksom Deltagelse i Jagten? Umuligt. Han fremstilles jo som et ægte Mandfolk;

JULEFERIERNE

altsaa, da det er Blicher, der skriver: en Jæger. Afviser han en Hjærtstyrkning? Sikkert ikke; det gør Konrektoren paa et tidligere Sted, modsat Rektor og de Andre.

Stedet indeholder sikkert en Trykfejl. Jeg læser: »da jeg nedlod mig«. Rektoren tager Plads ved Frokostbordet. Udtrykket »at nedlade sig« findes ofte hos Blicher. Sætteren kan have læst »undlod mig« (Skriften var gotisk), og dette kan i Huskorrektoren være rettet til »undslog«. Som Eksempel paa de forbavsende Trykfejl, der forekommer i »Juleferierne«, kan nævnes, at Konrektoren siges at raabe »pak!« til sine Disciple. Der skal staa *pax* (»Fred!«).

III.

I P. Hansens Udgave findes et Par Rettelser, der kræver nærmere Undersøgelse. Udgiveren har gjort den lagttagelse, at Navnet *Tertius* er afløst af *Primus*; for at bringe Overensstemmelse til Veje retter han overalt til *Tertius*, men har for Resten intet gjort for at efterforske Sammenhængen; denne er dog ikke uinteressant.

Efterser man de Steder, hvor den nævnte Hører optræder, finder man, at han i første Kapitel kaldes *Tertius* (Tredielektie-Høreren); i den senere Del af Novellen, hvor han i alt i tre Scener nævnes fire Gange, hedder han *Primus* (Førstelektie-Høreren). To Forklaringer er mulige: enten maa Navnet *Primus* hidrøre fra en *ældre* Affattelse af Novellen, eller fra en yngre Over-

* »Nedslog mig« = »slog mig ned« kan ikke indsættes, da Udtrykket ikke kendes hos Blicher.

JULEFERIERNE

arbejdning af samme. Det kan af Tekstens Forhold vises, hvilken af Delene er den rette.

Der er nemlig den typografiske Ejendommelighed til Stede, at Navnet *Tertius* er sat med spærret Tryk, medens *Primus* ikke har Spærring. Undersøger man de andre Noveller, finder man, at Spærring af Egennavne er almindelig før denne Novelle, medens den efter samme ikke findes i de paafølgende Noveller i samme Bind, undtagen i Krybskytten; men denne var optrykt efter »Nordlyset« 1827. Heller ikke i »Fjorten Dage i Jylland« (1836) eller »Høstferierne« (1839) findes Spærring.

Undersøger vi nu Forholdet i »Juleferierne«, da viser det sig, at i de fem første Kapitler anvendes Spærring, i Resten af Novellen derimod ikke. En Undtagelse danner dog Navnet *Primus*, der i femte Kapitel findes uden Spærring, nemlig der hvor Beterne slaas i Hartkorn: »Den sindige *Primus* paatog sig dette Arbejde.« At Navnet *Primus* her i den første Del af Novellen staar uden Spærring, hvilken Trykke-maade ellers er hjemlet for Slutningen, viser, at dette Navn er senere indføjet paa det omtalte Sted. Det er fremkommet ved en Overarbejdning.

Denne Opfattelse støttes ved andre Enkeltheder. Første Gang Personen *Primus* omtales, staar der saaledes: »Jeg forenede mig med det øvrige Selskab ved Frokostbordet, hvor jeg af mine Medlærere kun forefandt Førstelektie-Hørereren, som gjorde alting med.« Det er betydningsfuldt, at Blicher her ikke bruger den latinske Benævnelse for Manden. Undersøger man Forholdet for de andre Herrers — *Quintus*' og *Tertius*' — Vedkommende, ses det, at han

JULEFERIERNE

her første Gang, han omtaler dem, nævner dem som Femtelektie-Høreren og Tredielektie-Høreren. Man maa stemmende hermed antage, at Primus af Blicher menes at være nævnt første Gang her ved Jagtbordet.

Vender vi os nu til Omtalen af Personen Tertius-Primus i Novellens første Kapitel, faar vi fuld Klarhed over Forholdet. Her siges nemlig saaledes: »Vi fik Ja hos dem Alle (til Jule-rejsen), undtagen hos Tredielektie-Høreren, der ikke befandt sig vel.« Disse Ord, der findes saaledes i alle Udgaverne, siger tydeligt og ligefrem, at Tredielektie-Høreren *ikke* tager med paa Turen. Han bliver hjemme. Ikke desmindre: mellem de Karakteristikker af Lærerne, der følger efter, findes ogsaa hans: »Om *Tertius* kan jeg fatte mig kort« osv.

Antaget at Primus, som ovenfor vist, er indkommen ved en Rettelse i Manuskriptet, forklarer Alt sig: ogsaa Bemærkningen om at Tertius *ikke* er med, er senere indført. Oprindeligt har han været med. Da Blicher — i Hast — udskød ham, oversaa han Karakteristikken og fik ikke foretaget nogen Rettelse deri; *derfor* nævnes han ved Jagtbordet som »Tredielektie-høreren«; Blicher har troet, at dette var det første Sted, hvor han forekom.

I en fremtidig Læse-Udgave vil der kun være Et at gøre: P. Hansens Rettelser maa fjærnes og *Primus* indsættes i sine Rettigheder. Endvidere maa i Karakteristikken af *Tertius* dennes Navn rettes til *Primus*.

Dermed er Teksten bragt i saa god en Orden, som det for en Udgiver lader sig gøre. Men dermed skal ikke være sagt, at den tilfredsstillende. Navnet *Primus* kræver nemlig en For-

JULEFERIERNE

klaring, som Blicher burde have indføjjet; thi man leder forgæves efter en »Secundus«.

Som det fremgaar af Hunderups Efterretninger om Lærerpersonalet ved Randers Skole, var der i Slutningen af det 18. Aarhundrede kun ansat een Hører for 1. og 2. Lektie, Skolens underste Klasser; og han skiftede hyppigt. Det er altsaa 1. og 2. Lekties Hører, som kaldes Primus. Ofte har der slet ikke været nogen særlig Klasse-lærer for nederste Afdeling, hvilket maa være Aarsagen til, at Blicher i Novellens ældre Affattelse lod Tertius være den nederste i Rækken.

Endnu kunde man fremsætte det Spørgsmaal: paa hvilket Tidspunkt har Blicher foretaget denne Rettelse. Jeg maa, for at besvare det, paany rette min Opmærksomhed paa den ovenfor fremhævede Kendsgerning, at der med Hensyn til Spærring af Personnavne indtræder et Skifte midt i Novellen. Dette er et ydre Tegn, der kunde tyde paa, at Novellen ikke er bleven til i een Støbning, men at den sidste Del af den er nedskrevet under andre Vilkaar end den første — formodentlig i Hast, for at den kunde blive afleveret. At Manuskriptet har været skødesløst affattet, er ogsaa allerede omtalt. Hertil kommer endnu et Tegn paa samme Forhold, nemlig den Kendsgerning, at i Novellens første Halvdel med de fremhævede Personnavne bærer Kapitlerne baade Numer og Overskrift, i sidste Halvdel, hvor Spærring ikke findes, kun Overskrift: efter 5. Alice følger **Julebal**. Ser vi nu paa Tertius-Primus' Karakter, da hedder det om ham, at han gør alting med, og alting middelmaadigt. Fra denne Karakteristik afviges der ikke i Novellens første Halvdel, men derimod paa det eneste Sted i sidste Halvdel, hvor

JULEFERIERNE

Personen forekommer. Da Rektoren sidder paa Forundringsstolen, hedder det: »Det var stakkels Primus, som skulde forkynde mig Selskabets Anmærkninger; hvilket han ogsaa gjorde med samvittighedsfuld Nøjagtighed og største Alvor.« Disse Udtryk passer ikke paa Tertius. De vilde passe paa Konrektoren. De er Elementer til et Billede af en Art tjenende Aand, stemmende med Primus' Stilling som den nederste i de Lærdes Rad. Jeg vilde altsaa tro, at Primus paa dette Sted er oprindelig, ikke en Ændring af Tertius, og at Omdannelsen altsaa har fundet Sted, da Blicher satte sig til i Hast at skrive Novellen færdig.

Det er endnu af Vigtighed at fremhæve, at vi fra dette Punkt overhovedet ikke finder et Ord mere om Hørerne; de forsvinder sporeløst i Resten af Novellen.

De latinske Navne paa disse Hørere, Quintus, Quartus osv., kendes ellers ikke i dansk Overlevering. Maaske har Blicher dem fra en Novelle, der findes i Læsefrugterne 1820, 7. Bind; den hedder Polybius og handler om en meget latinsk Rektor (han siger humanissime! ligesom Konrektor i »Juleferierne«) og hans Datter; her optræder en Hører, som af Rektoren kaldes *Collega* tertius* og af Datteren Herr Tertiusen. Nogen anden Lighed findes ikke.

IV.

Der er endnu flere Rettelser at foretage i »Juleferiernes« Tekst. Naar der i Kapitlet »Ballet« staar: »Jeg listede mig hen til den velbekendte Dør, og

* »Collega« betyder »Hører«.

JULEFERIERNE

lurede saa sagtelig ved den, at jeg kunde med det ene Øje titte derind«, saa kan dette ikke være rigtigt; »lure« kan ikke betyde »aabne paa Klem«. Der maa læses »lirkede saa sagtelig ved den«.*

Større Vanskeligheder frembyder Jagtscenen i andet Kapitel. Der findes i denne en Beskrivelse af Raadyr, Harer og Ræve, der paa forskellig Vis stræber at undgaa Jægerne — »alt under livelig Skyden — mine Træffer, mine Bommer.« Dette Sted frembyder betydelige Vanskeligheder for Tolkningen.

Først og fremmest er det at bemærke, at Formen »Træffer« er Ental. Flertal hedder »Træffere«. »Mine Træffer« er altsaa galt. Den samme Fejl findes i det følgende »mine Bommer«. I Novellen »Letacq«, der staar foran »Juleferierne«, læses »et Par Bommere«. Bommere er altsaa den rette Flertalsform. Bommer er Ental.

Spørgsmaalet er nu, om man skal rette Udtrykket til Ental eller Flertal. Det nærmestliggende er at ændre til Ental; thi det ligger nær at tænke sig, at Endelsen er af Sætteren opfattet som Flertalsendelse, navnlig i »Bommer«, opfattet som Flertal af »en Bømme«. »Min« (skrevet med gothisk Skrift) har han da opfattet som »mine«, hvilket meget let kan ske. Derimod kan et »e« efter et »r« — altsaa »Træffere«, »Bommere«, vanskeligt miskendes.

At Udtrykket er Ental, bekræftes ved en Betragtning af Indholdet; thi, som det oplyses, er Rektorens samlede Jagtudbytte en Kronhjort i første Saat og tre Ræve i tredie. Den Træffer, der omtales, maa være Rektorens Skud til Hjorten.

Imidlertid er Stedet ikke dermed oplyst; jeg

* Næppe »lindede«, der vistnok som Regel bruges transitivt.

JULEFERIERNE

har rettet til »min Træffer, min Bommer«. No-
gen egentlig Bommer fra Rektorens Side omtales
ikke; men jeg antager, at Blicher med dette Ud-
tryk sigter til Ræven, som frelses fra hans Skud
ved Konrektorens latinske Udbrud; det er Side-
mændene, der skyder Bommere; Rektoren faar
ikke afgivet Skud. — Imidlertid er Ordene »min
Træffer, min Bommer« stadig uden al gramma-
tisk Sammenhæng med den øvrige Skildring,
de staar isolerede efter en Tankestreg. Hertil
kommer endnu, at umiddelbart efter siges der:
»Endnu var intet kommen mig i pas-
sende Skudvidde«. At bringe Overensstem-
melse mellem denne Bemærkning, Skuddet til
Kronhjorten og Udbruddet om Træffer og Bom-
mer er umuligt. Det maa erkendes, at Teksten
befinder sig i en fordærvet Tilstand.

Min Forklaring paa dette Forhold er den, at
Ordene »min Træffer, min Bommer« slet ikke
hører med til Teksten. Vi maa atter her regne
med den usædvanlig slette Tilstand, hvori Ma-
nuskriftet har foreligget. De nævnte fire Ord
har af Blicher været hensat paa Papiret til Op-
lysning for ham selv — og maaske ogsaa for
Sætteren — om, hvorledes Sammenhængen skulde
ordnes. Sætteren har forstaaet Ordene som hø-
rende til Teksten og efter Evne sørget for deres
Anbringelse.

Jeg sletter altsaa »mine Træffer, mine Bom-
mer« ganske af Teksten. Samtidig benytter jeg
det Fingerpeg, som de oprindeligt har skullet yde,
til Ordningen af den øvrige Tekst. Nedlægning-
en af Kronhjorten maa anbringes efter dette
Vink, maa altsaa flyttes ned efter de Ord, der
meddeler, at Rektoren endnu ikke har haft Skud.
Først da bliver der Orden i den gamle Tekst.

V.

Ordlyden bliver denne:

Slæderne holdt ved Kanten af Skoven. I største Stilhed stege vi ud. Kammerraaden, der selv satte af, anviste med Hvisken og Fingerpeg vore Stader op igjennem en lang og dyb Dal. Min Conrector blev hos mig; men maatte finde sig i at tage Plads bag ved det Træ, foran hvilket jeg stillede mig. Jeg formanede ham endnu en Gang at holde sig rolig ved Synet af fremkommende Vildt; og ventede med Bøssen ved Hoften til Jagtens Begyndelse.

Efter et halvt Qvarteers Forløb lød kort forud til højre et Knald, saa et til venstre, og det tredie i Midten;* og derpaa Klappen og Banken paa Træstammerne, tilligemed den anførende Skyttes og de næstcommanderende Skovfogders Raab.

Bakken foran var jævnt opskydende, og temmelig bar for Træer, saa jeg kunde oversee den hele Skydeplads lige til baade øverste og nederste Ende af Dalen. Det var et yndigt Syn for en Jæger, hvorledes Vildtet, alt som Klapperne drog frem, kom springende, humpende eller luskende hid, Raadyr, Harer og Ræve; de Sidste forsigtigt spejdende efter en sikker Gjennemgang, og hine firmende planløst hid og did, snart farende tilbage og snart i deres blinde Frygt hurlende tæt forbi Skytterne, alt under livelig Skyden.** Conrector kunde ikke bare sig for at hviske til mig naar han saae noget: »*ecce! ecce!*« hvortil jeg igjen hviskede med halv Mund: »*tace! tace!*«

Endnu var intet kommen mig i passende Skudvidde. — Snart viste sig en statelig Kronhjort øverst oppe

* Signaler til Fremrykning fra Skytten og hans to Hjælpere. ** Udeladt [— min Træffer, min Bommer].

JULEFERIERNE

paa den modstaaende Banke. Han standsede nogle Øjeblikke, saae sig tilbage, og klippede med Ørene, og derpaa sprang han i kort Gallop lige ned imod mig. Paa 10 Skridts Afstand stod han atter stille, og drejede Hovedet. Jeg holdt ham paa Halsen, og trykkede til — han faldt. Conrector stak Hovedet om til mig, og spurgte, hvad det var? Jeg pegede paa Hjerten, som laae i de sidste Trækninger; »macte virtute esto!» raabte min Secundant triumpherende. Jeg bad ham indstændig om at dæmpe sin Glæde og sin Stemme, og ladede igjen.

En Ræv havde længe gaaet frem og tilbage hen ad Bakkens øverste Kam. Omsider forsvandt han paa den anden Side. Strax efter forkyndte de vilde Skriig fra Klapperne, at han søgte at snige sig igjennem dem; men kort derpaa pilede han ned imod min anden Sidemand til højre. Denne traadte ubesindigt et Par Skridt frem, og lagde an. Ræven snoede sig som en Vind — Bøssen knaldede — forbi! Nu blev han ved i Farten sidelænds hen forbi min næste Sidemand — han skød — ogsaa forbi! Med lønlig Glæde over disse Fejlskud ventede jeg nu at Raden skulde komme til mig; men ak! alt for tidligt yttrede min Bagmand samme Forventning i et for lydeligt: »*jam ad triarios venit res*«. Vips! gjorde Mikkell atter en Vending, og frelste sig bag ud mellem mine to Sidemænd, der ærgerlige paa sig selv gjorde lange Halse efter Skjelmen. Jeg selv kunde ikke undertrykke et harmfuldt: »aa, fy da!» men maatte dog tilsidst lee ved min Collegas Undskyldning: »jeg troede profecto ikke, at han forstod Latin«.

Nu raabtes af.

Dermed er en klar og ordnet Sammenhæng bragt til Veje. Blandt andet træder nu ogsaa de latinske Pointer ganske anderledes frem.

JULEFERIERNE

Endnu er en Ting at oplyse om denne Jagtscene: den er i sine Hovedtræk en Gentagelse fra »En Landsbydegns Dagbog«, hvor den er henlagt til Hvidding Krat ved Tjele. Ogsaa her er Jægerne opstillet ned gennem en lang Dal, og Dyrene kommer frem over Kanten af de skovgroede Bakker. Ogsaa her skyder Fortælleren (Morten Vinge) en Buk og to Ræve, og det fortælles, hvorledes Damerne kommer kørende til Jagtstedet med Frokosten. Endelig berettes her en virkelig Bommer: Frøken Sophie kommer tilstede, og dette frelser en Ræv; medens Morten ser derop, smutter Ræven ham forbi.

Det er tydeligt nok en oplevet Jagt, der i disse to Noveller staar for Blichers Tanker. I Tilføjesen »Min Træffer, min Bommer« henviser han altsaa sig selv til Erindringen om Jagtens virkelige Forløb.

VI.

Jeg har hermed fremsat og begrundet de væsentlige Ændringer, der maa foretages i »Juleferierne«. Spørger man, om Novellen dermed er i klar Orden, bliver Svaret et Nej. Uordenen er ikke begrænset til Manuskriptets ydre Tilstand, den rækker længere ind.

Foran Jagtscenen findes en Vinterskildring, der afsluttes med et stort Udbrud: »Men da denne opsteg i sin blændende Skjønhed« osv. Det kan ikke skjules, at dette Udbrud dannes af en lang Række Forsætninger, der mangler Eftersætning. Imidlertid træder en Taarestrom i Stedet for disse, hvilket bøder paa Savnet. Sammesteds findes Udtrykket »I Vesten højt sad

JULEFERIERNE

Maanen, der maaske er et Citat, i modsat Fald forvansket Tekst. Men hvad skal man gøre ved følgende Bemærkning: »Nærvæd blinkede endnu den Stjerne, som stedse ledsager Nattens Dronning, og er den sidste der viger for Dagens«. Der menes aabenbart Venus. Men at Venus stedse skulde ledsage Maanen, er i Sandhed en astronomisk Vildfarelse. Her er enhver Rettelse umulig. Naar Solen endvidere betegnes som Dagens Dronning, jævnsides med Nattens Dronning, da stemmer dette ikke med den umiddelbart følgende Skildring af Solen som den stærke *Brudgom*.

Hvad der har skullet staa, ses af en jævnløbende Vinterbeskrivelse i Telse, hvori det hedder: »Tindrende og flammende fremsteg Dagens Konge.« Der skal altsaa staa: »og er den sidste, der viger for Dagens Konge.« Men Fejlen hidrører sikkert fra Blichers Manuskript.

Et tilsvarende Tilfælde findes i Goldschmidts Fortælling: »Min Onkels Tømmerplads«. Der staar: »Paa et lille Bord i Hjørnet af Stuen stod et Par Kopper, Sølv-Fløde- og Sukkerskaalen.« Det er ikke Meningen, at Læseren skal danne Sammensætningen »en Flødeskaal«, saaledes som Bindestregen formelt taget angiver; men han skal af »Skaalen« uddrage det almene Begreb »Beholder« og lade dette ved Sammensætningen med »Fløde« omdanne sig til det udkrævede »-Kande«. En Dannelses af samme Art optræder i »De tre Helligaftener«, hvor det efter Omtalen af Marens Forhold hedder om Sejer: »Han var ogsaa eneste Søn.« Af »Søn« skal uddrages »Barn«.

Til den Forvirring, der af og til pletter Teksten, svarer en Mangel paa Fasthed og Sam-

JULEFERIERNE

menhæng, der strækker sig helt ind i »Juleferiernes« Kærne.

Denne Novelle, i Modsætning til Blichers tidligere Noveller, forbauser Læseren ved en Art Fornemhed, en udtalt Kræsenhed i Valget af Selskab, der nærmer sig det Heibergske og sikkert kan forklares ved, at Digteren i denne Tid traadte frem for Københavner-Kritikken med sine Arbejder. Saaledes som Fru Gyllembourg plejede at gøre det, saaledes skelner Blicher højtideligt mellem almindelige brave Folk, som Gudbevares kan være gode for sig, og de rette udvalgte Aands-, Adels- og Hjærtemennesker. Blicher ynder ogsaa ellers nu og da at mindes sin Ungdoms festlige Dage; han vil gerne optræde som den Erfarne i elegant Selskabstone og tale med om Musik og fornem Samtale. Men her i Novellen er han nær ved at fornægte sine kære Jyder for at tækkes de Udvalgte.

Det er navnlig i den sidste Del af Novellen, at dette Skel drages. Paa Novellens ypperlige, brede Baggrund tegnes de Fem, der danner den udsøgte Kreds: Konrektoren, hans Broder og Datter, Rektoren og Komtessen. Den almindelige Hob forsvinder. Og mellem disse Fem spindes Novellens Handling; det er lærerigt at iagttage, hvorledes dennes Traade er lagt til Rette, og hvad der kommer ud deraf.

Det er af Sammenhængen aabenbart, at Blicher fra første Færd har haft visse almindelige Forestillinger om, hvorledes han vilde ende; men det er ligesaa aabenbart, at han har ladet Enkelthederne staa hen ganske i det Uvisse. Følgen er bleven, at da han skal til at drage Traadene sammen, glipper Væven, og Mønsteret bliver til et Virvar og Urede.

JULEFERIERNE

Naar man søger ind til Forvirringens Midtpunkt, finder man dette i Staden Livorno. I den skyndsomme Affattelse af sidste Halvdel, da Blicher skulde til at midtsamle Handlingen, gjorde han denne By til en Art foreløbigt Hvilepunkt, et afgørende Mødested, hvorfra Traadene fortsatte sig videre til Ulvedal. Her skulde Personerne saa endelig samles; fra Kaplandet, fra Frankrig, fra Italien og videre rundt skulde de føres hjem til den jydsk Egn, som de stammede fra, og hvor de to — Rektoren og Konrektoren — ventede paa dem.

Men Udførelsen —

Lad os se paa Konrektorens Broder. Han nævnes ved sin Indførelse paa Ulvedal som Købmand. Han er i Besiddelse af en Verdensmands Belevenhed: »Dersom Undskyldninger kunde forsvare min Paatrængenhed, eller om jeg troede de forlangtes, vilde jeg gjerne frembære dem« osv. I 4. Kapitel hedder det om ham: »Kom *Kjøbmanden* ham et Øjeblik af Sigte . . .« Endnu saa sent som i 7. Kapitel siges der om hans Ophold i Livorno: »Han førte et Handelsskib.«

Men i følgende Kapitel, der bærer Overskriften »Søkaptajnen«, forsvinder hvert Spor af den fint dannede Rigmand. Da har Blicher nemlig faaet den mindre gode Idé at ville skabe en komisk Virkning ved Modsætning mellem hans Saltvandssprog og Broderens forsigtige Skolemestertale, og har derfor tillagt ham en haarregsende Jargon, som Madvig med Rette beklagede sig over: »Det gik lystigt til med Baller og Basseraller i en Fandens Tid. Paa saadant et Piknik blev jeg paasejlet af den Fregat, jeg mener, og fik en Skamfling i Hjertet« osv. »Han vilde stikke mig ud med Komplimenter og Guldstads,

JULEFERIERNE

Diamanter og Perler og saadant Rageri lader Blicher ham sige, uden at bekymre sig om det mærkelige i, at den unge Dame tager mod disse Herligheder af en vildfremmed Russer. For yderligere at gøre ham til en rigtig Sømand lader han ham foretage en Sviptur fra Østasien over det stille Hav, Syd om Amerika, videre over Atlanterhavet og Middelhavet ind i det sorte Hav for at afgive en Rapport! Ved dette Indfald har han uforvarende omskabt ham til russisk Søofficer. Han siges saa at have faaet sin Afsked efter Begivenheden i Livorno for elleve Aar siden.

I Slutningskapitlet indtræder en ny Forvandling; man læser: »Han bar, til min Forundring (sandelig ogsaa til Læserens) hollandsk Søofficers Uniform, og en russisk Orden paa Brystet.«

Det er tydeligt, at Blicher har haft en Fornemmelse af Bristen paa Sammenhæng og har villet bøde paa denne ved ogsaa at gøre ham til hollandsk Officer. Thi i Hollands Kolonier har han i Følge Handlingens Indledning og almen Romanvedtægt i de Tider tjent sin Fomue: i Begyndelsen siges der ganske rigtigt, at han har skullet til Kina, er standset i det usunde (og æventyrligt rige) Batavia, og at han kommer hjem fra Kap. Dette er den oprindeligt anlagte Sammenhæng; men da Fuldførelsen satte Livorno som Midtpunkt, voksede Modsigelserne af sig selv op og kvalte Fortællingens Konsekvens.

Lignende Vanskeligheder frembyder Komtesens Historie. Hun er i Fortællingens Begyndelse dansk Adelsdame og bor i en Fløj af sine Forfædres Gaard. Blicher nævner hende Komtesse

JULEFERIERNE

R... paa Trods af, at han i Novellens Begyndelse har forsikret, at han hader disse prikkede Navne, der saa ubehageligt standser Læsningen.

Denne Dame bliver, da hun skal tvinges ind i Begivenhederne i Livorno, til en fransk Pige, Marie Roseau,* som ikke har det fjærneste med Danmark at gøre — ellers havde hun vel betroet sin Forlovede det — og som synes at tage mod Russerens rundhaandede Gaver.

Selve Konflikten er fuldendt urimelig: skønt Marie Roseau maa vide, hvordan Kaptajnen har reddet Alice bort fra Gøglerne, gaar hun ind paa at tro, at denne er Kaptajnens Datter, rejser vred fra Livorno og er borte for Kaptajnen.

At Tidsangivelserne ikke er afstemt med hinanden, skal kun nævnes. Alice er i Følge een Version 22, i Følge en anden over 25 Aar gammel. Og til Opklaring af hendes Herkomst har Blicher i første Del af »Juleferierne« planlagt en Sammenhæng, som han ganske glemmer at benytte, da Øjeblikket kommer.

I Slutningen af Kapitlet »Julebal« opdager Rektoren nemlig ved at lure bag en Dør, at Alice tager *noget* op af en Skuffe, hvorfra nedhængte en sort Lidse af Silke eller Haar. Dette Noget betragter hun med dyb Vemodighed, sukker, trykker det med begge Hænder til Brystet, kysser det og vender de graadfulde Øjne mod det Høje. Rektoren tænker sig Muligheden af, at det kan være et Billede — en Elskers eller en Moders.

Om dette Noget, som hænger i en Lidse, hører vi i denne Novelle senere ikke det fjærneste.

* Ved Tankeløshed forandrer Blicher Gøglerens Navn fra Roletti til Rosetti, under Indvirkning af Roseau.

JULEFERIERNE

Men det er klart, at det har skullet genkendes af Rektoren og saaledes hidføre Løsningen; paa denne Maade optræder i »Høstferien« et Hovedvandsæg som Genkendelsestegn. Nærmest laa det at tænke sig, at Tingen var et Billede af Konrektoren, hendes Fader. Da Blicher skal udføre Opløsningen, glemmer han at benytte Lidsen med vedhængende Erindring og ophober i Hast en Række Usandsynligheder: en Karl fra Gøglertroppen er i det fatale Livorno bleven Tjener hos Kaptajnen. Han har siden fulgt denne Jordkloden rundt og kommer paa den afgørende Dag til Herregaarden. Saa snart han ser Alice ved Bordet, hvisker han nogle Ord til Kaptajnen, hvorpaa de sammen gaar ud og finder Rede i Mysteriet.

Det fremgaar heraf, at Kaptajnen hidtil ikke har vidst, at Tjeneren i Livorno var ved samme Trup som Alice og kendte hende. Mærkeligt, at han just faar ham som Tjener. Endnu mærkeligere er det dog, at denne i toogtyve Aar har gemt paa en Brevstump (der intet beviser, uden at Alices Fader ikke har været om Bord) og et Tørklæde med Moderens Forbogstaver. Dette sidste bliver det afgørende Bevis for Slægtskab. En støttende Kendsgerning har Blicher villet hidskaffe ved Pigens Navn: Alice rettes til Else; men han har ganske forsømt at lade Konrektoren nævne sin Datter ved Navn, saa at dette bliver uden Betydning.

Hvad Tjeneren angaar, saa findes han igen i »Høstferien«; men her er han af norsk Oprindelse og har været paa Søen i hele sin Ungdom.

Der er i de ganske ydre Forhold i Novellen

JULEFERIERNE

paafaldende Ting. Skønt Kammerraaden ikke aner noget om, hvorvidt han kan faa Rektoren med til Ulvedal, har han Morgenen efter deres Ankomst stort Jagtselskab samlet til Ære for ham. Den Dag, paa hvilken Julegæsterne naaer Ulvedal i Snestorm, er den 19. December. Dagen efter, den 20., er der Klapjagt og om Aftenen alskens Morskab. Den 21. danser man straks efter at have indtaget en tæt Frokost, og een Morskab afløser den anden. Den 22. spiller man Lhombre fra Morgenstunden og afholder bagefter stor Koncert, mens de Umusikalske spiller Kort og Tærninger. Den 23. er Programmet dette: »Vi musicerede, spillede Billard, Kort, Fjederbold; og tilsidst sloges vi med Snebolde.« Derefter følger Bal om Aftenen og sidst Ordsprogslege. Den 24. er det Juleaftensdag! Forsamlingen hengiver sig til adskillige Morskaber, som Rektoren nu er bleven for poetisk til at mindes, endsige beskrive.

Det gaar i Sandhed lystigt til paa Ulvedal. Jeg tror, at selv om man forstaar at holde glad Jul i Jylland, har man aldrig kendt Mage til Række af Selskaber og Adspredelser i nogen jysk Landmandsfamilie Ugen før Jul igennem; ikke at tale om, at de lærde Skoler dengang saa lidt som nu havde Ferie saa længe inden Helligdagene.

Man kunde endnu forøge Listen over Uregelmæssigheder og Unøjagtigheder i »Juleferierne«; men jeg lader dette være nok.

VII.

Er Slutningen paa alt dette da, at »Juleferierne« er et daarligt Stykke, en Fuskers ufor-svarlige Arbejde?

JULEFERIERNE

Paa ingen Maade. »Juleferierne« er en yderst værdifuld Fortælling, trods alt en Mesters Værk; de mange Tegn paa Skødesløshed og Hast er kun til for atter at glemmes over de fortræffelige Egenskaber, som Novellen aabenbarer. Selv i de svagere Afsnit svigter Blichers Evne til at fortælle livligt og underholdende ham ikke; og i de Partier, hvor han anlægger sin fornemme Tone, har Tiden frembragt en indtagende Ædelrust, der skjuler det Naive og gør Stilen gammeldags sirlig.

Sine vante Triumfer fejrer Blicher som Beskriver af jysk Natur; han optræder ikke her som Prosa-Skildrer af Landskaber, hvilket han ellers før nogen anden dansk Digter har vist Mesterskab i; men han meddeler en Række Vinterstemninger, der er bygget over det Vejr, som Dagen byder: Snestorm ved Aften; Snestille i Morgensol; Tøvejr og Væde; og den sortegraa Vintertaage.

Midt i det skiftende Decembervejr ligger den gamle Herregaard; faa Ord er anvendt til dens Beskrivelse; men vi sanser den. Og denne Gaard befolker Blicher med en Vrimmel af Mennesker, der danner Kreds og slutter Selskab: Kammerraaden og Herredsfogden, Degnen og Prangeren. Mellem disse blander sig Latinskolens Hørere, der er hentet lige ud af Skolestuens klassiske Os.

Men i det hele Virvar er der En, hvis Ansigt bliver det, som er os kærest og fortroligst af alle; det er den gamle Konrektors. Hvor det er syndigt af Madvig, at han i sin Kritik af »Juleferierne« kalder ham for en gammel Pedant. Dette Billede af den fine, fredelige Humanist, hvis vemodige Blidhed farves af en venlig Skæmt, som ikke nogen Sinde nærmer sig til Karika-

JULEFERIERNE

turen — det skulde bringe os Forestillingen om en Pedant. Han er ganske simpelt elskelig.

Og hans natlige Fortælling om Tabet af Hustru og Barn er et ligesaa gribende som enfoldigt og stilfærdigt Stykke.

Det er en Egenskab ved Novellen, der forstærker dens ejendommeligt farvede Grundtone, at Konrektorens blide Sjæl gentager sig i den fortællende Rektors egen, saaledes som den mærkes bag ved Skildringen. Thi det er ikke den unge, selskabelige og elegante Embedsmand, der fortæller. Han er en anden nu end den Gang: »Gode Læser! jeg har ingen Anden, til hvem jeg kan sige: »Kan du huske *det*? og kan du huske *det*?« De er borte — alle de, som den Gang med mig delte den glade Jul. Jeg er ene blandt en yngre Slægt, og derfor dvæler mine Tanker saa tidt og saa længe ved de Henfarne.« Baade Hustru og Barn har han mistet, ligesom Konrektoren; det er sine tabte Glæder han genoplever, naar han dvæler ved dette landlige Vinterstykke, der endnu saa ofte fremstiller sig i Fortidens fjerne Baggrund, tiltrækker og fængsler hans Erindring, opliver og forynger hans gamle, af tunge Sorger derefter saa haardt prøvede Hjerte.

Blichers Sjæl blødte af vaandefulde Saar, og han lod Blodet rinde i sin Poesi, saa at den fik Styrke deraf.

— Til en af de komiske Bifigurer, nemlig Qvintus, kendes et Forbillede: Hørerens Bergendahl i Aarhus; Rektor Blache har i Historisk Tidsskrift givet en Skildring af denne Original, der meddeler adskillige Træk, som stemmer med Blichers Fremstilling. Dog maa man antage, at den fortræffelige Beskrivelse af Hørerens Udseende er udført af Blicher efter Fantasiens.

JULEFERIERNE

Man maa beundre denne Redegørelse for et Ansigt og et Ydre, der i komisk Anskuelighed svarer paa det nøjagtigste til Indehaverens Væsen.

Dette har hidtil været den eneste af Figurerne, som man har fundet Virkelighedsgrundlaget til. Imidlertid lader der sig oplyse en Del mere om Novellens reelle Grundlag.

Det har fra gammel Tid været erkendt, at man vistnok maatte henføre den Latinskole, som skildres i »Juleferierne« og »Høstferierne« til Randers. Det ligger nær at forsøge paa ogsaa at finde den Herregaard, hvor det glade Juleselskab samles. Den kaldes i Novellen Ulvedal, et Navn, som Blicher har hentet fra en Hedeplantning. Men man bør lægge Mærke til, at den berømmelige Degn kaldes Degnen fra *Ulstrup*. Nogen Landsby Ulstrup findes ikke, derimod er det Navnet paa den noksom bekendte Herregaard Vest for Langaa, to Mil fra Randers. At det er denne trefløjede, af Grave omgivne Herregaard, opført ved 1600, der er Novellens Ulvedal, kan med Sikkerhed godtgøres. I 1839 offentliggjorde Steen Blicher en lille Virkelighedsskildring, som han kaldte »Den jydsk hvide Dame, et Portræt, tegnet ad Mortuam«. Efter en Skildring af en Herregaard ved Gudenaan, 200 Aar gammel, berettes om en hvidklædt Dame, der lever paa denne Gaard: Komtessen — saaledes hed hun bestandig paa Gaarden og Godset, og Almuen syntes næppe at vide, om hun havde noget Slægtnavn — Komtessen var af gammel, adelig, ublandet Slægt. Denne Dame henlever sit Liv optaget af Andagt, Læsning og ædel Velgørenhed: de Fattiges Beklædning koster hende langt mere end hendes egen. Herresædet, hvor hun bor, kommer i

JULEFERIERNE

fremmede Hænder; dog det er Kongens Hænder, og der overlades hende Bolig paa Fædreborgen. Men da Gaarden stilles til offentlig Auktion, og vildfremmede Gæster trækkes om hendes Ungdoms Eden, da løses Baandet mellem hende og Verden: ved det sidste Hammerslag brister det gamle Pigehjærte. Den Herregaard, hvorom her tales, er atter Ulstrup. Damen er (som meddelt af Hans Hansen) en Komtesse Scheel.

Hendes Navn var Juliane Marie Scheel; hun døde 1835 64 Aar gammel; i dette Aar blev Ulstrup, der siden 1818 havde været overtaget af Kronen, bortsolgt. Den mundtlige Overlevering (ved Pastor Alexander Rasmussen i Sønder Kongerslev) beretter, at hun under Auktionen, der foregik paa Gaardspladsen, stod ved et Vindue i Herregaarden og holdt sig ved Gardinet; da Hammerslaget faldt, segnede hun død om og rev Gardinet med sig i Faldet. Det er aabenbart, at det er hende, hvis Personlighed og Udseende har dannet Grundlaget for Komtesse i Blichers »Juleferierne« — kun at han har ændret hendes Dragt fra kridhvid til kulsort. Af »Den jydsk hvide Dame« ses, at Blicher har grundet paa, om en Hjertesorg var Aarsag til hendes ejendommelige, bestandig ens Paa-kledning; i Novellen glemmer han at give os nogen særskilt Forklaring, skønt han udtrykkelig fremhæver det ualmindelige ved hendes nonneagtige Dragt.

— —

Over Minder fra sin Barndoms Skoletid i Randers og senere Minder fra Jagtbesøg paa Ulstrup har Blicher bygget sin Novelle. Dertil har han saa føjet en Række ypperlige Træk og Scener, som naturligt kædede sig til disse Fore-

JULEFERIERNE

stillinger; endelig har han — formodentlig under Pres fra den utaalmodige Forlægger — i skødesløs Hast tømret en Intrige op, hvis Form han kun løselig havde forberedt, og hvis Enkeltheder han ikke fik ret gennemtænkt. Paa samme Maade som en Række Komedier af Holberg er Novellen da en mærkelig Blanding af det Hastværk, der ikke er langt fra at være Lastværk, og af Mesterskab.

ENEBOEREN PAA BOLBJERG

I. Nøddaaben.

I 1824 — det Aar, der for Digteren blev Gennembrudsaaet — trykte Blicher i Læsefrugterne en lille Præstehistorie, kaldet Nøddaaben. Den fortæller, hvorledes Præsten i Kousted vækkes om Natten af et Par maskerede Kavallerer, der forlanger, at han skal døbe et Barn; han afviser dem, da de ikke vil opgive Navnene paa Barnets Forældre; men han foreslaar dem at søge til Nabopræsten i Vorning. Denne nægter imidlertid ogsaa at døbe Barnet; men hans Hustru, der lokkes af det tilbudte Vederlag, ifører sig i Hast Præstekjolen og foretager Daaben. Næste Søndag finder Menigheden i Annekset Kvornings Kirke en Barnekiste hensat i en af Kirkestolene. Den skulde i Følge Blichers Udsagn forefindes der endnu paa den Tid, Beretningen nedskreves.

Blicher slutter det lille Stykke saaledes: »Et uigennemtrængeligt Mørke indhyller denne Begivenhed, som ikke oplyses af det uvisse Sagn om en Prinsesse, paa lm, som i hin Tid hemmelig skal have bragt et Elskovsbarn til Verden.«

Man finder her en bestemt Opgivelse, som maa prøves; en Prinsesse ved Midten af det

attende Aarhundrede maa uden Vanskelighed kunne findes, hvis noget historisk ligger til Grund.

Det danske Hof ved Begyndelsen af det attende Aarhundrede var Skuepladsen for adskillige Begivenheder, der kunde virke lokkende paa en Digter. Først og fremmest var Frederik den Fjerdes Forhold til Frøken v. Viereck og senere til Anna Sophie Reventlov af stærkt uregelmæssig Natur. Naar man er henvist til at lede efter en Prinsesse, finder man imidlertid snarere Grund til at hæfte sig ved Sophie Hedevig, Kongens Søster. Hun havde været fyrsteligt forlovet og siden haft Udsigt baade til en Konge og til en Kejser. Men der blev intet af. Hun forblev i ugift Stand.

Hendes fortrolige Ven var Kammerherre v. Plessen; og Folkesnakken vilde vide, at hun havde indgaaet hemmeligt Ægteskab med ham. Hun er imidlertid født allerede 1677, og hvis »Nøddaaben« skulde sigte til hende, maatte der være foretaget en stærk Forskydning frem i Tiden af Blicher, der lader Novellen foregaa ved 1750. At der virkelig har været Rygter i Omløb, som meget vel kunde have givet Stof til Blichers Skitse, er sikkert; der opbevares paa Vemmetofte endnu tre Barneskjorter, som siges at være syet af Sophie Hedevig, og som sættes i Forbindelse med hendes formodede Elskovsforhold til Kammerherren.

Der er imidlertid ogsaa en anden Prinsesse af det danske Kongehus, som kan komme paa Tale; det er Louise, Datter af Christian den Sjette.

Hun var født 1726; af sin kære Fader blev hun omtalt som et uopdraget Barn; hun var

livlig og frisk, men lovlig urolig for det daværende danske Hof.

Hun forelskede sig ved 1748 i en ung Adelsmand, Kammerjunker Ahlefeldt, der blev straffet for sin Dristighed med nogle Aars Ophold paa Munkholm. Prinsessen blev samtidig bortgiftet til Hertug Ernst Frederik Carl af Sachsen-Hildburghausen og døde faa Aar efter.

Da Blicher, der besad gode historiske Kundskaber, udtrykkelig nævner en Prinsesse som Moder til Elskovsbarnet, er der al mulig Grund til at formode, at han særlig har haft Prinsesse Louise i Tankerne. At han ogsaa har gjort sig Forestillinger om, hvorledes hun skulde være kommen til Jylland, derom vidner det antydede Herregaardsnavn lm, hvorom senere.

I »Læsefrugterne« for 1824 forekom i Forbindelse med Steen Blichers »Nøddaaben« følgende vejledende Ord af Digterens Fader, Niels Blicher:

»Den anførte Fortælling indeholder en virkelig Begivenhed. Undertegnede, som nu et Aar har opholdt sig her i Vorning Præstegaard hos min Broder, Sognepræsten J. G. Blicher, har haft Lejlighed til at erkyndige mig om flere Omstændigheder ved denne synderlige Tildragelse. Det er kun 11 Aar, siden den ældgamle Degneenke døde her i Byen, som tjente i Præstegaarden, da denne Begivenhed gik for sig. Hun har ofte fortalt, at det var hende, der bar Vandfadet ind i det Værelse, hvor Præstekonen i sin Mands Præstehabit døbte det romantiske Barn.

Præstens rette Navn var Jens Hasselager. At den af sine Skrifter velbekjendte Hr. Mogens Marqvard i Kousted viste de to maskerede Herrer til Hr. Jens i Vorning, det skal være kommet af en Misundelse, som

ENEBOEREN PAA BOLBJERG

Hr. Marqvard bar til Hr. Jens, fordi denne var blevet foretrukken hin til Vorning Præstekald. I dette Pastors Ministerialbog findes antegnet i Aaret 1742: »Begravet et lidet Barn, navnlig Christiane.« Men slet intet mer er at finde til Oplysning om dette Barn. Den lille Ligkiste, der nu har staaet i 82 Aar i Vorning Kirke paa Gulvet under den Kvindestol lige for Kirkedøren, er gjort noget plumpt af skær Eg og kan maaske vare i flere Aarhundreder. For 40 Aar siden saaes deri Levninger af et spædt Barn og en sortblommet Barnehue, der var nær ved at falde sammen. Nu er der intet andet at se end noget høblandet Smul og fire Stykker Ben som af et spædt Barnelig. I hine Dage skal der være mumlet adskilligt om et meget fornemme Barn, født i Dølgemaal. Nu vil alle videre Undersøgelser være ganske forgæves. *N. Blicher.*«

Niels Blicher, der her som oftere viser Lyst til at ledsage sin Søns Arbejder med Randnoter, har ikke udmærket sig ved Nøjagtighed i dette Tilfælde.

Ifølge Meddelelse fra Arkivar Saxild i Viborg findes der i Vorning med flere Sognes Kirkebogs Afsnit om de Døde (Begravede) under Aaret 1740 følgende Tilførsel: »d. 12. April: et barn Christiana i qvorn [d. v. s.: Qvorning].«

Ved Siden af er tilføjet: »NB.: i Qvorning Kirke staar endnu 1811 et lidet Skriin under en Bænk ligefor Kirke Døren, hvori findes for-tærede Fødder og Hoved Skal af et spædt Barn, tillige med en sortblommet Fruentimmer Hue, formodentlig Reliquier af dette Barn, hvis Fader og Moder ikke nævnes. NB.: efter gl. Folks Sagn skal bemeldte Skriin være bragt ind i Kirken om Natten ved den Kones Hielp, som havde Kirke Nøglen. Der var ved samme Tiid Allarm

ang. et Barn, som af Fremmede blev bragt til Vorning Præst at døbes, hvilket Præsten nægtede, men han Kone døbte det. Fra Clausholm blev gjort Undersøgelse desangaaende.

Denne Tilføjelse fra 1811 kan antages at være foretaget af den daværende Præst, den af Niels Blicher omtalte J. G. Blicher, og er den ældste, kendte Oplysning om det af Steen Blicher behandlede Sagn.

En senere Haand har i Marginen tilføjet: »Fortælles af Steen Blicher i »Eneboeren paa Bolbjerg« og sættes af ham til 1738.« Det tør formodes at være Jeppe Aakjær, der har foretaget denne Tilskrift.

Den ældgamle Degneenke, som omtales af Niels Blicher, maa, som af Aakjær berørt, være Anne Catrine Dreyer, som døde i Vorning 1815 23. December, 72 Aar gammel. Denne Enke var altsaa ikke født, den Gang Nøddaaben foregik. Som sædvanlig viser den mundtlige Overlevering sig at være en upaalidelig Kilde. Saa meget er imidlertid klart, at der har været en virkelig Overlevering paa Stedet, der berettede om den mærkelige Daab, og det kan altsaa fastslaaes, at det ikke er Kirkebogstilsørlens knappe Form, — med Udeladelse af Forældrene —, der er den oprindelige Kilde til Anekdoten om Nøddaaben, men at denne Form derimod virkelig har haft sin Aarsag i usædvanlige Forhold.

Den Herregaard, som Steen Blicher betegner ved Prikker og Bogstaverne —lm, er ganske sikkert *Klausholm*, som ligger et Par Mil Øst for Vorning, Sydøst for Randers. Dette har staaet mig klart, længe inden jeg var bleven bekendt med Kirkebogstilsørlen fra 1811. Naar det i

denne hedder: »Fra Clausholm blev gjort Undersøgelse desangaaende«, saa er det muligt, at vi her har Kilden til Steen Blichers Henførelse af Elskovsbarnets Fødsel til denne Herregaard. Imidlertid er Ordene fra Kirkebogen i sig selv meget langt fra at udtrykke en saadan Formodning. Hvorledes denne er fremkommen, lader sig ikke bestemt sige. Den *kan* have foreligget i den mundtlige Overlevering, og den, som skrev Noten i Kirkebogen, har da fundet det sømmeligt ikke at meddele denne Henførelse, men nøjedes med at antyde Forbindelsen med Klausholm. En anden Mulighed er, at Niels Blicher har tilvejebragt Forbindelsen mellem Elskovsbarnets Daab og Klausholm ved en Fejlhuskning; en tredie Mulighed er, som nævnt, at Steen Blicher ud af Faderens Meddelelser om, at en Undersøgelse udgik fra Klausholm, og at Barnet var af meget fornem Herkomst, har dannet Forbindelsen: en Prinsesse, som paa Klausholm hemmeligt har bragt et Elskovsbarn til Verden.

Dette er, hvad der kan siges om »Nøddaaben« fra 1824.

En Enkeltled i Teksten giver Anledning til en Note; i »Røverstuen« fra 1827 nævner Blicher, at han ikke som Van der Velde begynder sine Kapitler saaledes: »I sin storblommede, grønne Damaskes Slobrok« osv. Straks i Begyndelsen af »Nøddaaben« hedder det imidlertid: »Hr. Mogens traadte skyndsomst ind i sin grønne, storblommede Damaskes Slobrok og med en grundmuret Paryk paa sit ærværdige Hoved.« Altsaa har Steen Blicher dog ikke, som han selv tror, holdt sin Sti ren for de af Idyldigtningen opfundne vidtløftige Udmalinger.

II. Eneboeren paa Bolbjerg.

En halv Snes Aar efter, at »Nøddaaben« havde været trykt i »Læsefrugterne«, optog Blicher paany Emnet; i 1834 udkom fjerde Bind af hans samlede Noveller, hvilket Bind slutter med »Eneboeren paa Bolbjerg«. Til denne Novelle har Blicher benyttet Nøddaaben; endog den grønne Slaabrok har han beholdt, og dertil føjes en rød Nathue. Iøvrigt er det morsomt at sammenligne de to med ti Aars Mellemlum nedskrevne Stykker og iagttage den sikre Form, Blicher som Fortæller i Mellemtiden har naaet. Beskrivelserne er gennemflettet med Replikker; og den Oplysning, som Niels Blicher havde givet, at Henvisningen af Barnet til Præsten i Vorning skyldtes et gammelt Nag hos Præsten i Kousted, er benyttet til en munter og ram-mende Skildring af de to Præster.

Af Forandringer, som Blicher vilkaarligt har foretaget, kan to mærkes: Navnet Christiane paa det døbte Barn er ændret til Christian, og Aaret for Begivenheden er sat til 1738. Lignende Æn-dringer af historiske Kendsgerninger findes, som omtalt, i »En Landsbydegns Dagbog«. Blicher synes ved den Art Afvigelser at have sikret sit Værk mod at blive opfattet som gengivende rent historisk Sandhed. I adskillige andre Noveller findes tilsvarende Forskydninger.

Til Fortællingen om Nøddaaben er i »Ene-boeren paa Bolbjerg« føjet en Indledning, der skildrer Vejen fra Viborg til Randers, og som danner et Modstykke til den store Beskrivelse i Begyndelsen af »Røverstuen«, hvor Rejsen Vest paa fra Øerne fremstilles. I »Eneboeren«s Be-

gyndelse dvæler Blicher særlig ved den yndefulde Natur omkring Fussingø, hvilken Herregaard han lader være Midtpunktet i Novellen. Aunsbjerg, Hald, Tjele, Ulstrup, Fussingø, Klausholm — det er Rækken af Novellernes Herregaarde. — Efter Fortællingen om Daaben følger, som Modstykke til Herregaarden, en kraftig og i dybe Skygger nedsænket Skildring af Bolbjerg, hvor Forfatteren lader Eneboeren leve sine Bodsaar i en lignende Hytte som den, Blicher havde set ved Grenaa.* Resten af Novellen udgøres af en Række Dagbogs-Brudstykker. Formen er noget afvigende fra Landsbydegnens, idet Stykkerne her — ligesom i »Præsten i Veilby« — ikke bærer Datering; dermed staar det Forhold ved Teksten i Forbindelse, at dens enkelte Stykker mere lægger Vægten paa at udtrykke den nedskrivendes fortættede Liv i Tanken end paa at fæste de ydre Begivenheder paa Papiret; Hovedfiguren afviger paa dette Punkt afgørende fra Morten Vinge, der forholder sig troskyldig overfor Livet, medens Christian Bolbjerg overskuer det under Handlingens vekslende Forløb.

Jeg er tilbøjelig til at tro, at der er nogen Forbindelse mellem »Eneboeren paa Bolbjerg« og en (meget slet) Novelle af Clauren, en af de tyske Forfattere, som Blicher i »Røverstuen« lader gælde for sine Forbilleder. Den findes oversat i »Læsefrugterne« 10. Bind (1820) og stemmer i den ydre Ordning med »Eneboeren«, idet den indledes med en almindelig Fortælling og fortsættes med en Dagbog, hvis enkelte Stykker er af samme brudstykkeagtige Art som i

* cfr. »Eremitten ved Grenaa«.

Blichers Novelle, og hvis Tone minder om denne.
Et Par Prøver hidsættes:

»Greven er smuk, han er meget smuk. Men Hoffet er ei hans Verden. Hvad vilde Fyrstinden i Dag? Over en halv Time talte hun med os om ham, og fixerede mig med sine Blikke. Han har ikke udmærket mig mere end Andre; han er artig mod Alle.«

»Jeg vilde døe. Jeg gik Uveiret imøde, jeg bad Himlen slynge sit knusende Lyn mod mit Hoved. Tæt ved mig nedknittede Ilden fra sorten Sky. O, var jeg blot gaaet et Par Skridt videre frem — da var min Jammer endt! Men jeg skal leve. Jeg skal? Hvo tvinger mig? Hvo hindrer mig, naar jeg vil?«

Til den glidende Bevægelse i Tankerækken i det sidste Stykke, Spørgsmaalsformen, og det i afbrudte Led udførte Billede af Grevens og Fyrstindens Adfærd i første Stykke vil man finde Sidestykker i »Eneboeren«.

Hovedpersonen maa i Anlægget betegnes som en tydelig Variant eller Afledning af Morten Vinge, Landsbydegnen. Kun er Udtrykkel mørkere, bitrere, ja bedskt og skummelt i den nye Form. Den kunstneriske Finhed i »Landsbydegnens Dagbog« er afløst af en sønderreven, næsten opløst Form, der vel bærer Mærker af Blichers med Aarene voksende Skødesløshed i Frembringelsen, men tillige har noget af det Storladne og Skæbnetunge, som Digteren i disse Aar ofte prægede sine Arbejder med.

Ogsaa ved andre Lejligheder gentager Blicher

paa lignende Maade sine mest fremragende Arbejder. »Marie«, der udkom 1836, er saaledes opstaaet ved en Forbindelse mellem Strandingshistorien i »Juleferierne« fra 1834 og Vanvidsskildringen fra »Hosekræmmeren« i 1829; af selvstændig Værdi er i denne Novelle det mægtige Billede af Vesterhavet og den dertil knyttede Skildring af Strandings Forløb. Til »Juleferierne« knytter sig endvidere »Høstferierne« i 1840.

Som sagt: Hovedpersonen maa opfattes som en Lighedannelse med Morten Vinge. Lighederne i Løbebane træder tydeligt frem: den navnløse Dagbogskriver i »Eneboeren« er født paa et Gods — Fussingø — af Forældre i ringe Kaar. Han kommer op paa Herregaarden, hvor han oplæres og er Selskab for Herremandens Søn, der her som i »Landsbydegnens Dagbog« kaldes Junker. Det er Meningen, at han skal have en Stilling paa Godset, i det ringeste som Birke-dommer.

Eneboeren har efter at være blevet voksen gjort Rejser og læst adskilligt. Han er derefter vendt tilbage til sin Barndoms Egn for at vente paa Birkedommer-Embedet. En erotisk Katastrofe vælter hans Liv over Ende — alt ligesom i »Landsbydegnen«; den Brøde, han i Letsindighed kaster sig ud i, maa han som Morten Vinge sone gennem et langt og ensomt Liv.

I Karaktertegningen er der en betydelig Forskel paa de to Noveller; medens Morten Vinge fremstilles som en blød og barnlig Sjæl, der kastes ud i Livets Malstrøm af den haabløse Kærlighed til Herregaardsfrøkenen, er den Navnløse i »Eneboeren« en meget erfaren Erotiker, paa en Gang dyb og flygtig af Natur, et Stykke

af en sørgmodig Drømmer, men samtidig oplagt til at fristes af den jordiske Herlighed; navnlig lokkes han af Kvinder, som han øver et uvilkaarligt Herredømme over.

Han taler undertiden som en anden Rousseau om sin følsomme Sans for beskedne landlige Kaar: »Gid jeg havde været Fisker, som min Fader før mig; ikke kjendt mere af Verden end Søen her!« Han betinger sig, som Birkedommer at blive boende i sin Fødehytte: Hvor yndigt ligger dennel bag mig og over mig de tætte Linde, foran mig den blanke Sø mellem skovklædte Bakker. En kjærlig Hustru vilde gjøre denne Plet til et Paradis — —.

I Omtalen af Fiskeriet og af de store Friluftsfester synes Teksten at have Berøring med Blichers Minder fra Hald, omtalt i »Eneste Barn«.

Til denne Verdensmand i Fiskerhuset kommer Skæbnen i Form af en Gæst paa Herregaarden: »Den høje Dame er kommen. Nu bliver der et Spektakel: der skal koges og brases og danses og rumsteres og være Fyrværkeri i Tørvekrogen. Det gaar lige til Ødselhed. — Og hvad er hun saa andet end en Kurtisane?«

Der er ingen Tvivl om, at Grundlaget for denne usædvanlige Dame findes i den Prinsesse eller meget fornemme Dame, som skimtes bag Begivenhederne i »Nøddaaben«. Men Ordet Kurtisane forekommer jo forbavsende.

Begivenhederne udvikler sig i det følgende hurtigt: Den vordende Birkedommer hentes fra sin Hytte med sin Viol de Gambe — Blichers mere fremragende Personer behandler gerne et eller andet Instrument. Han ser den Skønne og vurderer hende som en Kender: »Hun er overordentlig smuk og vittig som en Pariserinde«.

Men han lader Tanken om hende fare: hun staar ham baade for højt og for lavt. »I Morgen rejser hun. Adieu! Deres Højhed!«

Hans Sanser, der har følt sig draget, falder atter i Ro, og han hensynker i blide, livstrætte Drømme; men da følger hendes Kaldelse: »Hvad er det. Hun har forlangt mig til at gennemse sin utro Forvalters Regnskaber. Velan. Jeg gaar; skjönt en vis Anelse holder mig tilbage. Det pikker herindenfor som et Dødninguhr.

Dumheder!«

Denne Tilførsel i Dagbogen kræver en nærmere Forklaring, idet Blicher har undladt at antyde Sammenhængen. Det fremgaar af det foregaaende (»Adieu, Deres Højhed!«) at den fornemme Dame har forladt Fussingø. Naar hun umiddelbart derefter sender Bud efter Dagbogskriveren, som skal gennemgaa Regnskaber for hende, saa maa det forstaas saaledes, at hun ejer et Gods i Nærheden, som hun nu er taget tilbage til. Det Paaskud, hun griber for at sende Bud efter ham, stemmer med, at han er udset til Birkedommer; han er forretningskyndig. Blicher lader ham i den næste Nedskrift overensstemmende med sit Hverv udtrykke sig matematisk: Jeg subtraherer maaske blot et Par Cifre fra Hovedsummen.

I dette Notat maa Nedskriveren antages at have begivet sig til den farlige Dames Herregaard. Der nævnes imidlertid ikke et Ord derom.

I de næste Afsnit følger nogle Oplysninger, der er af megen Vigtighed for Undersøgelsen af Novellens Grundlag. Den høje Dame siges at være en Grevedatter og Ejerinde af en Herregaard; hun foreslaar Christian — det er Ene-

boerens Navn, i Dagbogen nævnes hans Navn ikke — hemmeligt Ægteskab. Hermed bør sammenholdes, at hun tidligere er betegnet som Kurtisane og nævnet »den høje Dame« og »Deres Højhed«.

Dertil maa man endelig, for at forstaa Sammenhængen, være opmærksom paa dette afgørende Stykke:

»Jeg forbavses. Et *matrimonium ad morganicam!* — Er jeg da en Konge? — Men hun — — Den venstre Haand — kjender allerede Vejen — — Saamænd! Samvittigheden faar sit Salarium — hvad vil den saa mere?

Den venstre Haand er den ikke lige saa hvid og blød og sød som den højre? — Kom med den!»

Sammenhængen kan kun opfattes saaledes, at Grevedatterens venstre Haand allerede kender Vejen. Naar hun er kaldt Kurtisane, betyder det altsaa, at hun en Gang har indgaaet morgantisk Ægteskab. Det er dermed opklaret, hvilket historisk Forhold Blicher i denne Novelle har haft for Øje, nemlig Anna Sophie Reventlows Livsgang.

Som bekendt blev Frederik den Fjerde forlovet i den unge Piges Skønhed paa et Bal paa Koldinghus. Han bortførte hende fra den Herregaard, hvor hun boede hos sin Moder, nemlig Klausholm ved Randers. Han indgik morgantisk Ægteskab med hende og ophøjede hende ved Dronningens Død paa Tronen. Han tog ved sin Død det Løfte af Christian den Sjette, at hun skulde behandles som Enkedronning og have alle Rettigheder som saadan. Den nye Konge brød sit Løfte; hun beholdt Titel af Dronning, men fik Ordre til at tage Bolig paa

Klausholm igen. Her levede hun Resten af sin Tid, i de sidste Aar stærkt kristelig paavirket. Hun var født 1693 og døde 1743.

Det vil være indlysende, at skønt Indledningen til Novellen nævner Gammelfussing som Handlingens Skueplads, foregaar den afgørende Del af Novellen, det brødefulde Ægteskab, paa Grevedatterens Gaard i Nabolaget, paa Anna Sophie Reventlows Dronningesæde, paa Klausholm, netop den Gaard, der allerede i den ældste Nedskrift om Emnet, Kirkebogsnoten fra 1811, sattes i Forbindelse med det Sagn, hvorefter Novellen er fremgaaet. Det behøver ikke at udvikles, at den Forbindelse, som Blicher knytter mellem Sagnet og Dronningen, er aldeles uhistorisk og urimelig. Imidlertid levede hun jo paa Klausholm, da Nøddaaben fandt Sted; og det er altsaa hende, der skal have iværksat den af Kirkebogen nævnte Undersøgelse.

Det maa fremhæves, at Blichers Fremstilling er i sjælden Grad utroværdig; morganatisk Ægteskab kunde Enkedronningen selvfølgelig ikke indgaa, om hun nok saa meget ønskede det; det holdt haardt nok for Enevolds-Monarken at opdrive en Præst, der var villig til at vie ham til Anna Sophie; en Konrektor fra Flensborg blev den, der tilsidst paatog sig at besørge det Fornødne.

Straffen følger i Novellen brat oven paa Brøden. Christian træffer sin Bodil. Han finder den ægte Kærlighed — for silde.

Af Dagbogens Indhold fremgaar det, at Christian ægter Bodil; atter en Umulighed, naar han skal forudsættes at være viet i Forvejen, selv om det er med den forkerte Haand.

Han fæster Bo med sin Hustru i sin Faders

Hus yderst paa Næsset, bag Hegn af Linde, tæt ved Gammelfussing.

Paa dette Punkt af Historien er det, at Steen Blicher staar overfor den Opgave at tilvejebringe den planlagte Overensstemmelse mellem »Nøddaaben« og »Eneboeren paa Bolbjerg«; han ordner denne Sag saaledes, at han omskaber Prinsessebarnet til en ganske almindelig Søn af Christian og Bodil. Dette Barn lader den hævn-syge Dame paa Klausholm en Fortrolig, den frygtelige Gamle, hvis hvide Haar er en Skændselskrone, tage af Dage, som det maa underforstaas efter at have fremtvunget Nøddaaben.

Man maa atter bekende, at Blicher ikke har haft nogen heldig Haand til at gøre Sammenhængen rimelig. Dersom Christians Søn forsvinder ved Fussingø, og et Drengbarn samtidig nøddøbes Christian og Søndagen efter findes død i den nærliggende Kvorning Kirke, vil Sammenhængen mellem disse to Kendsgerninger ikke kunne undgaa at opdages. Og i saa Fald vil hverken den dunkle Kirkebogs-Tilførsel eller det dertil knyttede Sagn kunne tænkes mulige.

Men selv om Digteren har forsømt at udarbejde sin Plan til den Grad af Sandsynlighed, som Læsere plejer at fordre af episke Skildringer, saa har han derfor ikke ødelagt sit eget Arbejde. Han har skænket det alt for meget af sit Eget, til at det kan regnes for ringe. Den bitre Livskundskab, den stærke Sørgmodighed, han ejede, har han ladet tone gennem den lille Histories bedrøvede Ord. Fra den Natur, han kendte saa fortroligt, har han givet ypperlige Billeder; og han har fortalt sin Historie som den store Fortæller, han var.

ENEBOEREN PAA BOLBJERG

Om Fabelen kan endnu een Oplysning meddeles. I det Bind af »Læsefrugterne« fra 1824, hvori »Nøddaaben« blev trykt, findes en historisk Novelle i Oversættelse af den ovenfor omtalte Van der Velde. Denne handler om Dronning Christina af Sverrig og Monaldeschi. Novellens Hovedfigur er en ung Adelsmand, som Dronningen en Tid udser sig til Offer for sin Lidenskabelighed, men som selv nærer en pur Elskov til Ebba Sparre. Jeg anser det for sandsynligt, at Van der Veldes Beskrivelse af Christina ligger til Grund for Blichers Dronningefigur. I Ordene om den utro Forvalter skimter man en Mindelse af Monaldeschi. Og den under danske Forhold saa urimelige Selvtægt: Mordet, er jo netop Katastrofen i Forholdet til Monaldeschi.

En lignende Sammensmeltning af to Motiver, som ovenfor er paavist for »En Landsbydegns Dagbog«s Vedkommende, skulde da afgive Baggrunden for »Eneboeren paa Bolbjerg«.

HØSTFERIERNE

Der findes mellem Blichers lyriske Frembringelser to Digte, der er skrevet som Sidestykker til hinanden; det ene hedder »Farvel til min første Kjæreste« og er skrevet 11. Oktober — Blichers Fødselsdag — 1824. Det er altsaa omtrent samtidigt med Landsbydeggen. Det andet hedder »Min Svanesang«, det er skrevet efter Blichers Sygdom 1838 og findes i det samme Bind — fra 1840 — i hvilket »Høstferierne« tryktes. Den, til hvem Digtene henvendes, er Blichers Muse, men begge Digtene har en Glød i Udtrykket, der vidner om, at han ser sin Muse for sig i Charlotte v. Schinkels Billede:

O! men før du fra mig Arme gaar,
 Kys mig, Elskte, som i fordums Aar!
 Smil end en Gang, som da ung og glad
 Jeg hos dig i Paradiset sad.

Saaledes synger Steen Blicher i 1824; og han ender sit Digt med at udtrykke Haabet om et Gensyn hisset:

Borte er min korte Foraarslyst —
 Skjænk da til Farvel mig Haabets Trøst:
 At vi, naar jeg hist Dig atter ser,
 Samles maa, for ej at skilles mer.

HØSTFERIERNE

I samme noget haarde og tørre Rytme synger han i 1838 om sin Barndoms Engle, idet han henvender Ordene til sin Yndlingsdatter Malvina:

Hør, Malvina! der er Een iblandt,
Den som først mit unge Hjerter vandt,
Som for alle og i alle dog
Stærkest mig og sødest til sig drog.

I følgende Vers henviser han ganske aabenbart til Charlotte som sin Muse:

Slaa da Harpen! ungdomstærk og varm.
Kryst din Fæstengave til din Barm!
Du med den mig fæste sidste Gang!
Nu jeg sjunger vor Guldbryllupssang.

Da han udtrykkelig nævner Guldbrylluppet, og han, da han skrev Digtet, var 57—58 Aar gammel, kan der ingen Tvivl være om, at han har de Følelser i Tankerne, der fyldte ham saa ganske, da han var 7—8 Aar gammel, hans sælsomt modne Barnekærlighed til den unge Frøken paa Hald. Medens Digtet fra 1824 hører sammen med Landsbydeggen, hører Digtet fra 1840 sammen med »Høstferierne« og med »Ene-ste Barn«. Der kan ikke være Tvivl om, at han efter sin dødelige Sygdom paany har følt Barndomsminderne i sig. Thi ogsaa i Høstferierne forekommer Charlotte-Motivet.

Høstferierne har delvis Rod i Digterens tidligere Arbejder; han blander i Skildringen en Mængde Ting sammen, gammelt og nyt; ved Siden af Kredsen fra Juleferierne, som vi møder næsten fuldtallig, træffer vi Kammerraad Urold fra »Fjorten Dage i Jylland«. Af Kaptajnens Tjener fra »Juleferierne« har han dannet en ikke overvættets morsom norsk Søulk med en

langstrakt Kærlighedshistorie; en af sine Prædikener har han — ikke til Fordel for Novellen — fundet Plads for; og til den ene Jomfru Hansen (som han burde kalde Frøken, da hendes Fader er Kammerraad) har han opfundet en Brudgom, en pukkelrygget Fuldmægtig. Det jyske Landsmaal skydes langt stærkere frem end i nogen tidligere Novelle: baade Degnen og Per Syvspring taler deres hjemlige Maal i det højdanske Selskab.

Midt i dette muntre Virvar dukker et lille Selskab af rent uvedkommende Mennesker op, nemlig Kammerherre von Schlüssel, hans unge Datter, en Baron Mahlensfeld, som denne Datter skal tvinges til at ægte, og en Løjtnant Skou af Husarerne, som hun selv har udset sig; endelig en Distriktskirurg, som bringer det frelsende Kongebrev, og som i den Anledning tillægger sig det symbolske Navn *Sorgenfryd* (I »Eneste Barn« siger Charlotte v. Schinkel, at hendes Navn er »Sorgognød«).

Det er tydeligt, at Navnet Schlüssel staar i Stedet for Schinkel, og at det er Kredsen fra Røverstuen, der paany møder os her. Men i de Aar, der ligger mellem de to Noveller, har Blicher lært at forlade sig paa sin Fortællergave uden Omsvøb, og han lader den romantiske Udklædning fare; dog har han indføjet en Duel paa Kaarder, der udkæmpes mellem Medbejlerne. Af den Art elegante og dristige Ting var den gamle jyske Landsbypræst i sine Noveller en stor Ynder; i Erindringerne meddeler han med Velbehag, hvorledes han selv som ung har haft Udsigt til at komme til at duellere.

De Elskendes Forening sker i Høstferien omtrent paa samme Maade som i den historiske

Virkelighed: den muntre Herredsfoged opløfter sin Røst og siger: »I Medhold af allerhøjeste Resolution — af Dato som Dokumentet udviser — deklarerer herved Mariage mellem velbaarne Hr. Løjtnant von Skou af Husarerne og højvelbaarne Frøken von Schlüssel, som hos ham sidder — de Forlovedes Skaal!«

Skildringen staar i »Høstferierne« den virkelige Foregang saa nær, at der kun er eet Skridt tilbage at tage; dette tager Blicher i »Eneste Barn«, der tillige meddeler Charlotte von Schinkels hele Skæbneløb og ikke nøjes med at lade hendes Historie slutte med de Elskendes glade Forening.

Det er tidligere fremhævet, hvilken Evne til at meddele et Portræt Blicher besad; denne Evne lægger sig i en glimrende Grad for Dagen i Kapitlet »Nye Ansigter«. Han fortæller her Kammerherrens Udseende og Holdning, saa han staar lyslevende i Kammerraadens gæstevrimlende Spisestue. Blot eet Træk: »Han var undersætsig, flrkskaaren med et stort blegt Ansigt, paa hvilket alt var stort undtagen Øjnene, der ikke vare saa meget større end Kattens, og af samme grøngule Farve.« Længere henne i Kapitlet hedder det saa: »Gute Nacht,« sagde Kammerherren, medens hans Ansigt beskrev en Halvcirkel over os.« Læseren undgaar ikke at se det blege store Ansigt udførende denne Bevægelse, mens Katteøjnene trækker sig sammen.

Sin fulde Styrke i Beskrivelsen har Steen Blicher sat ind paa Lottes Billede:

»Et heelt andet Indtryk gjorde Datteren: skjøndt liden af Væxt, skjøndt beskeden, hartad undseelig af Væsen, var der alligevel i hele dette, Noget vist, som bøjer Mandfolkenakker. Jo læn-

HØSTFERIERNE

gere man saae paa hende; jo høiere syntes hun. Hendes Ansigt, eller rigtigere, hendes Aasyn* forekom, ved første Øiekast, temmeligt almindeligt, næsten intetsigende: det var blegt, koldt. Men naar hun aabnede Munden og talte — hendes Stemme lød hartad som en Hvidsken — da sprang der Roser ud paa disse blege Kinder; Øienlaagene trak sig helt op for et Par Øine, hvis sælsomme Udtryk, og søde Ild gjorde et overraskende Indtryk paa enhver ikke aldeles følesløs Tilskuer —.

Ved Datterens Godnathilsen erindres de dybt-sænkede Øjenlaag: »Med nedslagne Øine nejede Datteren dybt, og troer jeg — saameget dybere, end ellers kunde været nok, for at udsone Faderens Hoffærdighed.«

Det er nok værd at sammenholde denne Skildring med Billedet af Tiggersken i »Eneste Barn«:

»Naar man kommer i Berørelse med en Bekendt, vil Øjne instinktmæssig søge Øjne. Men af hendes var ej engang den underste Halvdel at se; de ubevægelige Øjenlaag lukkede for Sjælens Vinduer — jeg mener Stenene, disse trinde Glughuller.« Videre henne hedder det: »Hun skudrede, bøjede Hovedet og trak Laagene helt ned over Øjnene — medens hun svarede langsomt og i en Spøgelsetone.« —

Det er det samme lukkede Blik, den samme slørede Stemme, men forlattede af Eros, hjemfaldne til Nød og Kummer.

Det bør endnu omtales, at Blicher ogsaa ellers nu og da i Skildringen af unge Dejligheder

* Altsaa: Ansigtet ifølge dets Udtryk.

HØSTFERIERNE

giver dem Træk, der minder om Charlottes sjældne Art af Skønhed, saaledes i Billedet af Juleferiernes Alice.

— —

Høstferierne er en stor Gryde, hvori Blicher putter en Mængde Sager af forskellig Slags, som han har ved Haanden. Saaledes finder man i den et Par jyske Almueviser, skrevne paa Landsmaal, af hvilke den ene er fortræffelig (»Wo Herremand haaller a hans Hæjst«); endvidere indføjes der et Folkeæventyr, fortalt af Degnen i jysk Mundart, et andet Folkesagn, som fortælles af Herredsfogeden, samt en sammentrængt Gentagelse af den fantasifulde Historie om Bjergmandsgildet i Daubjerg Dos.

Det er en given Sag, at Blicher fra ung har haft et omfattende Kendskab til Almuens Forraad af Eventyr og Sagn. Han begyndte ogsaa tidlig, i Begyndelsen af Tyverne, at sætte dem i Form efter Thieles Forbillede. Men han kunde ikke komme afsted med at give dem Form; hans nøgterne, af det attende Aarhundredes Aand gennemtrængte Sindelag, var ham i Vejen. Man kan tydeligt se, hvor vanskeligt han havde ved at finde den rigtige Udtryksmaade, i »Den barnløse Kone«, der er trykt i Læsefrugterne 1824. Han forsøger at gengive Historien i en Stil, der minder om Musæus spottende og fornuftbaarne Fortællemaade, ja han indføjede endog baade tyske og latinske Klassikersteder i Sammenhængen; ved Siden af benytter han imidlertid nu og da de jyske Fortællerudtryk, som han senere skulde gøre saa fuldkommen Brug af (»som jeg videre skulde fortælle« — »hvad ikke saa sært var«.) I Sagnets glimrende Slutningsoptrin, hvor de ufødte Slægter dræber den barn-

HØSTFERIERNE

løse Moder, rives Blicher med af Emnet, saa at han fortæller uden Omsvøb, med simpel Kraft. — Dette Eventyr lader han i »Høstferierne« Degnen fortælle paa Jysk, og med det samme faar det klassisk Form. Dermed er Vejen lagt aaben frem til »E Bindstouw«. Blicher er kommet ind paa at genoplede sine gamle jyske Sager og føje dem ind i en større Sammenhæng. Det var det, han fortsatte med i sit jyske Hovedværk.

Blandt de Ting, som han saaledes fandt frem til »Høstgildet«, var ogsaa Stykket om Daubjerg Dos; det findes i første Bind af Nordlyset 1827 og hedder der »En Aften-Underholdning paa Dagbjerg Dos«. Det er aldrig genoptrykt siden i sin første Form, skønt det virkelig er et meget lunerigt Stykke og yderligere har Interesse derved, at H. C. Andersen af det har laant Ideen og Træk af Indholdet til sit Eventyr »Elverhøj«. Jeg meddeler en Prøve:

»Vær saa artig,« — lød det i korte Mellemrum — »Hr. von Rammebjerg! en lille Firbeen endnu! Frue von Elmandsbjerg! De nyder jo slet Intet af denne Ørentvisteragaut! Hr. Bergraad von Jelshøj! smager Maden Dem ikke? et Par smaae Edderkopper endnu, med Dugsauce! Frøken von Høghøj! De er alt for peen*; maa jeg hjælpe Dem til lidt Musefricassee? Hr. Geheime-Bergraad von Bannhøj! De seer Retterne — et lille Stykke Hugorm! Hr. von Bloksbjerg! De har rejst en lang Vej — en lille Flaggermus endnu, ellers gaaer De sulten fra Bordet!«

At det er Trykket i »Nordlyset«, som H. C. Andersen har kendt og benyttet, ses af de Træk,

* beskeden.

HØSTFERIERNE

der fortælles om den unge Elverpige. Den unge Hr. von Bloksbjerg hvisker søde Ting til hende; og hun er uddannet i alle kvindelige Færdigheder, saasom: at spinde Guld, spytte Perler, græde Diamanter. »Hun var endvidere fuldkommen i alle nu brugelige Maaneskinsdandse, saavel som i Sang og Musik.« Disse Træk er udeladt i »Høstferierne«.

Høstferierne er et noget uensartet og vidtspundet Arbejde, men har Værdi og Betydning baade ved sine mange fortræffelige Enkeltheder — Indledningen er jo uforlignelig — og ved at danne Forberedelsen til Blichers jyske klassiske Hovedværk.

TRE HELLIGAFTENER

En jydsk Røverhistorie kalder Steen Blicher denne ganske korte Novelle. Motivet er forøvrigt det samme almenkendte, som Jens Baggesen i Thora fra Havsgaard havde fremført som et skaansk Sagn.

Blichers Novelle er fra 1841; men allerede i 1824 — hans Gennembrudsaar — havde »Harpen« bragt tre Røverhistorier fra hans Haand, af hvilke denne er den mellemste. Den foregaar i Mellemvandet ved Viborg, paa en hellig Juleaften. En pjaltet, gammel Stodder banker paa hos en Bonde og lukkes ind. Han skaffer i en Hast sine tolv Sønner Indgang i Stuen, hvor de æder Julenadveren. En Tjenestekarl kommer afsted paa en Hest til Aunsbjerg og henter Herremanden. Røverne er i Overtal, men en af Herremandens Tjenere véd Raad; han spænder Kaarden af, bytter Kjortel med Gaardskarlen og kommer ubemærket ind i Stuen og hen til Bordet, bag hvilket Røverne sidder bænkedede; inden de kan komme paa Benene, har han væltet det store Egebord over paa dem og holder dem klemmt inde bag dette. De hales frem een for een, bindes og føres bort. Efter Julen bliver de hængt alle tretten i et Træ udenfor Aunsbjerg.

Aaret efter, at »Tre Helligaftener« var trykt,

TRE HELLIGAFTENER

kom »E Bindstouw«. Det kan mærkes i »Tre Helligaftener«, at Blichers Hovedværk i jydsk Mundart er under Forberedelse. Sproget er stærkere farvet af Digterens Hjemstavnsmaal end i nogen af de tidligere Noveller.

Hermed hører det sammen, at »Tre Helligaftener« blev skrevet som Bidrag til »Dansk Folkekalender«. Blicher har fejlet alle Mindelser om literær Stil og pyntelig Tale til Side og har udført Fremstillingen med den folkelige Djærvhed og Simpelhed, som han magtede saa vel.

Der findes i Teksten fra gammel Tid en Fejl, som har faaet Lov til at blive staaende urettet. Det Sted, der skal behandles, lyder saaledes:

»Nu kommer Drengen med Kærne,« sagde Ib og satte sig paa Trefoden.

Ma-lbs gik ud for at malke; men hun sang ikke, som hun plejede ved den Bestilling. Sejer vandede sin Faders Heste; men han fløjtede ikke, som han ellers gjorde. Det var ogsaa en elendig Helligaften den for dem begge to.

Med Ordet »Trefoden« kan her kun menes een Ting, nemlig Malkestolen. Men det er stik imod sund Fornuft, at Ib, Faderen sætter sig paa Malkestolen, naar det er Datteren, Ma-lbs, der skal malke. Man maa gaa ud fra, at der foreligger en Misforstaaelse; Sætteren kan have taget fejl af Teksten i Haandskriftet; hvilket var undskyldeligt, da Blicher var meget uordentlig med det Manuskript, han leverede at trykke efter.

Rettelsen er ganske ubetydelig og nem; jeg flytter blot Ordene »og satte sig paa Trefoden« hen efter Ordene »gik ud«. Der kommer da til at staa:

»Nu kommer Drengen med Kærne,« sagde Ib.

TRE HELLIGAFTENER

Ma-Ibs gik ud og satte sig paa Trefoden for at malke osv.

Jeg foretrækker denne Ordning af Udtrykket frem for den anden Mulighed: »Ma-Ibs gik ud for at malke og satte sig paa Trefoden.«

Antagelig har Blicher indføjet de vildfarne Ord i sin Tekst over Linien, og det har for Sætteren set ud, som om det hørte til Linien ovenfor.

— —

Det blev fremhævet ovenfor, at Novellen er skrevet til en *Folkekalender*. Blicher har, da han bestemte sig for at lægge en Ramme om den lille Røverhistorie og gøre den i Stand til Folkelæsning, hæftet sig ved, at den foregik om Julen, og har ved Udvidelsen lagt den til Rette, saa at den spændte over Aarets tre store Højtider; den begynder altsaa med Paasken; Paaskeaften hedder det første Billede, hvis Titel er dannet i Lighed med »Juleaften« og altsaa betyder Aftenen før Jul.

Formen er, som saa ofte hos Blicher, ganske simpelt fortællende; han tænker sig at tale til det brede Lag, for hvem Folkekalenderen er bestemt, og begynder da med Ordene: »Dersom du, min Læser, nogen Sinde har været paa Snabeshøj, da har du derfra« osv. Nogle Linier længere henne bruger han den ganske jævne Vending: »Som jeg nu skulde fortælle —«. Det er med disse Ord han sætter det første Optrin i Gang, efter at han har vist os Skuepladsen og Personerne.

Gaar vi imidlertid frem til tredie Billede, »Juleaften«, er Formen bleven endnu en Tone livligere og bredere; det hedder her: »Men saa skal I høre, hvad Støderen tog sig for.« Og:

»For jeg skal sige os, det var *de Røvere*, som Aunsbjergmanden vilde have Sejer til at finde og binde.« »Men nu skal I høre mere!«

Det er klart, Blicher er rykket sine Tilhørere ganske nær; han faar dem til at lytte, han holder dem til Ilden. Der er en ganske mærkelig Overensstemmelse mellem denne Form og den, som H. C. Andersen netop i disse Aar skabte til Anvendelse i sine Æventyr. Der er ikke nogen Grund til at antage, at Blicher har lært af sin yngre Kaldsfælle; det er de ligeløbende Hensigter, der danner den ensartede Udtryksmaade. Saaledes som H. C. Andersen taler for sine smaa Venner, for den lyttende Børnekreds, saaledes taler Præsten Blicher til Almuen, til det Samfund, som han var hjemme i og var fortrolig med.

For denne Kreds behøver Digteren ikke at understrege de Virkninger, han opnaar ved ypperlig Skildring af Bøndernes Væsen.

»Ma-Ibs blev ikke glad til *den* Bejler. Da hun kom ind, satte hun sig ved den nederste Bordende, lagde sine Hænder sammen i Skødet og sukkede ret af Hjærtet.

»Hvad skal det betyde?« sagde Faderen. —

Det er ikke saa meget Sukket, som det er de hvilende Hænder, der fremkalder Faderens Forundring. Efter Forklaringen mellem dem hedder det da ogsaa: »Og saa var den Snak forbi. Fader og Datter tog begge to fat paa Bindepindene.« Det er i Bindestuernes Egn, Novellen foregaar, ligesom »Hosekræmmeren«.

Gennem hele Skildringen gaar, som en stilsfældig Ledsagelse, det daglige Livs Sysse; det er Aftenen før Helligdagene, der skildres. I det Stykke Tekst, hvori en Tekstrettelse foretoges,

TRE HELLIGAFTENER

saa vi Karl og Pige røgtende Kørne og Hestene. I Slutningsstykket »Juleaften« mærker vi de sidste Dønninger efter den indendørs Travlhed: Ovnene er hed endnu fra Bagningen. Saa faar Kreaturerne den sidste Gift, og Salsdøren stænges.

Paa de to første af de tre Aftener tager Sejer sig en Tur op til Aunsbjerg. Men begge Gange har han kun maadelig Lykke; tredie Gang — Juleaften — kommer han ikke selv, men da hentes Aunsbjergmanden til ham. Og da har han Røveren fanget og kan kræve sin Løn af Herremanden.

Saa sindig er Fortællingens Gang. Med Blichers overordentlige Sikkerhed i Fremstillingen af Bønders Væsen er han ganske hævet over at paapege deres Ejendommeligheder; de er gjort til selve Grundvolden i Fortællemaaden.

Frem for Alt er det elskende Par, Sejer og Maren, gjort netop saa sene og ordfattige og trofaste, at Billedet tindrer af Ærlighed. Den Dag, da deres Fremtidshaab synes at have lidt uigenkaldeligt Skibbrud, følges de med hinanden den tunge Gang hjem fra Aunsbjerg.

»Godnat, Sejer, og Tak for i Dag!«

»Selv Tak, Maren!« siger han; »du har ondt nok for min Skyld; jeg er bange, jeg aldrig kan gjælde dig det igjen — Vor Herre faar!« —

»Vil du til Dansen i Skoven i Morgen?« spurgte ham Pigen.

»Vil du?« spurgte han igjen.

»Nej,« sagde hun, »jeg har ingen Lyst.«

»Jeg ikke heller,« sagde han.

»Saa skal du have Godnat!« sagde hun og gav ham Haanden.

»Det skal du selv have,« svarede han.

TRE HELLIGAFTENER

Simplere kan det ikke være: ikke et Kærtegn veksles der mellem dem, men deres Følelse er lige saa inderlig, som den er stiltfærdig.

Den Herremand, der omtales, er Jørgen Marsvin. Ved en af Blichers sædvanlige Skødesløsheder kaldes han en Gang for »Greve«; at den onde Forfører paa Herregaarden gøres til Baron, er ligeledes en Foregribelse af Titelvæsnet.

Som bekendt spiller Jørgen Marsvin ogsaa en Rolle i »E Bindstouw«, og vi er saaledes i umiddelbar Nærhed af dette Værk. I Virkeligheden kunde man godt tænke sig, at »Tre Helligaftener« havde indgaaet som et Led i Bindestuens Fortællingskreds.

Vi er hermed naaet frem til det sidste Afsnit i Blichers Digterliv. Han har paa denne Tid naaet til Højden af sin episke Kunst. Han raader da over en Række af Fremstillingsmaader, der hver har sin særegne Farve.

Enten fortæller han sit Emne paa ram Jysk, og han selv er da ganske forsvunden af Synskredsen; i hvert Ord af »E Bindstouw« raader Almuens Form for Tanke og Tale alene. Eller han bruger, som i »Røverstuen«, Rigssproget og er da Fortælleren; men denne Fortæller har trængt sit eget aldeles tilbage, og det er en jævn Almuesmand, hvis Stemme Læseren hører. Det kan være Præsten Blicher, der fortæller, medens han understreger kristelige Synsmaader; det kan ogsaa være Jægeren eller Selskabsmanden; ikke sjældent møder os L'hombrespilleren. Gennem ironisk Selvfordybning naar han til at fremstille en gammel Steen Blicher, der er lyslevende: han er nysgerrig som en Ulykke og altid paa Udkig, hvor der er Strejf af det menneskelige at opdage: Skæbner, der bliver til, Livsveje, der tager afgørende Vending; saaledes finder vi ham i En Herremand paa Jorden, en Degn i Himmelen og en Præstemand baade her og der: »Alligevel kunde jeg ikke bare mig for at lytte, da

jeg er, oprigtigt talt, under saadanne Omstændigheder saa nysgerrig, som noget Fruentimmer kan være«. Idet han lader denne Væsensegenskab hos sig indvirke paa sin Stil, naar han til en paafaldende og enestaaende Fortælleform, der opløser den episke Sammenhæng i »Billeder«, hvis Drivkraft er en evig Række Spørgsmaal, der ægger Handlingsløbet fremad. (»Kærestier i Vestjylland«). Ved Kløvning af sit Jeg opnaar han det livfulde Sammenspil mellem den overpoetiske Præst og den nysgerrige og overflødige »Brug-mig-til-alt« Per Spillemand, i Novellerne under dennes Navn. I et dristigt og lykkeligt Øjeblik opfinder han den enestaaende Ide til »Baglænds«.

I disse Alderdoms-Noveller er den sjælelige Uro og Smerte hos Digteren ophørt; hans Sind er for sit eget Vedkommende gaaet til Hvile. Kun *Nysgerrigheden* er endnu vaagen: han bærer paa en bestandig Higen efter at opleve Mennesker og se deres Lod. Mere og mere søger hans Forkærlighed til Almuen og de laveste: Vagabonder, Natmænd; hans Uvilje samler sig udpræget om de bedre Folk. Præstevæsenet glider tilsidst ganske af ham og vidt menneskelige Synsmaader bliver eneraadende: »Jeg er din Kone alligevel til Trods for alle jeres Præster« — (det er smukt sagt).« (Halv Spansk, halv Dansk). I »Menneskelighed« — der intet som helst har med hans egen Ægteskabshistorie at gøre — drager han nogle Streger sammen til et rørende Billede af en ung ulykkelig Kvinde.

I sit Forfatterskabs sidste Stunder — hans Evnes fuldkomne Sammenbrud indtraadte et Par Aar før Døden, — skabte Blicher Novellen »Vaagekonen« om en ung Pige, som havde

været hans Baldame i Studenterdagene; han har skrevet nogle Linjer om hende i Erindringerne, og der gaar endnu en allersidste Gang en Kredsnings af Uro gennem hans alderdomsstille Sjæl: skulde hendes Liv være gaaet til Spilde som Følge af ham? Det er besynderligt at se dette Strejf af Anger udtrykt i tunge Ord, hvis sidste Linjer bærer et Pust af Opløsning med sig, baade ved det bratte og uformodede Dødsfald, hvormed de saa underligt afsluttes, og ved det Skær af uforsonlig Grumhed, der pludselig skyder sig ind i Billedet og virker, som om man virkelig saa en Døende dø.

Med dette sælsomme Billede af en truende og hævnsyng Kvinde, og en Mand, hvem Livet gaar ud af, og hvis Legeme glider sammen, slappes og stivner i Kulde, ender Steen Blichers Digterbane.

STEEN BLICHER

Blichers Figur var mager og langstrakt; bag de ægformede Brilleglas saas hans kløgtige og fortrolige Blik; den velformede Mund var lille og nydende.

Han var menneskekær og tungsindig; spartansk i Vaner, uordentlig af Natur, og sanselig, med Hang for det pirrende; han havde en medfødt Lyst til Landvæsen, var Sognepræst ifølge arvet Overlevering og Jæger med Passion. Lykkelig var han, naar han efter endt Jagt laa paa Ryggen ude i Mark eller Hede og lod sine levende Drømme glide sig forbi.

Som gammel flød hans Væsen ud og hans Tale blev snakkende. Som yngre var han noget stiv og stikken, og han kunde vise sig stridbar og trættekær; bagved det bitre laa der en dæmpet Sørgmodighed.

Den *hele* Blicher er det ikke helt let at faa Tag i. Fra 1824 til 1848 er han ganske vist en velkendt Personlighed, hvis Form i det Store og Hele er historisk. Men i 1824 var Blicher en Mand paa toogfyrretyve Aar; den Blicher vi kender, er Manden, som han var, efter at den fulde Modning af hans Væsen var naaet. Men vi kan ikke nøjes med at kende vore fremragende Mænd paa saa sent et Tidspunkt af

deres Bane; vi tager ikke til Takke med en Oehlenschläger eller en Henrik Ibsen paa 42; for ikke at tale om de Mænd, der var døde, inden de naaede en saadan Alder: Johannes Ewald; J. P. Jacobsen. Der er altsaa Grund til at efterforske Blichers Væsen og aandelige Skikkelse fra de tidligere Aar for derefter at samle alle Trækkene under Eet og faa den hele Blicher fremdraget.

De Kilder, vi har til Kundskab om Blicher fra hans Ungdomsaar, er meget sparsomme. Han har ikke tilhørt nogen Kreds af betydende unge Mænd, der senere gennem Erindringer og Breve kunde meddele noget Indtryk af ham. I sig selv er dette et Træk af Betydning, men af de negative.

Vi har fra Blichers Haand den Levnedsskitse, der blev til i 1840 og 1846. Men som historisk Skildring er dette Levned ikke af fremragende Værdi. Enhver, der har gennemlæst det, vil have modtaget et Indtryk af dets forvirrede og løse, ja upaalidelige Karakter. Det har ingen fast Traad eller Anlæg. En væsentlig Del af dets Indhold er en Opregning af de Tilfælde, i hvilke Blicher har svævet i Livsfare, en Opregning, der uafbrudt bringer En til at erindre, at Blicher ikke blot var en Jægersmand af Drift og Lyst, men Digter tillige.

Til Fremstillingen af Blichers aandelige Udvikling giver dette Skrift kun yderst sparsomme Bidrag.

Syv Aar gammel modtager Steen Blicher større sanselige Indtryk af Skønheds Magt; saa tidligt aabnede hans sensuelle Sind sig altsaa, og fra samme Tidspunkt dagfæster han Poesiens første Opvaagnen i sin Sjæl.

Mellem det syvende og det fjortende Aar udvikles hans Jægerslyst under Etatsraad Steensens og Aunsbjerg-Skyttens Vejledning; og Ensomheden bliver en Magt i hans Liv: baade Natur-Ensomheden paa de brede, jydskes Sletter og Sjælens Ensomhed hos de to barnløse Gamle paa Herregaarden.

Fjorten Aar gammel springer hans Sanser ud i fuld Modning under Mødet med en sekstenaars Kone, der kærtegner ham. Hans brændende Drengehjerte begærer at dø, da hun forlader ham.

Ved denne Tid kom han i Randers Skole og fik — til en haardt fornøden Beroligelse af Sjælen — den fulde Vægt af Skolepligter paa sin Nakke.

Hvorledes var Steen Blicher i sine Studenteraar?

Jeg lægger en Hovedvægt paa dette Punkt: at københavnsk var han ikke. Han kom, trods sin Lyst til at leve med blandt de Unge, ikke til at ligne et Hovedstadsbarn.

Thi vel vilde Steen Blicher gerne være ungdommelig og munter og kunde være det; men han har i Forhold til Hovedstadens Ungdom savnet dens letsindige Ynde og dens frie Bevægelighed i Væsen og Sind. Af en lille Udfordringshistorie, som han fortæller, lærer vi, at han kunde optræde stødende, og at han savnede Bøjelighed til at afrunde Sagen med et Ord og et Smil. Han var en vældig Danser og droges ungdommeligt mod de fristende Pigebørn; men lige levende som disse Minder staar Mindet om Pøsegilderne, han deltog i; og Morgenen efter Dansen var han som en rigtig Provinsstudent oppe i Vinterens Mulm og sled sin Dag

hen med Studier, mens han tærede paa den røgede Flæskeside og andet Sul, der var sendt ham fra Jylland.

At det var Steen Blichers Natur imod at være Hovedstadsbo, ser man af hans Glæde over Falster-Opholdet i 1802—03, og de Skridt, hvormed han efter sin teologiske Eksamen begyndte paa sin Livsbane. Han søgte Embede og bosatte sig i Randers; han giftede sig med det samme. Og da han forlod Skolevejen, foretog han ikke det Skridt, som syntes at ligge saa nær for en ung Digter med ikke saa faa Penge: at søge til Hovedstaden og aabne sin Løbebane dér; nej, han tog til Randlev og blev Landmand. Paa lignende Maade tyede Bredahl en Del Aar senere til den sjællandske Jord.

Fra den muntre Selskabelighed i Randers var Steen Blicher tyet ud til det ensomme Liv paa Landet. Her fik han Ro til at begynde sit Forfatterskab for Alvor. Men langsomt, med Tøven og Famlen tog han fat om Opgaven.

Steen Blichers Digtning er af blandet Farve; den skifter mellem Humor og Tungsind. Men Lunet er et Udtryk for den sansebevægede ydre Side af hans Natur; bag ved den nydelseskære Skal laa Tungsindigheden som hans Væsens Kærne.

Derfor blev Ossian hans Yndlingsdigter: han finder hos ham Naturens vældige Ensomhed og Sindshavets slørede graa og sorte Farvetoner; dertil glæder han sig ved de Glimt af en ældgammel, undergaaet Sagntid, der indeholdes i de skotske Kvad.

Thi dette var det Punkt, paa hvilket han naturligt og umiddelbart rørte ved Tidens nye Aandsstrømninger; hvad der sank dybest i hans

Sjæl af de romantiske Værdier, var det Historiske. Gennem Sansen for det Historiske i Landskaber og i det Menneskelige er hans Digtning et Skud af det ny Aarhundredes Vækst.

I særlig Grad bevægedes han af det Nationale; Blichers Fædrelandsfølelse var af den egne virksomme og daadkære Art, der er ejendommelig for det attende Aarhundrede; han var fuld af Iver og Vilje til at udrette sin Del af det fælles Virke. Men i sin Kunst lægger han, i god Overensstemmelse med Romantikens Synsmaade, al Stræben for det fælles Vel ganske til Side; man finder i hans Noveller ikke nogen Sinde et Forsøg paa at fremme praktiske Formaal gennem Kunsten. Han er i denne Henseende den nye Tids Mand.

Endvidere deler Blicher den unge Romantiks Sans for Personlighedens Særpræg og dens Lyst til Indtrængen i Menneskesjælen; og han fortættede paa en betegnende Maade sin Prosadigtning til Billeder af de voldsomme Livsytringer og de afgørende Sammenstød; overalt hvor den enkeltes Velfærd og hele Liv afgøres med et Ord, med en Viljesakt, der er han med af hele sin Sjæl.

Til Modvægt mod det lidenskabelige i hans Drift og uvilkaarlige Følelse tjente den urokkelige Del af hans Væsen, som det protestantiske var ifølge Præsteættens Overlevering. Derfor er han fremmed for Romantikken, naar den søger udenfor det menneskeligt klare Grænser. At Morten Vinge ikke modstaar sin Drift til Elskov, da den overrumpler ham, derfor lader Blicher ham betale Bod gennem et Livs Vandring under Aaget.

Og mod alle Katolikker nærrede han paa Fa-

gets Vegne en inderlig og retskaffen Forbitrelse, der i Nordlyset giver sig sælsomme Udslag.

Men i Bunden af hans Væsen ligger der noget, der er fjernt fra alle Tids-Bevægelser og Øjeblikks-Strømme. Blicher har den samme ligefremme Hengivelse i Livets Vold, som man finder hos gamle, erfarne og rolige Bønderfolk. Han bekender den samme sagtmodige Tro som de: Livets Gang er Livets Maal; det der times den enkelte, er hans Del af den fælles Lod; der gælder ingen Undtagelser.

— —

Steen Blichers Livsgang var opfyldt af smaa og pinagtige Begivenheder. Hans Personlighed var rigeligt udstyret med Kanter og Mangler, men bredfuld af egenartet Liv.

Hans Kunst er af den gode Art og hans ypperste Frembringelser saltet med de stærke Salte, der bevarer mod Tilintetgørelsen.

GYLDENDALSKE
BOGHANDEL

NORDISK FORLAG